
LOKALNA STRATEGIA ROZWOJU NA LATA 2016 – 2022 DLA OBSZARU LOKALNEJ GRUPY DZIAŁANIA PROMENADA S 12

**ZASIĘG ODZIAŁYWANIA DOKUMENTU OBEJMUJE GMINY: CHEŁM,
SAWIN, SIEDLISZCZE, REJOWIEC, REJOWIEC FABRYCZNY ORAZ MIASTO
REJOWIEC FABRYCZNY**

**REJOWIEC FABRYCZNY
GRUDZIEŃ 2015 (Z PÓŻN. ZM.)
TEKST UJEDNOLICONY 24.05.2017**

Wstęp.....	2
Rozdział I. Charakterystyka Lokalnej Grupy Działania	3
I.1 Obszar LGD	3
1. 2 Proces budowania partnerstwa i potencjał LGD	5
Rozdział II Partycypacyjny charakter LSR.....	11
II. 1 Konsultacje społeczne w procesie opracowania LSR na każdym kluczowym etapie.....	11
II.2 Wnioski z konsultacji społecznych	14
Rozdział III Diagnoza - opis obszaru i ludności.....	14
III. 1 Potencjał demograficzny	15
III. 2 Gospodarka i przedsiębiorczość	16
III. 3 Rynek pracy.....	19
III. 4 Infrastruktura społeczna i komunalna.	21
III. 5 Sektor społeczny i aktywność społeczna mieszkańców.....	23
III. 6 Problemy społeczne	24
III.7 Opis grup docelowych i defaworyzowanych	25
III.8 Dziedzictwo i zasoby lokalne.	27
III. 9 Spójność obszaru	28
Rozdział IV Analiza SWOT dla obszaru objętego LSR.....	29
Rozdział V Cele LSR	36
V.1 Wskaźniki realizacji celów ogólnych, szczegółowych i przedsięwzięć.....	37
V.2 Powiązanie celów z diagnozą obszaru.....	46
Rozdział VI Sposób wyboru i oceny operacji oraz sposób ustanawiania lokalnych kryteriów wyboru.....	52
Rozdział VII Plan działania.....	54
Rozdział VIII Budżet LSR.....	54
Rozdział IX Plan komunikacji.....	55
Rozdział X Zintegrowanie.....	56
X.1 Zgodność i komplementarność ze strategiami i planami operacyjnymi na poziomie gmin członkowskich, politykami regionalnymi i krajowymi.	56
X.2 Integracja pozioma: sektorów, partnerów, zasobów i branż na rzecz realizacji przedsięwzięć.....	59
Rozdział XI Monitoring i ewaluacja.....	60
Rozdział XII Strategiczna ocena oddziaływania na środowisko	61
Załącznik nr 1 Procedura Aktualizacji Lokalnej Strategii Rozwoju.....	62
Załącznik nr 2. Procedura monitoringu i ewaluacji.....	64
Załącznik nr 3 Plan działania	67
Załącznik nr 4 Budżet	73
Załącznik nr 5 Plan komunikacji.....	74

Wstęp

Lokalna Strategia Rozwoju na lata 2016 -2022 jest dokumentem stanowiącym podstawę do ubiegania się dofinansowanie w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020. Strategia została opracowana przez członków oraz partnerów Lokalnej Grupy Działania PROMENADA S 12, obejmuje obszar sześciu gmin położonych w województwie lubelskim w śródomo-wschodniej Polsce. Należą do niej gminy wiejskie: Chełm, Sawin, Rejowiec, Rejowiec Fabryczny, Siedliszcze i miasto Rejowiec Fabryczny. Obszar ten jest spójny terytorialnie, łączy go tradycje kulturowe, historyczne i przyrodnicze a przede wszystkim pomysł na rozwój i chęć współpracy.

Lokalna Strategia Rozwoju ma za zadanie w sposób przejrzysty przedstawić wizję rozwoju obszaru wraz z określeniem celów ogólnych, szczegółowych i przedsięwzięć do realizacji w zakresie określonych celów, jak również główne zasady w procesie wyboru i oceny projektów realizowanych w ramach przyjętej strategii.

Dokument powstał metodą warsztatową, przy szerokim udziale i zaangażowaniu liderów społeczności lokalnej oraz konsultacjach i pomocy koordynatorów gminnych ds. strategii. Spotkania warsztatowe prowadzili członkowie biura, Zarządu Lokalnej Grupy Działania i członkowie zespołu ds. strategii, przy wsparciu ekspertów.

Lokalna Strategia Rozwoju opracowana dla obszaru LGD PROMENADA S 12 obejmuje lata 2016 -2022. Przyjęty zakres czasowy realizacji strategii jest zgodny z okresem przewidzianym na wdrażanie lokalnych strategii rozwoju i rozliczanie środków pochodzących z perspektywy finansowej na lata 2014 -2020.

Lokalna Strategia Rozwoju nie obejmuje wszystkich spraw i problemów dotyczących obszaru gmin wchodzących w skład LGD, ale koncentruje się wokół celów i obszarów interwencji wspieranych przez Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 tj.

- wykorzystanie zasobów lokalnych do rozwoju przedsiębiorczości i tworzenia nowych miejsc pracy z uwzględnieniem innowacyjnych rozwiązań oraz ochrony środowiska i klimatu,
- poprawie spójności i poprawie warunków życia mieszkańców, w tym grup defaworyzowanych, zagrożonych wykluczeniem,
- ochronie i promocji dziedzictwa lokalnego.

Wybrane cele ogólne i szczegółowe wynikają z uwarunkowań obszaru objętego Lokalną Strategią Rozwoju, przeprowadzonej analizy SWOT i są odpowiedzią na zidentyfikowane podczas konsultacji potrzeby miejscowej ludności.

Model funkcjonowania Lokalnej Grupy Działania i przyjęta polityka rozwoju stanowią uzupełnienie dla działalności funkcjonujących instytucji na poziomie lokalnym i regionalnym. Dzięki nowemu sposobowi współpracy i celowemu dofinansowaniu zewnętrznemu LGD wspiera obrane przez społeczność gmin partnerskich kierunki rozwoju.

W opracowanym dokumencie rozwijane są więc te wątki, które opisują specyficzne zasoby i czynniki dynamizujące rozwój terenu.

Zintegrowany charakter strategii oznacza natomiast specyficzne podejście do rozwiązywania problemów poprzez wielosektorowe działania w sferze społecznej, gospodarczej i środowiskowej.

Proces powstawania Lokalnej Strategii Rozwoju obejmował badanie uwarunkowań obszaru, warsztaty i konsultacje społeczne na temat optymalnych kierunków rozwoju dla LGD oraz sposobu wdrażania Lokalnej Strategii Rozwoju. Lokalna Strategia Rozwoju jest zgodna ze strategiami i planami rozwoju gmin tworzących obszar Lokalnej Grupy Działania PROMENADA S 12 oraz jest powiązana z dokumentami planistycznymi na poziomie regionalnym i centralnym.

Rozdział I. Charakterystyka Lokalnej Grupy Działania

I.1 Obszar LGD

Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania PROMENADA S 12 powstało w dniu 10 kwietnia 2008 r. podczas Walnego Zebrania Założycielskiego, które odbyło się w Pokrówce na terenie gminy Chełm. Stowarzyszenie LGD PROMENADA S 12 uzyskało wpis do Krajowego Rejestru Sądowego w dniu 11.08.2008 r. pod numerem KRS 0000311534.

Stowarzyszenie działa na podstawie przepisów ustawy z dnia 7 kwietnia 1989 r. Prawo o stowarzyszeniach (Dz.U. z 2001 r. Nr 79, poz. 855 z późn. zm.) oraz ustawy z dnia 20 lutego 2015 r. o rozwoju lokalnym kierowanym przez społeczność (Dz.U. z 2015 r., poz. 378) oraz Statutu Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania PROMENADA S 12 przyjętego uchwałą Walnego Zebrania Założycielskiego w dniu 10 kwietnia 2008 r. z późn. zm. Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania PROMENADA S 12 obejmuje obszar trzech gmin wiejskich, dwóch gmin miejsko - wiejskich i gminy miejskiej, administracyjnie należących do powiatu chełmskiego.

Charakterystyka gmin członkowskich:

Gmina Chełm – gmina wiejska o pow. 223 km ² położona w południowo-zachodniej części powiatu chełmskiego i we wschodniej części województwa lubelskiego przy wschodniej granicy Polski z Ukrainą. Gmina otacza wokół miasto Chełm. Jest największą z gmin z Lubelszczyzny pod względem powierzchni i liczby ludności. Bezpośrednie sąsiedztwo z gminą tworzą: miasto Chełm, gminy: Ruda Huta, Dorohusk, Sawin, Wierzbica, Siedliszcze, Rejowiec, Rejowiec Fabryczny, Kamień, Leśniowice, Siennica Różana.
Gmina Rejowiec – gmina miejsko - wiejska o pow. 106 km ² położona w południowo-zachodniej części powiatu chełmskiego. Gmina sąsiaduje z miastem Rejowiec Fabryczny, gminami: Rejowiec Fabryczny, Chełm, Siennica Nadolna, Krasnystaw, Łopiennik Górny w pow. Krasnystaw
Gmina Rejowiec Fabryczny – gmina wiejska o pow. 88 km ² położona w południowo – zachodniej części powiatu chełmskiego. Gmina Rejowiec Fabryczny jest najmłodszą samodzielną jednostką terytorialną w powiecie chełmskim powołaną decyzją Rady Ministrów z grudnia 1990 r., samodzielny byt rozpoczęła od 1 lipca 1991 r. bezpośrednie sąsiedztwo z gminą tworzą miasto Rejowiec Fabryczny, gminy: Łopiennik Górny (powiat Krasnystaw), Rejowiec, Siedliszcze, Trawniki (powiat świdnicki).
Miasto Rejowiec Fabryczny – jedyne miasto w powiecie chełmskim położone w południowo – wschodniej części województwa lubelskiego o pow. 14 km ² . Od zachodu i północy miasto graniczy z gminą Rejowiec Fabryczny, natomiast od południa i wschodu z gminą Rejowiec.
Gmina Sawin – gmina wiejska o pow. 190 km ² położona w północnej części powiatu chełmskiego przy drodze wojewódzkiej 812 Chełm – Włodawa. Bezpośrednie sąsiedztwo z gminą tworzą gminy: Chełm, Ruda Huta, Wierzbica (powiat chełmski), Wola Uhruska, Hańsk (powiat włodawski)
Gmina Siedliszcze – gmina miejsko - wiejska o pow. 154 km ² położona w zachodniej części powiatu chełmskiego. Od zachodu graniczy z gminami: Puchaczów, Milejów i Trawniki od północy z gminą Cyców, od wschodu z gminami Wierzbica i Chełm, od południa z gminą Rejowiec Fabryczny. Przez teren gminy przebiega droga krajowa nr 12.

Tabela: Podstawowe informacje o gminach współtworzących LGD

Nazwa gminy	Liczba ludności na dzień 31.12.2013 r.	Powierzchnia całkowita	Liczba miejscowości	Liczba sołectw
Chełm	13 944	223 km ²	50	39
Sawin	5668	190 km ²	27	19
Rejowiec	6595	106 km ²	26	23
Rejowiec Fabryczny	4393	88 km ²	15	15
Miasto Rejowiec Fabryczny	4515	14 km ²	1	9*
Siedliszcze	6959	154 km ²	35	28

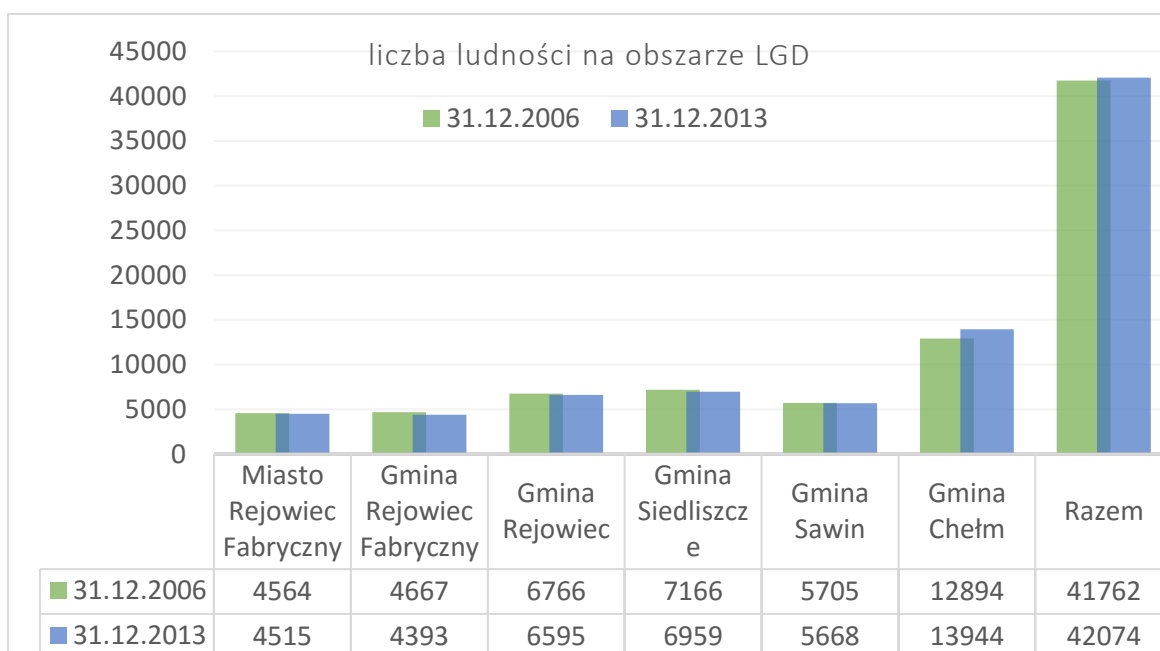
*Miasto Rejowiec Fabryczny podzielone jest na 9 jednostek pomocniczych – osiedli.

Lokalną Grupę Działania PROMENADA S 12 tworzy obszar o łącznej powierzchni 775 km² i liczbie ludności 42 074, co stanowi ok 53% ogółu ludności zamieszkującej powiat chełmski. Sieć osadniczą tworzą 124 sołectwa, które obejmują 154 miejscowości.

Rysunek: Mapa obszaru objętego LSR

Wykres: Liczba ludności zamieszkującej obszar LGD PROMENADA S 12 w latach 2006 - 2013

1. 2 Proces budowania partnerstwa i potencjał LGD

Proces budowania partnerstwa w ramach LGD PROMENADA S 12 rozpoczął się w okresie oczekiwania na wdrożenie osi 4 LEADER w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013.

Inicjatorami utworzenia Stowarzyszenia byli przedstawiciele sektora społecznego, gospodarczego z terenu gmin Rejowiec, Rejowiec Fabryczny, Siedliszcze oraz miasta Rejowiec Fabryczny, którzy postanowili zintegrować swoje działania na rzecz rozwoju lokalnego i włączyć mieszkańców do współpracy. W lutym i w marcu 2008 r. z inicjatywy Fundacji Rozwoju Rejowca Fabrycznego, Towarzystwa Regionalnego Rejowiec, Stowarzyszenia na Rzecz Ekorozwoju Wsi Kanie, przy wsparciu władz samorządowych gmin, odbyły się spotkania i rozmowy przedstawicieli lokalnych organizacji pozarządowych, przedsiębiorców i najbardziej zaangażowanych społecznie mieszkańców, które miały na celu przybliżenie idei tworzenia Lokalnych Grup Działania oraz ukazanie korzyści płynących z realizacji osi 4 PROW 2007-2014 Leader. Również na przełomie lutego i marca 2008 r. Rady Gmin deklarujących chęć utworzenia LGD na rzecz rozwoju obszarów wiejskich podjęły stosowne uchwały w tej sprawie. W lutym rozpoczęto prace nad projektem statutu stowarzyszenia. W okresie przygotowań do walnego zebrania założycielskiego, wójtowie gmin organizowali zebrania informacyjne dla mieszkańców. Duże znaczenie dla popularyzacji idei współdziałania wspólnot mieszkańców na rzecz poprawy warunków i jakości życia na obszarach wiejskich miały rozmowy i dyskusje liderów wiejskich, sołtysów, radnych, członków Akcji Katolickiej i Kół Gospodyń Wiejskich z sąsiadami, w tym ze sceptykami programów unijnych.

Efektom tych działań był udział w zebraniu założycielskim 81 osób reprezentujących organizacje pozarządowe, przedsiębiorców, osoby fizyczne i sektor publiczny, które jednocześnie stały się członkami założycielami stowarzyszenia. Szeroka akcja informacyjna oraz prężne działanie grupy inicjatywnej czterech gmin „rejowieckich” wzbudziła zainteresowanie udziałem w inicjatywie tworzenia LGD kolejnych gmin Chełm i Sawin, które zaproszono do członkostwa w stowarzyszeniu. Ostatecznie w obszarze działania LGD PROMENADA S 12 znalazły się gminy: Chełm, Siedliszcze, Sawin, Rejowiec, Rejowiec Fabryczny oraz miasto Rejowiec Fabryczny.

Przejawem partnerstwa i woli współdziałania członków założycieli na rzecz realizacji wspólnych celów był wybór nazwy stowarzyszenia. Reprezentanci gmin „rejowieckich” uznali argumentację reprezentantów gmin, przez których teren przebiega „krajowa dwunastka”. Przyjęta nazwa Stowarzyszenia LGD PROMENADA S 12 jest synonimem przyszłego dobrobytu gospodarczego obszaru i nadziei na zrównanie poziomu życia na „ścianie wschodniej” ze standardami krajowymi.

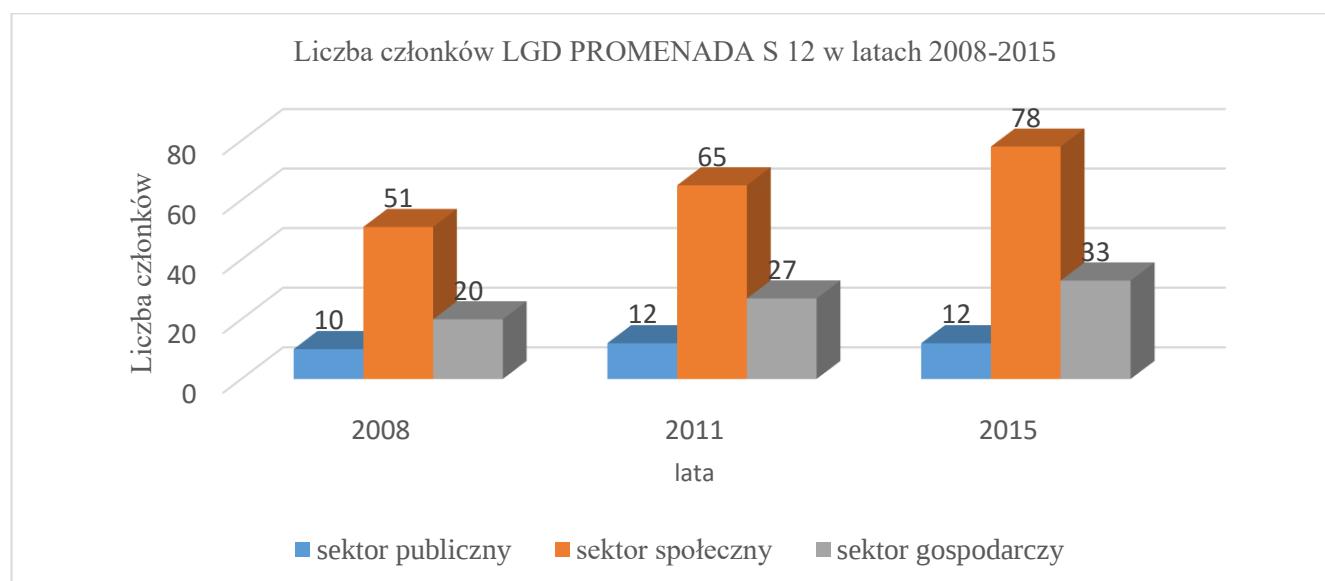
Stowarzyszenie uzyskało wpis do Krajowego Rejestru Sądowego w dniu 11.08.2008 r. i zostało zarejestrowane pod numerem 0000311534 w Krajowym Rejestrze Sądowym. Swoim działaniem objęło gminy: Sawin, Siedliszcze, Chełm, Rejowiec, Rejowiec Fabryczny oraz miasto Rejowiec Fabryczny.

W dniu 27 maja 2009 r. LGD podpisała z Samorządem Województwa Lubelskiego z siedzibą w Lublinie *Umowę ramową o warunkach i sposobie realizacji Lokalnej Strategii Rozwoju o numerze UM03-6933-UM0300005/09*.

W LGD PROMENADA S 12 w sposób ciągły i dynamiczny budowany jest potencjał społeczny. Systematycznie prowadzone są działania aktywizujące społeczność lokalną, animujące podejmowanie różnego rodzaju aktywności społecznej i gospodarczej. Zainteresowani działalnością stowarzyszenia, podejmowanymi inicjatywami, możliwościami pozyskania funduszy oraz chęcią społecznego działania wyrazili wolę przystąpienia do stowarzyszenia. W przeciągu 6 lat działalności liczba członków zwiększyła się z 81 do 123. Wśród nowych członków znajdują się osoby fizyczne, przedsiębiorcy, organizacje pozarządowe, rolnicy.

Wzrost liczby członków Stowarzyszenia LGD PROMENADA S 12 przedstawia poniższy wykres.

Wykres: Członkostwo LGD

Kadrę zarządzającą działalnością LGD stanowi zarząd, składający się z 6 członków reprezentujących każdą gminę członkowską: prezesa, wiceprezesa, skarbnika, sekretarza oraz dwóch członków. Decyzje zarządu zapadają większością głosów, do reprezentacji stowarzyszenia uprawnionych jest 2 członków działających łącznie. Funkcje kontrolne w stowarzyszeniu pełni komisja rewizyjna, w skład której wchodzi również 6 członków reprezentujących każdą gminę członkowską, organem decyzyjnym w rozumieniu wyboru operacji do dofinansowania jest Rada składająca się z 12 członków, po dwóch z każdej gminy członkowskiej. Kadencja organów wybieralnych trwa 4 lata. Do wykonywania zadań związanych z działalnością stowarzyszenia zarząd powołał biuro LGD.

Stowarzyszenie LGD PROMENADA S 12 dysponuje stałą, doświadczoną kadrą. Zarówno członkowie zarządu jak i pracownicy biura posiadają długoletnie doświadczenie niezbędne do zarządzania LGD i realizacji operacji przewidzianych w LSR. Członkowie zarządu wykonują swoją pracę społecznie, większość z nich pełni swoje funkcje od 2008 roku. Pracownicy biura zatrudnieni są na czas nieokreślony, nieprzerwanie od 2009 r., brali udział we wdrażaniu, aktualizacji i monitoringu LSR w okresie programowania 2007-2013. Posiadają wiedzę i kwalifikacje poparte odbytymi szkoleniami i kursami oraz doświadczeniem. Elementem usprawniającym proces wdrażania LSR jest wypracowany model współpracy z gminami członkowskimi, organizacjami oraz beneficjentami zapewniający stały, szybki i efektywny przepływ informacji. Doświadczenia 7 lat wdrażania LSR jednoznacznie wskazują, że zbudowany potencjał kadrowy zapewnia sprawne funkcjonowanie LGD, efektywne wdrażanie LSR oraz profesjonalną obsługę beneficjentów. O efektywności LGD świadczą także pozyskane w 2012 roku środki w wysokości 2,7 mln. zł. w ramach konkursu na realizację LSR w zakresie dodatkowych zadań.

LGD dysponuje również zapleczem lokalowym, wyposażonym w niezbędny sprzęt komputerowy i biurowy, dostosowanym do organizacji spotkań i posiedzeń organów, co pozwoli na szybkie rozpoczęcie procesu wdrażania LSR a tym samym zapewnienie ciągłości dostępu do wsparcia dla podmiotów działających na omawianym obszarze. Lokal w którym mieści się biuro LGD nieprzerwanie od 2009 r. jest użytkowany na podstawie bezterminowej umowy bezpłatnego użyczenia zawartej z władzami miasta Rejowiec Fabryczny, co gwarantuje stabilność i trwałość organizacyjną.

Stowarzyszenie posiada doświadczenie w realizacji projektów współfinansowanych ze źródeł zewnętrznych, w tym przede wszystkim w ramach osi 4 LEADER Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007 – 2013. Realizowane w tych latach przedsięwzięcia cieszyły się dużym zainteresowaniem lokalnej społeczności, przedsiębiorców oraz samorządowców. Za pośrednictwem LGD zrealizowano 93 operacje na kwotę 6 420 716,85 zł.

Uzupełnieniem dla działań wdrażanych w ramach LSR była realizacja projektów współpracy, w minionym okresie programowania LGD zrealizowała 3 projekty współpracy, w tym 1 międzyregionalny i 1 polegający na przygotowaniu projektu współpracy. Zakres tematyczny projektów obejmował ochronę, zachowanie i promocję dziedzictwa kulturowego LGD.

Dotychczasowe strategiczne działania LGD PROMENADA S 12 obejmowały następujące obszary tematyczne:

1. Rozwój turystyki krajoobrazowej i kulturalnej, zachowanie i promocja folkloru, tradycji regionalnych, upowszechnianie sportu i rekreacji.
2. Rozwój przedsiębiorczości i konkurencyjności przedsiębiorstw, dywersyfikacja źródeł dochodów mieszkańców wsi w celu podnoszenia jakości życia mieszkańców obszaru
3. Działania infrastrukturalne w kierunku odnowy wsi i podnoszenia jakości życia mieszkańców, w tym budowa małej architektury wiejskiej, poprawa dostępu do infrastruktury publicznej.
4. Ochrona środowiska naturalnego i dziedzictwa przyrodniczego, w tym podniesienie świadomości mieszkańców w zakresie OZE

LGD obok działań LEADERA podejmowała również inne inicjatywy wspierające realizację celów LSR, finansowane ze środków własnych i dotacji. Przykładami takich projektów są:

- „Z komputerem za pan brat” – warsztaty komputerowe dla dorosłych organizowane w każdej gminie członkowskiej w ramach Programu Wspierania Aktywności Lokalnej „Razem możemy więcej” ze środków Fundacji Europejski Fundusz Rozwoju Wsi Polskiej.
- Akademia Młodego Producenta – warsztaty realizacji i produkcji nagrań dźwiękowych dla młodzieży, projekt edukacji kulturalnej współfinansowany ze środków Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego.
- Targi Turystyki Wiejskiej i Kulturowej „Lubelskie Lato” dwie edycje – impreza promocyjna o zasięgu regionalnym, której LGD była współorganizatorem i uczestnikiem w charakterze wystawcy.
- Festiwal Sportu Zdrowia i Ekologii – impreza lokalna o charakterze promocyjnym, której LGD była współorganizatorem, finansowana ze środków własnych.

LGD PROMENADA S 12 będzie kontynuować swoją politykę rozwoju w okresie programowania 2014-2020, z dużym naciskiem na rozwój przedsiębiorczości, tworzenie nowych miejsc pracy, aktywizację społeczności lokalnej i włączenie społeczne grup defaworyzowanych.

1.3 Reprezentatywność LGD

Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania PROMENADA S 12 jest partnerstwem trójsektorowym składającym się z przedstawicieli sektora publicznego, społecznego oraz gospodarczego. Członkowie poszczególnych sektorów są również mieszkańcami obszaru LGD PROMENADA S 12.

Obecna struktura partnerstwa LGD PROMENADA S 12 przedstawia się następująco.

Liczba członków	Sektor publiczny	Sektor społeczny	Sektor gospodarczy	Mieszkańcy
123	12	72	40	109

Lokalna Grupę Działania PROMENADA S 12 tworzy:

- 1) sektor pozarządowy – reprezentowany przez 12 organizacji,
- 2) sektor publiczny - reprezentowany przez 6 gmin i 6 gminnych ośrodków kultury,
- 3) podmioty gospodarcze – reprezentowane przez 40 przedsiębiorców i rolników,
- 4) osoby fizyczne – 72, w tym: nauczyciele, artyści, twórcy ludowi, członkinie KGW, seniorzy i osoby młode (do 35 r.ż.).

Skład grupy jest różnorodny i reprezentatywny, część członków łączy doświadczenia zarówno w działalności społecznej jak i gospodarczej, dzięki temu zapewniona jest odpowiednia współpraca między tymi sektorami, należy podkreślić, że różnorodność i łączenie doświadczeń i aktywności członków LGD nie zaburza jej partnerskiego charakteru, także nie wpływa negatywnie na działalność LGD, w ramach poszczególnych sektorów nie istnieją żadne dominujące grupy interesu. Co więcej, aktywność członków w różnych dziedzinach życia społecznego i gospodarczego buduje kapitał LGD, wzmacnia potencjał ludzki, a wiedza i doświadczenie członków stanowią bogate źródło inspiracji i wsparcia dla działań organizacyjnych LGD.

Podstawowe zasady nabywania i utraty członkostwa określa Statut Stowarzyszenia, należy jednak podkreślić, że LGD jest otwarta na nowych członków, którzy deklarują chęć współpracy oraz działalność zgodną ze statutem. Każda zainteresowana osoba spełniająca wymogi określone w ustawie prawo o stowarzyszeniach lub podmiot posiadający osobowość prawną po zapoznaniu się ze statutem i złożeniu oświadczenia woli przystąpienia do LGD, jest przyjmowany w poczet członków uchwałą Zarządu. Utrata członkostwa następuje przede wszystkim z powodu działalności niezgodnej ze statutem, działalności na szkodę Stowarzyszenia lub niewywiązywania się z obowiązków członka.

1.4 Poziom decyzyjny - skład organu decyzyjnego

Zgodnie z zapisem §24 Statutu organem decyzyjnym, do którego wyłącznej kompetencji należy wybór operacji do dofinansowania zgodnie z art. 34 ust. 3 lit. e i f rozporządzenia 1303/2013 Rady(WE) jest Rada Stowarzyszenia. W skład Rady wchodzi 12 członków wybieranych i odwoływanych przez WZC w sposób zapewniający równą reprezentację przedstawicieli gmin: Chełm, Sawin, Siedliszcze, Rejowiec, Rejowiec Fabryczny oraz miasta Rejowiec Fabryczny. Wybór Rady Stowarzyszenia uwzględnia zasadę, że żadna z grup interesu nie posiada więcej niż 49% praw głosu, przy czym sektor publiczny nie posiada więcej niż 30% praw głosu. Organizację pracy oraz tryb obradowania określa Regulamin Rady Stowarzyszenia stanowiący załącznik do wniosku o wybór LGD do realizacji LSR.

Podstawowe zasady i rozwiązania regulaminowe organu decyzyjnego:

- W przypadku zmniejszenia się liczby członków Rady w trakcie trwania kadencji, Rada może obradować w zmniejszonym składzie do czasu wyboru kolejnego członka Rady przez WZC.
- Członkowie Rady pełnią swoją funkcję osobiście. W przypadku osoby prawnej funkcję członka Rady pełni przedstawiciel organu reprezentującego osobę prawną lub wyznaczony pełnomocnik. Dalsze udzielanie pełnomocnictwa jest zabronione.
- Rada wybiera spośród swoich członków Przewodniczącego, który organizuje prace Rady, przewodniczy posiedzeniom, odpowiada za procedurę wyłączenia członka Rady oraz pełni rolę arbitra w sprawach spornych dotyczących oceny i wyboru operacji.
- Sekretarz Rady, którym z urzędu jest pracownik biura obsługuje posiedzenia Rady, oblicza wyniki głosowań, prowadzi nadzór formalny nad przebiegiem posiedzeń.
- W przypadku stwierdzenia nieprawidłowości w trakcie oceny i wyboru operacji Walne Zebranie Członków może na wniosek Zarządu odwołać Radę lub poszczególnych jej członków
- Członkowie Rady mają obowiązek uczestniczenia w posiedzeniach Rady. W razie niemożności wzięcia udziału w posiedzeniu, członek Rady zawiadamia o tym fakcie przed terminem posiedzenia biuro LGD.
- Każdy z członków Rady na pierwszym posiedzeniu dotyczącym bieżącego naboru wniosków, po zapoznaniu się z listą wnioskodawców ubiegających się o dofinansowanie, jest zobowiązany do wypełnienia deklaracji poufności i bezstronności, która stanowi załącznik do Regulaminu Rady i złożenia jej Przewodniczącemu Rady. W deklaracji bezstronności i poufności członek Rady wskazuje operacje, z oceny których podlega wyłączeniu. Członek Rady podlegający wyłączeniu nie może uczestniczyć w ocenie operacji, z którymi jest powiązany oraz nie może brać udziału w głosowaniach dotyczących wyboru tych operacji, natomiast może oceniać inne operacje w danym naborze, co do których spełnia zasadę bezstronności.
- Ocena i wybór operacji do dofinansowania przez członków Rady przebiega w dwóch etapach. Pierwszy etap to sprawdzenie zgodności operacji z ogłoszeniem naboru, Programem i LSR, drugi etap to sprawdzenie zgodności z lokalnymi kryteriami wyboru. Wszystkie głosowania Rady i wyniki przeprowadzonej oceny są jawne.
- Każdy wniosek oceniany jest przez dwóch członków Rady. Sposób podziału poszczególnych wniosków pomiędzy członków Rady odbywa się w drodze losowania.
- Wynik głosowania w sprawie uznania operacji za zgodną z LSR jest pozytywny, jeżeli oceniający ją członkowie Rady jednomyślnie uznają zgodność z LSR. Jeżeli operacja jest niezgodna z LSR nie podlega dalszej ocenie.
- Wynik oceny pod kątem zgodności z lokalnymi kryteriami wyboru ustalany jest na podstawie ocen punktowych zawartych w karcie stanowiących oddane głosy ważne w pozycji „suma punktów” i podzielone przez liczbę oceniających członków Rady. Na podstawie wyników oceny z lokalnymi kryteriami wyboru Sekretarz Rady sporządza listę operacji według liczby uzyskanych punktów. W przypadku dwóch lub więcej operacji, które uzyskały tę samą liczbę punktów, o ich kolejności na liście decyduje data i godzina wpływu wniosku do Biura LGD.
- W przypadku zaistnienia znaczących rozbieżności w ocenie jednego wniosku przez członków Rady, którzy go wylosowali, wniosek ten zostaje poddany ponownej ocenie przez dwóch losowo wybranych członków Rady. Wynik ostatecznej oceny stanowi średnia arytmetyczna z dokonanej oceny.

Szczegółowe zasady przeprowadzania oceny i wyboru operacji zawarte są w Regulaminie Rady Stowarzyszenia LGD PROMENADA S 12 zatwierdzonym przez Walne Zebranie Członków w dniu 16 listopada 2015 roku.

Zgodnie z Uchwałą nr 5/2015 Walnego Zebrania Członków Stowarzyszenia LGD PROMENADA S 12 z dnia 16 listopada 2015r. w skład Rady weszły następujące osoby:

Lp.	Imię i nazwisko członka	Sektor	Reprezentowana instytucja/nazwa przedsiębiorstwa
1.	Grzesiak Jerzy	społeczny	Towarzystwo Regionalne Rejowiec
2.	Grzesiuk Edyta	społeczny	Mieszkaniec gminy Siedliszcze
3.	Maziarz Mirosław	społeczny	Stowarzyszenie na Rzecz Ekorozwoju Wsi Kanie
4.	Piotrowski Lucjan	publiczny	Gmina Chełm
5.	Sławińska Janina	gospodarczy	Sławińska Janina Firma Handlowa
6.	Mróz Adam	gospodarczy	Przedsiębiorstwo Wielobranżowe Export-Import Mróz Adam
7.	Joanna Jagiełło-Hulanicka	gospodarczy	Jagiełło Trade Joanna Jagiełło-Hulanicka
8.	Jakub Gruszka	gospodarczy	Retro Garaż Jakub Gruszka
9.	Dorota Łosiewicz	publiczny	Gminny Ośrodek Kultury w Rejowcu
10.	Monika Wrona	gospodarczy	Handel Obwoźny Monika Wrona
11.	Krystyna Lepianka	społeczny	Stowarzyszenie Inicjatyw Społeczno-Kulturalnych „Szansa”
12.	Robert Szokaluk	społeczny	Klub Sportowy „Sparta”

Sektorowy skład procentowy organu przedstawia się następująco:

- Sektor publiczny - 16,66 % (2 osoby)
- Sektor społeczny - 41,66 % (5 osób)
- Sektor gospodarczy - 41,66 % (5 osób)

Wybrany skład Rady spełnia następujące warunki:

- 1) przedstawiciele żadnego sektora, ani grupy interesu nie posiadają więcej niż 49 % praw głosu,
- 2) sektor publiczny nie posiada więcej niż 30 % praw głosu,
- 3) żaden z członków Rady nie jest zatrudniony w biurze LGD,
- 4) skład Rady zapewnia równą reprezentację przedstawicieli gmin członkowskich (2 os. z każdej gminy),
- 5) w składzie Rady znajduje się osoba poniżej 35 roku życia (Edyta Grzesiuk).
- 6) w ramach sektora gospodarczego i społecznego nie istnieje żadna pojedyncza grupa interesu, która łącznie posiadałaby więcej niż 49 % praw głosów.

W celu potwierdzenia i udokumentowania transparentności procesu decyzyjnego będzie prowadzony rejestr interesów członków Rady, zawierający informacje na temat zajmowanych stanowisk, funkcji, prowadzonej działalności gospodarczej, społecznej itp., pozwalający na identyfikację faktu i charakteru powiązań członków Rady i wnioskodawców. Przy czym należy podkreślić, że członkowie Rady, świadomi odpowiedzialności karnej za składanie fałszywych oświadczeń, przystępując do oceny składają oświadczenia o bezstronności i poufności. Doświadczenia poprzedniego okresu programowania pokazują, że nie dochodziło do nierzetelnej, interesownej, czy stronniczej oceny operacji, a członkowie Rady wypełniając powierzone im zadanie mają pełną świadomość skutków nierzetelnej oceny oraz kierowania się interesem innym niż obiektywna ocena operacji i wybór zgodny z zasadami LSR .

Członkowie Rady ze względu na pełnioną funkcję zostaną objęci planem szkoleń, podnoszących i uzupełniających ich wiedzę. Szkolenia dla Rady będą dotyczyły procedur oceny i wyboru wniosków, przepisów prawnych. Szkolenia będą organizowane w zależności od potrzeb, a przede wszystkim w momencie zmiany przepisów oraz zmiany LSR w zakresie związanym z procedurami oceny i wyboru wniosków. Plan szkoleń stanowi załącznik do wniosku o wybór LGD do realizacji LSR.

1.5 Zasady funkcjonowania LGD

Szczegółowe zasady funkcjonowania LGD oraz poszczególnych organów określa Statut Stowarzyszenia LGD PROMENADA S 12, Regulamin Rady oraz wewnętrzne procedury funkcjonowania poszczególnych organów zatwierdzane odpowiednio przez Walne Zebranie Członków i Zarząd.

Główną zasadą funkcjonowania LGD jest zakaz łączenia funkcji zarządczej z funkcją w organie decyzyjnym i organie kontroli stowarzyszenia. Członkowie Rady przez cały okres realizacji LSR nie mogą być zatrudniani jednocześnie w biurze LGD.

Tabela: Podstawowe dokumenty wewnętrzne regulujące zasady działania LGD jako podmiotu odpowiedzialnego za wdrażanie LSR

LP	Rodzaj dokumentu	Sposób uchwalania dokumentu	Regulowane kwestie
1.	Statut Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania PROMENADA S 12	Walne Zebranie Członków bezwzględną większością głosów przy obecności połowy członków zwyczajnych.	Nadrzędny dokument regulujący funkcjonowanie LGD. Zakres uregulowań obejmuje obligatoryjne elementy zgodnie z ustawą prawo o stowarzyszeniach (terytorium działalności, siedziba, cele, zakres działania, organ nadzoru). Opis kompetencji poszczególnych organów. Opis sposobu podejmowania decyzji i wyboru władz. Wskazanie organów odpowiedzialnych za opracowanie, zatwierdzanie i aktualizację LSR i lokalnych kryteriów wyboru. Zasady nabywania i utraty członkostwa w LGD. Statut szczegółowo reguluje kwestie trybu i zasad obradowania WZC, w związku z tym nie wprowadzono dodatkowego regulaminu obrad WZC.
2	Regulamin Rady Stowarzyszenia LGD PROMENADA S 12	Zarząd LGD na wniosek Rady	Zasady wyboru członków Rady, struktura sektorowa, zasady oceny i wyboru operacji, zasada wyłączenia członka Rady, organizacja pracy Rady,
3.	Procedura oceny i wyboru operacji	Zarząd LGD po zasięgnięciu opinii Rady, pracowników biura LGD i konsultacjach społecznych, w trybie określonym dla podejmowania uchwał Zarządu (Regulamin Zarządu)	Zasady dotyczące składania, oceny i wyboru operacji, zasady dotyczące odwołań od decyzji Rady, zasady zmiany lokalnych kryteriów wyboru.
4.	Lokalne kryteria wyboru wraz z procedurą ich uchwalania i aktualizacji	Zarząd LGD po przeprowadzeniu konsultacji społecznych	Określenie kryteriów, na podstawie których jest dokonywana ocena i wybór operacji przez Radę LGD
5.	Regulamin biura LGD	Zarząd LGD	Zasady zatrudniania i wynagradzania pracowników. Uprawnienia kierownika biura. Godziny pracy biura. Zasady udostępniania informacji będących w dyspozycji LGD uwzględniające zasady bezpieczeństwa informacji i przetwarzania danych osobowych Opis metody oceny efektywności świadczonego przez pracowników doradztwa Opis stanowisk pracy w Stowarzyszeniu LGD PROMENADA S 12
6.	Regulamin premiowania pracowników biura Stowarzyszenia LGD PROMENADA S 12	Zarząd Stowarzyszenia	Zasady nabywania i utraty prawa do premii pracowniczej. Zasady wnioskowania o premię dla pracowników. Zasady wnioskowania o premię dla kierownika biura Terminy wypłaty premii pracowniczej
7.	Regulamin Zarządu Stowarzyszenia LGD PROMENADA S 12	Walne Zebranie Członków	Zasady zwoływania posiedzeń Zarządu Zasady wyboru i uzupełniania składu Zarządu Zadania i kompetencje Zarządu Zasady podejmowania uchwał
8.	Regulamin Komisji Rewizyjnej	Zarząd LGD na wniosek Komisji Rewizyjnej	Zadania Komisji Rewizyjnej Zasady zwoływania zebrań i prowadzenia kontroli Zasady podejmowania uchwał

	Stowarzyszenia LGD PROMENADA S 12		
--	--------------------------------------	--	--

Rozdział II Partycypacyjny charakter LSR

Lokalna Strategia Rozwoju została opracowana z udziałem społeczności lokalnej oraz określonych podczas diagnozy grup docelowych. Na etapie określania celów i przedsięwzięć włączono reprezentantów grup defaworyzowanych: bezrobotnych, seniorów, mieszkańców odległych od centrum gminy miejscowości, młodzież. Wypracowane podczas procesu konsultacji społecznych cele i założenia LSR pozwalają na wykorzystanie oddolnego potencjału i zapewniają uwzględnienie potrzeb społeczności lokalnej. W konsultacjach brali udział mieszkańcy gmin stowarzyszonych, przedstawiciele sektorów społecznego, gospodarczego i publicznego, przy czym największą aktywność wykazał sektor gospodarczy i społeczny w osobach lokalnych liderów. Konsultacje z przedstawicielami sektora publicznego odbywały się głównie na zasadzie pisemnego opiniowania.

Zasada partycypacyjnego charakteru LSR została uwzględniona na każdym kluczowym etapie opracowania dokumentu. Wykorzystano techniki konsultacji bezpośrednich powszechnych i przedstawicielskich, pośrednich oraz konsultacje poprzez popularyzację, czyli publikowanie na stronie internetowej wypracowanych na każdym etapie materiałów z zapewnieniem możliwości zgłaszania uwag.

Wszystkie uwagi zgłaszane podczas procesu konsultacji były rozpatrywane pod kątem zasadności oraz możliwości uwzględnienia na każdym etapie prac nad strategią. Tutaj należy podkreślić, że zasady realizacji instrumentu RLKS oraz dokumentacja konkursowa i kryteria wyboru LGD do realizacji LSR narzucają z góry pewne rozwiązania, dlatego odrzucane były uwagi niezgodne z regulaminem konkursu i zasadami realizacji RLKS.

II. 1 Konsultacje społeczne w procesie opracowania LSR na każdym kluczowym etapie.

Etap I Diagnoza i analiza SWOT

Prace związane z opracowaniem LSR na lata 2016 – 2022 rozpoczęły się w 2014 r. badaniem i diagnozą obszaru LGD. Badanie składało się z 4 części i zostało zakończone podsumowaniem w postaci **Raportu Końcowego**. Obszary poddane badaniu i analizie:

- 1) Analiza stopnia realizacji celów LSR na lata 2009-2015.
- 2) Analiza potencjału społecznego, gospodarczego LGD.
- 3) Analiza obszaru pod kątem potrzeb i oczekiwań mieszkańców LGD.
- 4) Analiza SWOT obszaru LGD.

Podczas badania wykorzystano następujące techniki partycypacyjne: spotkania konsultacyjne z mieszkańcami wg. harmonogramu poniżej), ankiety bezpośrednie z udziałem ankietera i telefoniczne, indywidualne wywiady kwestionariuszowe z lokalnymi liderami, obserwacja terenowa. W konsultacjach wzięli udział mieszkańcy obszaru LGD w tym przedsiębiorcy i rolnicy, a także pracownicy biura, członkowie organów LGD, przedstawiciele władz samorządowych, beneficjenci LSR w latach 2009-2015.

Tabela: Harmonogram spotkań konsultacyjnych w ramach prowadzonych badań i diagnozy obszaru:

Miejsce	Termin	Liczba uczestników
Gminny Ośrodek Kultury w Pawłowie	08.12.2014	18
Urząd Gminy Chełm	04.12.2014	16
Urząd Gminy Sawin	05.12.2015	12
Urząd Gminy Siedliszcze	03.12.2015	15
Gminny Ośrodek Kultury w Rejowcu	02.12.2015	10
Miejski Ośrodek kultury „Dworek” w Rejowcu Fabrycznym	01.12.2014	9

Rekomendacje zawarte w raporcie końcowym oraz wnioski z badania zostały wykorzystane w diagnozie obszaru i ludności, analizie SWOT, a zwłaszcza w procesie opracowywania planu działania, planu komunikacji oraz procedur monitoringu, ewaluacji i działań aktywizacyjnych i informacyjnych prowadzonych przez LGD.

Zgodnie z zasadami wsparcia przygotowawczego w ramach podziałania 19.1 PROW 2014 – 2020, we wrześniu 2015 roku rozpoczęła się druga runda bezpośrednich konsultacji społecznych w zakresie analizy SWOT i określenia głównych kierunków rozwoju obszaru. Na terenie każdej gminy członkowskiej zorganizowano warsztatowe spotkania konsultacyjne z udziałem przedstawicieli wszystkich sektorów.

Tabela: Harmonogram warsztatów w ramach określania analizy SWOT, celów i wskaźników LSR.

Gmina	Termin	Liczba uczestników
Gminna Biblioteka Publiczna w Rejowcu, ul. Zwierzyńskiego 8 c	03.09.2015	36
Gminny Ośrodek Kultury w Siedliszczu Ul. Bałasa 10	07.09.2015	21
Świetlica Wiejska w Kaniem (gm. Rejowiec Fabryczny)	08.09.2015	11
Pokrówka (gm. Chełm) Dom Weselny Diana	09.09.2015	18
Miejski Ośrodek Kultury DWOREK w Rejowcu Fabrycznym, ul. Lubelska 24A	15.09.2015	23
Urząd Gminy Sawin Ul. Chutecka 12	11.09.2015	23

Etap II Określanie celów i wskaźników w odniesieniu do opracowania LSR oraz opracowanie planu działania.

Na tym etapie wykorzystano następujące narzędzia:

1. Spotkania konsultacyjne z mieszkańcami – w każdej gminie członkowskiej zostały przeprowadzone spotkania konsultacyjne o charakterze warsztatowym, których celem było określenie pożądanego kierunku rozwoju obszaru oraz przedsięwzięć realizowanych w ramach LSR. (6 spotkań wg harmonogramu powyżej). (źródło weryfikacji: listy obecności)
2. Badania ankietowe (on-line i bezpośrednia dystrybucja wersji papierowej, ankieta wypełniona przez 180 respondentów) - celem badania było poznanie opinii mieszkańców na temat priorytetowych działań i kierunków rozwoju obszaru, (źródło weryfikacji: dokumentacja biura).
3. Zespół ds. opracowania LSR (Zespół) - we wrześniu 2015 na stronie internetowej LGD pojawiło się zaproszenie do udziału w pracach nad przygotowaniem LSR, wszystkie zainteresowane osoby z sektora publicznego, społecznego i gospodarczego mogły się zgłosić do udziału w opracowywaniu LSR. W efekcie powstał 10-cio osobowy zespół składający się z przedstawicieli wszystkich gmin członkowskich, w skład którego wchodził reprezentanci organizacji społecznych, władz samorządowych, przedsiębiorcy, w większości były to osoby zaangażowane w przygotowanie i wdrażanie LSR na lata 2009-2015. W pracach zespołu uczestniczyli pracownicy biura LGD oraz członkowie Zarządu. Zespół, podczas spotkań roboczych, wypracował wstępną propozycję celów, wskaźników oraz planu działania uwzględniającą wnioski z badań ankietowych, spotkań z mieszkańcami, analizy SWOT. (źródło weryfikacji: dokumentacja biura, listy obecności)
4. Pisemne opiniowanie (konsultacje pisemne) - skierowane do odbiorców o charakterze zinstytucjonalizowanym tj. samorządów gmin członkowskich, instytucji kultury, opieki społecznej i placówek oświatowych. Konsultacje polegały na pisemnym przekazaniu do zaopiniowania wypracowanych propozycji celów ogólnych i szczegółowych oraz planu działania. Pisma zostały skierowane do 24 instytucji działających na terenie LGD, pisemną informację zwrotną w postaci uwag, wniosków i opinii wystosowało 17 podmiotów. (źródło weryfikacji: dokumentacja biura)
5. Popularyzacja wypracowanych materiałów – propozycje celów ogólnych, szczegółowych i wskaźników ich realizacji zostały opublikowane na stronie internetowej z zaproszeniem do zgłaszania uwag. Wnioski i uwagi były analizowane i dyskutowane na spotkaniach zespołu i jeśli były zasadne wnoszono stosowne poprawki. (źródło weryfikacji: strona internetowa)

Etap III Opracowanie zasad wyboru operacji i ustalania kryteriów wyboru.

Lokalne kryteria i procedury wyboru operacji zostały opracowane z zastosowaniem następujących metod:

1. Ankiety internetowe on-line - badanie opinii mieszkańców na temat zasad sprawiedliwej oceny i preferowanych kryteriów wyboru projektów (ankieta wypełniona przez 80 respondentów, (źródło weryfikacji: dokumentacja biura).
2. Spotkanie warsztatowo – konsultacyjne z członkami Walnego Zebrania w dniu 16.11.2015 r. - lokalne kryteria wyboru są zatwierdzane przez Walne Zebranie Członków, dlatego postanowiono zasięgnąć opinii tego organu w sprawie ustalenia wagi poszczególnych kryteriów, pożądanych cech projektów, zasad przyznawania punktów i procedury zmiany lokalnych kryteriów wyboru. Opracowano wstępną propozycję kryteriów, która została poddana dalszym konsultacjom. (źródło weryfikacji: listy obecności).
3. Pisemne opiniowanie – projekty kryteriów oraz procedury wyboru operacji zostały w formie pisemnej przekazane do zaopiniowania organizacjom społecznym, samorządom gmin członkowskich i instytucjom kultury, które pozytywnie zaopiniowały projekty dokumentów (wysłano 14 pism, otrzymano 9 odpowiedzi, źródło weryfikacji: dokumentacja biura).
4. Zogniskowany wywiad grupowy z przedstawicielami grup docelowych LSR – spotkanie w dniu 19.11.2015r. z udziałem 17 osób reprezentujących przedsiębiorców i osoby planujące utworzenie działalności gospodarczej, przedstawicieli sektora społecznego oraz publicznego. (źródło weryfikacji: listy obecności)
5. Popularyzacja – projekt kryteriów i procedury wyboru operacji został opublikowany na stronie internetowej Stowarzyszenia z zapewnieniem możliwości zgłaszania uwag. Wnioski i uwagi były analizowane i dyskutowane na spotkaniach zespołu i jeśli były zasadne wnoszono stosowne poprawki. (źródło weryfikacji: strona internetowa).

Etap IV Opracowanie zasad monitorowania i ewaluacji

Punktem wyjścia do prac w etapie IV i V opracowania LSR były **wnioski Raportu końcowego z badania i diagnozy obszaru przeprowadzonego w 2014 r.** Z raportu wynika, że dzięki bieżącemu monitorowaniu wskaźników oraz budżetu LSR udało się Lokalnej Grupie Działania osiągnąć wymagany umową poziom wskaźników oraz wydatkować przeszło 85% budżetu strategii. Do sprawnego wydatkowania środków pod koniec wdrażania strategii przyczyniły się również właściwie dobrane i realizowane przez Biuro działania informacyjno-promocyjne, w tym świadczone doradztwo. Jeśli chodzi o słabe strony, w ewaluacji wskazano potrzebę przeprowadzania ewaluacji on-going (w trakcie), by mieć możliwość reagowania na pojawiające się problemy. Wniosek ten został uwzględniony w procedurze monitoringu i ewaluacji.

1. Zespół ds. opracowania LSR - uwzględniając wnioski z Raportu i doświadczeń w latach 2009-2015, Zespół opracował projekt Planu monitoringu i ewaluacji, którego podstawowe założenia poddano pod konsultacje w formie ankiety internetowej i przekazano do pisemnego zaopiniowania partnerom zinstytucjonalizowanym. (źródło weryfikacji: dokumentacja biura)
2. Ankieta on-line – badanie opinii mieszkańców na temat elementów kluczowych dla wdrażania LSR, które powinny podlegać ocenie częstotliwości i zasad dokonywania oceny własnej. Ankietę wypełniło 59 respondentów. (źródło weryfikacji: dokumentacja biura)
3. Pisemne opiniowanie – projekt procedury monitoringu został skierowany do zaopiniowania przedstawicielom gmin członkowskich oraz organizacjom społecznym. (17 opinii, źródło weryfikacji: dokumentacja biura).
4. Popularyzacja – projekt procedur został opublikowany na stronie internetowej stowarzyszenia z możliwością wnoszenia uwag. Wnioski i uwagi były analizowane i dyskutowane na spotkaniach zespołu i jeśli były zasadne wnoszono stosowne poprawki. (źródło weryfikacji: strona internetowa)

Etap V Opracowanie planu komunikacyjnego w odniesieniu do realizacji LSR

Punktem wyjścia podczas pracy w ramach niniejszego etapu były **wnioski z Raportu końcowego z badań i diagnozy obszaru LGD przeprowadzonych w 2014r.** Z raportu wynika, że w poprzednim okresie programowania właściwie dobrano oraz realizowano działania informacyjno-promocyjne. Jako słabą stronę wskazano natomiast niewystarczającą liczbę prowadzonych działań oraz zbyt wąski katalog kanałów komunikacyjnych. Wnioski te zostały uwzględnione w Planie komunikacji – zwiększono liczbę działań, położono większy nacisk na pozyskiwanie informacji zwrotnych oraz wprowadzono nowe kanały komunikacyjne.

1. Spotkanie konsultacyjne z grupami docelowymi - otwarte spotkanie z odbiorcami działań realizowanych przez LGD tj. potencjalnymi wnioskodawcami, beneficjentami poprzedniego okresu programowania, potencjalnymi grupami docelowymi realizowanych w ramach LSR operacji. Podczas spotkania zebrano uwagi na temat skutecznego przepływu informacji, preferowanych form komunikacji i promocji działań

realizowanych w ramach LSR. (termin spotkania 9.12.2015, liczba uczestników: 12, źródło weryfikacji: listy obecności dokumentacja biura).

2. Zespół ds. opracowania LSR - Uwzględniając wnioski z doświadczeń w latach 2009-2015 i ze spotkania z grupami docelowymi zespół w pierwszej kolejności wypracował główne cele komunikacji oraz działania komunikacyjne. Propozycję celów i działań poddano następnie konsultacjom internetowym w formie badania ankietowego. (źródło weryfikacji: dokumentacja biura)
3. Ankiety on-line – badanie - opracowano w formie ankiety zestaw pytań dotyczących podstawowych założeń Planu komunikacji (pytano m.in. o preferowane narzędzia i kanały komunikacyjne, częstotliwość kontaktów, itp.). Badanie uruchomiono w formie elektronicznej, zamieszczając link do ankiety na stronie internetowej LGD. Ankieta skierowana była do szerokiego grona odbiorców – każdy zainteresowany mieszkaniec obszaru miał możliwość wypowiedzenia się. Całościowa propozycja Planu komunikacji została ustalona po zakończeniu powyższych konsultacji. (źródło weryfikacji: dokumentacja biura)
4. Popularyzacja – ostateczny projekt został zamieszczony na stronie internetowej LGD z zaproszeniem do składania uwag i wniosków. (źródło weryfikacji: strona internetowa)

Na każdym etapie prac nad LSR mieszkańcy mieli możliwość korzystania z sieci punktów konsultacyjnych, które zostały utworzone w każdej gminie członkowskiej. Punkty konsultacyjne były obsługiwane przez tzw. koordynatorów gminnych, osoby odpowiedzialne w każdym urzędzie gminy za współpracę z LGD. Wszystkie projekty dokumentów, propozycje rozwiązań proceduralnych oraz ankiety były dostępne w punktach. Za pośrednictwem punktów konsultacyjnych, z możliwości zasięgnięcia informacji i zgłaszania uwag, opinii, propozycji działań skorzystało 56 osób. (źródło weryfikacji: strona internetowa, rejestry udzielonych w punktach konsultacyjnych informacji).

II.2 Wnioski z konsultacji społecznych

Opinie i wnioski z konsultacji społecznych zostały poddane analizie pod kątem ich zasadności i możliwości uwzględnienia w LSR. W prezentowanych poniżej wnioskach uwzględniono tylko te obszary interwencji, które są zgodne z zasadami realizacji RLKS i obowiązującymi przepisami. Pominięto analizę problemów, których rozwiązanie leży poza zasięgiem LGD. Wiele ze wskazanych przez uczestników konsultacji obszarów problemowych wymagających interwencji dotyczyło niekorzystnych zjawisk w skali makroekonomicznej takich jak: trudna sytuacja na rynku pracy, wysokie bezrobocie, niekorzystne zjawiska demograficzne, migracje ludzi młodych za granicę, wysokie koszty pracy, przepisy prawne utrudniające prowadzenie i rozwijanie działalności. Z tego wynika, że strategia oraz jej cele powinny być postrzegane w ramach przeciwdziałania szerszym, dominującym, niekorzystnym makroekonomicznym trendom.

Uwzględniając wnioski z konsultacji społecznych przyjęto, że strategia powinna się w dużej mierze skupiać na wsparciu rozwoju przedsiębiorczości, tworzeniu nowych miejsc pracy i zwiększaniu dochodów mieszkańców obszaru LGD. Rozwój działalności należy stymulować w oparciu o dostępny potencjał zasobów lokalnych rozumianych jako lokalne produkty rolne, surowce, produkty lokalne i usługi specyficzne dla obszaru, tereny inwestycyjne, walory naturalne, przyrodnicze, krajobrazowe, (np. zbiorniki wodne, ścieżki przyrodnicze, szlaki turystyczne, wyrobiska itp.), zasoby ludzkie i instytucjonalne. Uczestnicy konsultacji wskazywali na potrzebę organizacji działań mających na celu aktywizację społeczną i gospodarczą, podnoszenie kompetencji mieszkańców, wyrównywanie dysproporcji między centrami gmin a koloniami. Należy również zwrócić uwagę aby tworzenie nowych miejsc pracy przyczyniało się jednocześnie do aktywizacji młodzieży, osób powyżej 50 roku życia, seniorów oraz osób znajdujących się w trudnej sytuacji na rynku pracy.

Na etapie diagnozy podczas konsultacji uczestnicy spotkań aktywnie wyrażali swoje opinie biorąc udział we wspólnym definiowaniu głównych problemów obszaru LSR zgłaszając propozycje działań i konkretnych projektów. Na pozostałych etapach związanych z opracowaniem procedur zgłaszano zdecydowanie mniej wolnych wniosków i uwag dodatkowych, jak również propozycji rozwiązań.

Rozdział III Diagnoza - opis obszaru i ludności.

Diagnoza stanowi podstawę do opracowania Lokalnej Strategii Rozwoju obszaru objętego działalnością Lokalnej Grupy Działania PROMENADA S 12. Część diagnostyczna zawiera wyniki analizy danych statystycznych, dokumentów strategicznych, planistycznych, danych z prowadzonych przez LGD badań potencjału obszaru i kapitału ludzkiego, danych z ogólnie dostępnych dokumentów. Dane zawarte w diagnozie obejmują okres od 2009 do 2013 roku ze szczególnym uwzględnieniem danych na dzień 31.12.2013 r.

Diagnoza ma charakter partycypacyjny, oprócz analizy „desk research” oraz wniosków z badań własnych i ewaluacji wykorzystano następujące narzędzia: badania ankietowe, wywiady indywidualne, spotkania warsztatowe i konsultacyjne, popularyzację projektów dokumentów i poszczególnych elementów LSR.

Zamieszczona w LSR diagnoza skupia się na obszarach najistotniejszych z punktu określania celów przy zachowaniu zgodności z celami określonymi w Programie Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014 – 2020.

Diagnozowany obszar w znacznej części pokrywa się administracyjne z terenem powiatu chełmskiego dlatego zastosowano analizę porównawczą w stosunku do powiatu chełmskiego jak i województwa lubelskiego, co daje pełniejszy obraz sytuacji społeczno-ekonomicznej obszaru LGD.

III. 1 Potencjał demograficzny

Obszar LGD zamieszkiwany jest przez 42 074 osoby, co stanowi 52,9% potencjału demograficznego powiatu chełmskiego oraz 1,9 % województwa lubelskiego. Najwięcej osób zamieszkuje gminę wiejską Chełm - 13 944, a najmniej gminę Rejowiec Fabryczny - 4393 osoby. W podziale ludności ze względu na płeć nieznacznie przeważają kobiety (50,83%). Średnia gęstość zaludnienia gmin objętych LSR wynosi 94,33 os/km², przy czym największy wpływ na tę wartość ma kilkakrotnie razy większa gęstość zaludnienia w mieście Rejowiec Fabryczny w stosunku do pozostałych gmin. Gęstość zaludnienia w powiecie chełmskim jest jedną z najniższych w województwie lubelskim i wynosi 42 os/km², średnia ta dla województwa lubelskiego wynosi 86 os/km².

Tabela: Ludność i zjawiska demograficzne

Lp.	Nazwa gminy	Liczba mieszkańców (31.12.2013)	W tym		Gęstość zaludnienia (os/km ²)	Przyrost naturalny		Saldo migracji	
			kobiety	%		2009	2013	2009	2013
1.	Chełm	13 944	7106	50,96	63	- 13	- 3	67	106
2.	Sawin	5668	2828	49,89	30	- 19	3	- 21	-25
3.	Siedliszcze	6959	3523	50,62	45	-23	5	- 5	-32
4.	Rejowiec	6595	3361	50,96	62	-6	-16	4	-30
5.	Rejowiec Fabryczny	4393	2270	51,67	50	-16	-17	-30	-24
6.	Rejowiec Fabryczny miasto	4515	2298	50,90	316	2	-6	-21	-22
Razem		42074	21386	50,83	94,33	- 75	- 34	- 6	- 27

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS – BDL

Tabela: Struktura ludności wg klasyfikacji ekonomicznej (stan na dzień 31.12.2013)

Lp.	Nazwa gminy	liczba osób w wieku przedprodukcyjnym		liczba osób w wieku produkcyjnym		liczba osób w wieku poprodukcyjnym	
		2009	2013	2009	2013	2009	2013
1.	Chełm	2166	2807	9007	9059	1816	2078
2.	Sawin	885	1071	3636	3597	976	1000
3.	Siedliszcze	1208	1357	4516	4364	1232	1238
4.	Rejowiec	961	1178	4261	4135	1232	1282
5.	Rejowiec Fabryczny	754	796	2951	2701	852	896
6.	Rejowiec Fabryczny miasto	703	801	3094	2999	656	715
Razem		6677	8010	27465	26855	6 764	7 209

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS – BDL

Najliczniejszą grupę mieszkańców obszaru LSR stanowi ludność w wieku produkcyjnym - 63,03%, jednakże liczba ta zmalała w ciągu ostatnich kilku lat, natomiast przybywa osób w wieku poprodukcyjnym oraz przedprodukcyjnym. Dane statystyczne wskazują, że jest to wielkość zbliżona w odniesieniu do województwa lubelskiego, gdzie liczba ludności w wieku produkcyjnym stanowi 62,72% ogólnej liczby mieszkańców.

Na przestrzeni ostatnich lat, we wszystkich gminach LGD liczba ludności wykazuje tendencję spadkową, wyjątek stanowi gmina Chełm, której z roku na rok przybywa mieszkańców, jest to związane z podmiejskim charakterem tej gminy i osiedlaniem się tam mieszkańców pobliskiego Chełma.

Przewiduje się, że liczba mieszkańców obszaru LGD podobnie jak i w całym województwie lubelskim będzie malała. Prognozy Głównego Urzędu Statystycznego przewidują, że w 2035 roku liczba ludności powiatu chełmskiego spadnie o 11,9 tys. osób w porównaniu do roku 2012.

Liczba ludności uzależniona jest od przyrostu naturalnego będącego różnicą pomiędzy liczbą urodzeń żywych a liczbą zgonów, oraz od salda migracji, które jest różnicą między napływem a odpływem ludności z danego obszaru w danym okresie czasu. Obszar LSR charakteryzuje się ujemnym przyrostem naturalnym wynoszącym łącznie -34 osoby (dane BDL GUS na rok 2013), pomimo ujemnych wartości jest to wynik dość dobry w porównaniu do powiatu chełmskiego (-209 osób). Dodatni przyrost naturalny posiada jedynie gmina Siedliszcze (5 osób) i gmina Sawin (3 osoby).

Również saldo migracji poszczególnych gmin jest ujemne, średnia wartość dla obszaru to -27 osób w 2013, podczas gdy w roku 2009 wskaźnik ten wynosił tylko -6. W porównaniu do wartości powiatu chełmskiego (-157) wartość ta wypada pozytywnie.

Na obszarze LGD obserwuje się zjawisko starzenia się społeczeństwa, co ma swoje przełożenie w przyszłych kierunkach rozwoju. Uwidacznia się to poprzez spadający udział osób w wieku przedprodukcyjnym i rosnący wskaźnik osób w wieku emerytalnym. Całkowita liczba ludności LGD w wieku powyżej 50 r.ż. wynosi 9 718 osoby, co stanowi 23,33% ogółu mieszkańców LGD. W liczbie tej przeważają kobiety (5 168) co stanowi 53% ogółu mieszkańców w wieku 50+.

Niekorzystne zjawiska demograficzne, zwłaszcza problem starzenia się społeczeństwa, rosnąca populacja ludności powyżej 50 r.ż. uzasadnia skierowanie do tej grupy wiekowej działań związanych zarówno z możliwością zatrudnienia, jak również poprawą warunków życia, włączeniem społecznym i aktywizacją.

III. 2 Gospodarka i przedsiębiorczość

Obszar LGD ma charakter rolniczy, z wewnętrznym rozróżnieniem, od gminy rolniczo-przemysłowej Chełm, aż po typowo rolniczą gminę Siedliszcze (liczba gospodarstw rolnych – 2439). Działalność pozarolnicza koncentruje się w podmiejskiej gminie Chełm oraz mieście Rejowiec Fabryczny. Rolnictwo będące głównym źródłem utrzymania mieszkańców specjalizuje się w uprawach zbóż, pszenicy, rzepaku, buraków cukrowych, ziemniaków. Uprawę tego rodzaju zbóż umożliwia duży udział gruntów rolnych o wysokich klasach bonitacyjnych. Natomiast efektywność uprawy obniża rozdrobnienie gruntów i mały areal gospodarstw rolnych. Zastanawiająca jest ekonomika wykorzystania potencjału gruntów ornych na obszarze LGD. Warunki glebowo-klimatyczne nie rekompensują kosztów wynikających z rozproszenia własności. Grunty te stanowią znaczący potencjał do produkcji energii odnawialnej – kukurydza, słoma, odpady roślinne i zwierzęce.

Rolniczy charakter gospodarki potwierdza struktura wykorzystania terenów w gminach członkowskich.

Tabela: Struktura wykorzystania terenów gmin LGD PROMENADA S 12

Gmina	Udział gruntów ornych w % powierzchni ogólnej gmin	Udział użytków rolnych ornych w % powierzchni ogólnej gmin
Chełm	54.6	68.9
Sawin	46.8	66.2
Rejowiec	43.05	63.0
Rejowiec Fabryczny	45.6	57.3
Miasto Rejowiec Fabryczny	49.7	67.3
Siedliszcze	61.2	85.7

Źródło: *Strategia Rozwoju Gminy Chełm na lata 2007-2015*, str.17

Pomimo, że jest to dominująca gałąź gospodarki, rolnictwo na obszarze LGD jest rozdrobnione i stosunkowo mało efektywne. Łącznie funkcjonuje 10 325 gospodarstw rolnych, z czego 3 587 ma powierzchnię mniejszą niż 1 ha co stanowi 34, 7% ogółu gospodarstw rolnych.

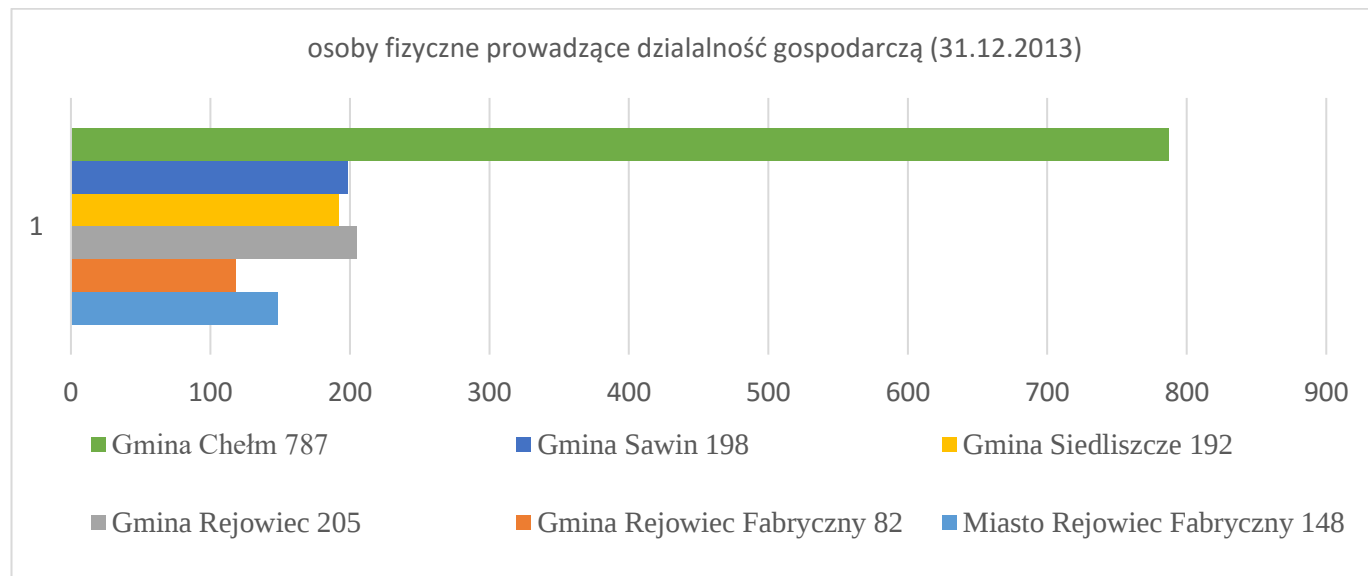
Rosnąca konkurencja w tym sektorze i wymagania wspólnej polityki rolnej mogą doprowadzić w dłuższej perspektywie czasu do upadku wielu małych i nierentownych gospodarstw rolnych, co będzie powodować poważne problemy społeczne na poziomie lokalnym. Struktura obszarowa gospodarstw rolnych i związana z tym niska towarowość w zestawieniu z liczbą osób utrzymujących się wyłącznie z rolnictwa pokazuje jak ważne dla obszaru

LGD może być pobudzanie przedsiębiorczości i tworzenie warunków do zwiększania liczby miejsc pracy poza rolnictwem. Należy jednak zauważyć, że od kilku lat utrzymują się dość dobrze rozwijające trendy poszukiwania alternatywnych źródeł dochodu poza rolnictwem. Działania gmin sukcesywnie zwiększają zasoby terenów inwestycyjnych wyposażonych lub mających dostęp do podstawowej infrastruktury: zasilanie energetyczne, drogi publiczne, sieć wodociągowa, gazowa itp. Tendencja wzrostowa przekształcania gruntów w specjalne strefy ekonomiczne ma ułatwiać pozyskiwanie inwestorów zewnętrznych i wspierać rozwój przedsiębiorczości wewnętrznej.

Pozarolniczą działalność gospodarczą na obszarze LGD charakteryzuje dominacja małych firm, często jednoosobowych. Na obszarze LGD na dzień 31.12.2013 zarejestrowanych było ogółem 2015 podmiotów gospodarczych, najwięcej w gminie Chełm (920), zaś najmniej w gminie Rejowiec Fabryczny.

W strukturze pomiotów gospodarki narodowej, zdecydowaną większość ogólnej liczby podmiotów gospodarczych skupia sektor prywatny, w którym 80% stanowią osoby fizyczne.

Wykres: Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą w układzie terytorialnym.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych

Tabela: Liczba podmiotów gospodarki narodowej ogółem w latach 2009 – 2014

Lp.	Nazwa gminy	2009		2010		2011		2012		2013		2014	
		Ogółem (1)	os. fizyczne (2)	(1)	(2)	(1)	(2)	(1)	(2)	(1)	(2)	(1)	(2)
1.	Chełm	729	616	826	706	839	722	882	754	920	787	978	829
2.	Sawin	213	168	218	172	226	180	242	193	247	198	272	219
3.	Siedliszcze	234	196	238	192	244	198	241	185	249	192	255	196
4.	Rejowiec	241	196	253	207	242	194	243	190	258	205	267	211
5.	Rejowiec Fabryczny	134	124	131	121	124	114	128	118	128	118	143	134
6.	Rejowiec Fabryczny miasto	229	169	239	178	215	153	218	154	213	148	221	156

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych

Jak wynika z powyższej tabeli gminy objęte LSR charakteryzuje niewielki przyrost podmiotów gospodarczych lub ich spadek, wyjątek stanowi gmina Chełm, w której w każdym analizowanym okresie można zaobserwować znaczny przyrost liczby podmiotów gospodarczych, co statystycznie może być związane również ze wzrostem całej populacji tej gminy.

Analizując sferę gospodarczą, oprócz bezwzględnej liczby zarejestrowanych podmiotów gospodarczych, należy uwzględnić względny wskaźnik przedsiębiorczości, mierzący liczbę podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON na 1 000 mieszkańców.

Tabela: Wskaźnik przedsiębiorczości (liczba podmiotów gospodarki narodowej na 1000 mieszkańców/ os. fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 1000 mieszkańców).

Lp.	Gmina	2009		2011		2012		2013	
		Podm. ogółem	Os. fizyczne	Podm. ogółem	Os. fizyczne	Podm. ogółem	Os. fizyczne	Podm. ogółem	Os. fizyczne
1.	Chełm	56	47	61	52	64	55	66	56
2.	Sawin	39	31	40	32	43	34	44	35
3.	Siedliszcze	33	26	35	27	35	27	36	28
4.	Rejowiec	37	30	36	29	37	29	39	31
5.	Rejowiec Fabryczny	29	20	28	18	29	18	29	19
6.	Rejowiec Fabryczny miasto	51	38	47	34	48	34	47	33
Razem		244	192	247	192	256	197	261	202
Średnia		40,83	32	41,16	32	42,66	32,83	43,50	33,66

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS - BDL

Mimo systematycznego ale niewielkiego wzrostu, wskaźnik przedsiębiorczości nie jest satysfakcjonujący, na koniec roku 2013 dla obszaru LGD wynosił 43,5, w powiecie chełmskim wartość tę zanotowano na poziomie 44,21, w porównaniu z innymi powiatami województwa lubelskiego miał on najniższą wartość, podczas gdy na poziomie województwa lubelskiego wskaźnik ten wynosił 78,74.

Jak wynika z badań i konsultacji społecznych przyczyn niskiej przedsiębiorczości mieszkańców obszaru LGD należy upatrywać nie tylko w ogólnych niesprzyjających trendach, głównie o charakterze makroekonomicznym, ale także w sferze mentalnej – braku skłonności do ryzyka, wiary w sukces, poczuciu wykluczenia. Istotną barierą jest brak kapitału własnego na rozpoczęcie działalności, wysokie oprocentowanie kredytów oraz skomplikowane procedury prawne, brak stałych wyspecjalizowanych form wsparcia i obsługi drobnej przedsiębiorczości.

O słabości gospodarczej obszaru świadczy mała liczba przedsiębiorstw działających w oparciu o kodeks spółek handlowych (66 zarejestrowanych podmiotów na obszarze LGD).

Tabela: Podmioty gospodarki narodowej inne niż osoby fizyczne w układzie terytorialnym.

Gmina	Spółki handlowe	Spółki cywilne	Spółdzielnie
Miasto Rejowiec Fabryczny	6	7	3
Chełm	37	18	7
Rejowiec Fabryczny	2	6	2
Sawin	5	6	4
Siedliszcze	10	4	4
Rejowiec	6	6	6

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS-BDL

W strukturze branż dominują małe firmy usługowe i budowlane, najwięcej podmiotów jest zarejestrowanych w sekcji G – handel hurtowy i detaliczny, naprawa pojazdów samochodowych i motocykli, sekcji F - budownictwo, sekcji C - przetwórstwo przemysłowe, sekcji H - transport i gospodarka magazynowa, znacznie mniej działalności zarejestrowanych w sekcji A – rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo, rybactwo.

Omawiany obszar posiada zasoby surowców mineralnych takich jak węgiel kamienny (wschodnia część gmin Siedliszcze i Rejowiec Fabryczny) oraz margle (gmina Rejowiec Fabryczny). Na terenie LGD są zarejestrowane 4 podmioty z sekcji górnictwo i wydobywanie. Jednym z nich jest kopalnia margla, znajdująca się na terenie gminy Rejowiec Fabryczny i miasta Rejowiec Fabryczny. Kopalnia powstała na bazie udokumentowanego złoża margli kredowych, zajmującego 271 ha powierzchni (w granicach gminy ok. 157 ha). Złoże margli eksploatowane jest od 1924 r. i stanowi bazę surowcową dla Cementowni REJOWIEC S.A. w mieście Rejowiec Fabryczny. Obok przemysłu wydobywczego na terenie LGD dużą rolę odgrywa przemysł drzewny, zlokalizowany na terenie gminy Rejowiec Fabryczny, przemysł spożywczy i przetwórczy (browarnictwo na terenie gminy Chełm). Jednak dominujące branże stanowią handel i usługi dla ludności i przedsiębiorstw.

Dane statystyczne potwierdzają, że LGD PROMENADA S 12 w ramach wspierania działalności gospodarczej operuje w dosyć niekorzystnym środowisku. Wynika to z działania ogólnych niekorzystnych dla Wschodniej Polski trendów społeczno-gospodarczych w zakresie rozwoju regionalnego (np. spadek ludności, starzenie się społeczeństwa, niekorzystne trendy na rynku pracy). Czynniki te znajdują odzwierciedlenie w obszarze rozwoju przedsiębiorczości. Szansą na wzrost gospodarczy może być tworzenie specjalnych podstref ekonomicznych oraz widoczny rozwój terenów inwestycyjnych zlokalizowanych głównie z centralnych punktach gmin.

III. 3 Rynek pracy

Zasadniczy wpływ na sytuację na lokalnym rynku pracy ma rolniczy charakter gospodarki, ale także struktura wykształcenia, względna bliskość większych ośrodków miejskich (Chełm, Lublin), które oferują zatrudnienie, mała mobilność zawodowa mieszkańców oraz wysokość wynagrodzeń, która nie równoważy popytu i podaży pracy. Według stanu na dzień 31.12.2013 liczba pracujących na terenie LGD wynosiła 3 620 osób, z czego 46,4% stanowili mężczyźni. Najwięcej osób pracujących mieszka w gminie Chełm, najmniej natomiast w gminie Rejowiec Fabryczny. W stosunku do całej populacji obszaru liczba pracujących stanowi zaledwie 8,60 % ogółu mieszkańców, i 13,48 % populacji w wieku produkcyjnym. Dane w tabeli nie uwzględniają osób pracujących w rolnictwie indywidualnym, których odsetek w stosunku do ogółu pracujących wynosi powyżej 70%. Tak wysoki udział pracujących w rolnictwie potwierdza słabość gospodarki lokalnej opartej na rolnictwie, która powinna ulegać stopniowej restrukturyzacji w kierunku tworzenia miejsc pracy poza rolnictwem.

Tabela: Rynek pracy w układzie terytorialnym

Lp.	Nazwa gminy	Liczba pracujących		W tym kobiety		Liczba bezrobotnych		W tym kobiety		Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym	
		2009	2013	Liczba	liczba	2009	2013	liczba	liczba	%	%
		2009	2013	2009	2013	2009	2013	2009	2013	2009	2013
1.	Chełm	1431	1800	686	923	682	884	360	464	8,20	9,80
2.	Sawin	266	315	158	194	311	424	166	206	9,20	11,80
3.	Siedliszcze	414	375	266	240	455	499	222	268	10,80	11,40
4.	Rejowiec	399	295	215	143	560	631	315	349	14	15,30
5.	Rejowiec Fabryczny	194	242	130	147	421	480	216	247	15,20	17,80
6.	Rejowiec Fabryczny miasto	600	593	249	293	349	414	208	234	12	13,80
Razem		3 304	3 620	1 704	1 940	2 778	3 332	1487	1768	10,11	12,40
Powiat chełmski		5678	6100	3018	3391	5148	6390	2730	3327	16,3	20,6
Województwo lubelskie		364891	371309	186261	192301	117237	134042	57459	64852	12,8	14,4

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych WUP i PUP w Chełmie

Od wielu lat bezrobocie jest największym problemem społecznym na obszarze objętym diagnozą. Liczba osób bezrobotnych z terenu LGD zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy w Chełmie na dzień 31.12. 2013 roku wyniosła 3332 osób co stanowi 7,7 % ogółu mieszkańców LGD. Bezrobotne kobiety stanowiły 53 % ogółu bezrobotnych.

Na przestrzeni siedmiu ostatnich lat daje się zauważyć stały wzrost liczby bezrobotnych, poziom bezrobocia w gminach objętych LSR jest znacznie wyższy niż średnia dla województwa lubelskiego i kraju. Skalę bezrobocia w powiecie chełmskim na terenie którego funkcjonuje LGD przedstawia poniższa tabela:

Tabela: Stopa bezrobocia w powiecie chełmskim na tle województwa i kraju

	Powiat chełmski	Województwo lubelskie	Polska
Grudzień 2011	18,1 %	13,2 %	12,5 %
Grudzień 2012	19,4 %	14,1 %	13,4 %
Grudzień 2013	20,6 %	14,4 %	13,4 %

Źródło: dane Powiatowego Urzędu Pracy w Chełmie

Strukturę bezrobocia na obszarze LGD przedstawiają poniższe tabele, szczególną uwagę zwraca znaczny przyrost liczby osób bezrobotnych wśród osób powyżej 50 roku życia. Wynika to zapewne ze znacznie mniejszej mobilności osób w tym wieku w porównaniu do osób do 25 roku życia, a także ograniczonego zapotrzebowania pracodawców do zatrudniania osób 50+.

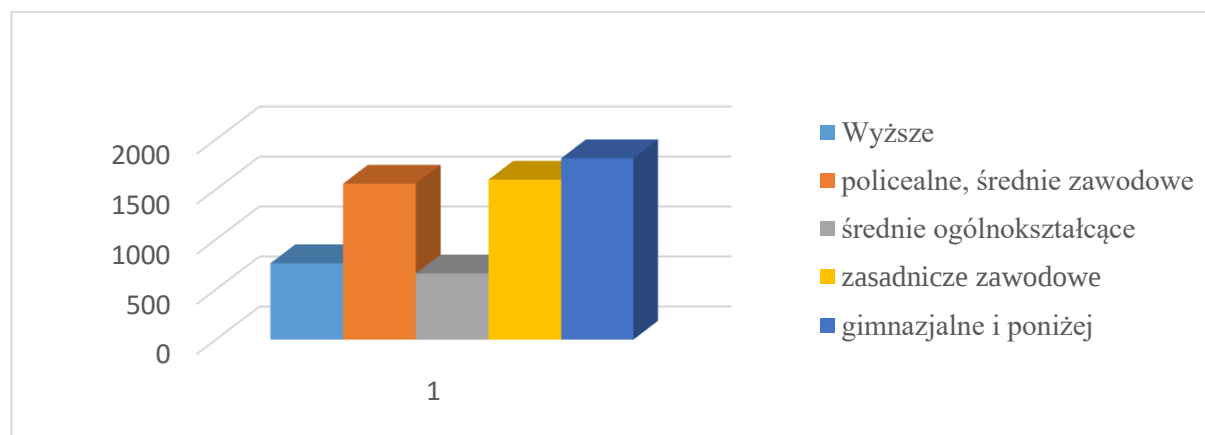
Tabela: Poziom bezrobocia w układzie terytorialnym w gminach LGD PROMENADA S 12 – stan na 31.12.2009, 31.12.2013

Lp.	Miasta/ Gminy	Liczba bezrobotnych ogółem 2009	Liczba bezrobotnych ogółem 2013	do 25 roku życia 2009	do 25 roku życia 2013	Powyżej 50 roku życia 2009	Powyżej 50 roku życia 2013
1.	Miasto Rejowiec Fabryczny	349	414	70	68	55	97
2.	Gmina Chełm	682	884	170	189	83	134
3.	Gmina Rejowiec Fabryczny	421	480	88	95	78	100
4.	Gmina Sawin	311	424	93	114	45	66
5.	Gmina Siedliszcze	455	499	126	121	69	84
6.	Gmina Rejowiec	560	631	107	104	94	123
7.	Obszar LGD PROMENADA S 12	2778	3332	654	691	424	604

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych PUP w Chełmie.

Analiza struktury wiekowej i poziomu wykształcenia osób bezrobotnych wykazuje wspólną dla wszystkich gmin prawidłowość: wśród bezrobotnych najwięcej jest osób w wieku od 25 – 34 lat z wykształceniem gimnazjalnym i poniżej oraz policealnym i średnim zawodowym. Wśród tej grupy można upatrywać szans na zaktywizowanie gospodarcze obszaru obejmując ją wsparciem szkoleniowym, doradczym oraz działaniami informacyjnymi i aktywizacyjnymi.

Wykres: Poziom wykształcenia osób bezrobotnych.

Do najważniejszych pracodawców na diagnozowanym obszarze zaliczają się głównie publiczne jednostki świadczące usługi o charakterze nierynkowym takie jak: urzędy gmin, zespoły szkół, zakłady wodociągowo-kanalizacyjne, zakłady opieki społecznej i przychodnie zdrowia. Wśród podmiotów gospodarczych tworzących miejsca pracy przeważają mikro i małe przedsiębiorstwa zatrudniające od 1 do 10 osób.

W mieście Rejowiec Fabryczny najwięcej osób zatrudnia Cementownia Rejowiec S.A., wśród pozostałych podmiotów gospodarczych tworzących miejsca pracy na obszarze LGD wymienić należy:

- Przedsiębiorstwo Bednarskie PAWŁOWIANKA
- FPHU MAJKA Iwona Kraszewska,
- Big-Szok Dziewiarstwo i Krawiectwo Zenon Szokaluk,
- Przedsiębiorstwo Produkcyjno-Handlowe CEM-BET Sp. z o.o.,
- Browar Jagiełło Spółka Jawna,
- Zakłady meblowe BH Meble Sp. z o.o.,
- Firma FPHU Kuczyński Norbert,
- FPHU DREWNOPOŁ Krystyna Kuczyńska,
- Centrum Hotelowo-Konferencyjne REGENT ,
- PPUH Agroplast Łopąg Kazimierz,
- Przedsiębiorstwo Wielobranżowe Export-Import Adam Mróz
- FHPU BUD - ROL Barbara Gruszka,
- PUH ROLTEX Sp. z o.o. ,
- TALIMEX Tadeusz Liszewski
- Medica Poland Centrum Rehabilitacji Sp. z o.o.

III. 4 Infrastruktura społeczna i komunalna.

Stan infrastruktury społecznej i komunalnej przesądza o jakości życia mieszkańców na danym obszarze. Na terenie LGD podstawowe potrzeby w zakresie edukacji, kultury, opieki społecznej, zagospodarowania czasu wolnego zapewniają placówki oświatowe, domy kultury, świetlice wiejskie, biblioteki, domy opieki społecznej. Strukturę placówek edukacyjnych na obszarze LGD przedstawia poniższa tabela.

Tabela: Placówki oświatowe

Lp.	Nazwa gminy	Punkt przedszkolny/ przedszkole	Oddział przedszkolny przy szkole podstawowej	Szkoła podstawowa	Gimnazjum	Szkoła ponadgimnazjalna
1.	Chełm	0	7	7	6	1
2.	Sawin	1	5	4	1	0
3.	Siedliszcze	1	3	4	1	1
4.	Rejowiec	0	0	2	2	0
5.	Rejowiec Fabryczny	2	5	5	2	0
6.	Rejowiec Fabryczny miasto	1	1	1	1	0
Razem		5	21	23	13	2

Źródło: opracowanie własny na podstawie danych Urzędów Gmin.

Jak wynika z zestawienia największym problemem w obszarze edukacji jest mała liczba przedszkoli i punktów przedszkolnych zapewniających opiekę nad dziećmi. Braki te rekompensują dosyć dobrze rozwinięte oddziały przedszkolne przy szkołach podstawowych, które mimo wszystko nie zaspokajają zapotrzebowania w zakresie opieki nad najmłodszymi dziećmi.

Stosunkowo dobrze należy ocenić dostęp do szkół podstawowych, chociaż w mniejszych miejscowościach w ostatnich latach wiele szkół ulega wygaszeniu z uwagi na utrzymujący się od kilku lat ujemny przyrost naturalny. Edukację na poziomie ponadgimnazjalnym prowadzą dwie placówki: Rzemieślnicza Szkoła Zawodowa w Siedliszczu oraz Centrum Kształcenia Rolniczego w Okszowie (gm. Chełm).

Potencjał instytucjonalny w sferze zaspokajania podstawowych potrzeb mieszkańców obrazuje poniższa tabela.

Gmina	Domy kultury	Świetlice wiejskie	Biblioteki	Ośrodki pomocy społecznej	Ludność korzystająca z instalacji (%)	
					kanalizacyjnej	wodociągowej
Chełm	1/ 2 filie	19	1/ 4 filie	1	17,50	94,30
Miasto Rejowiec Fabryczny	1	0	1	1	69,50	93,60
Rejowiec Fabryczny	1	12	2	1	25,60	78,80
Sawin	1	10	1	1	27,50	49,60
Siedliszcze	1	9	4	1	17,10	70,70
Rejowiec	1	6	2	1	38,10	80,80

Jak wynika z powyższej tabeli w każdej gminie funkcjonuje dom kultury, w największej gminie Chełm funkcjonują dwie filie zlokalizowane w Pokrówce i w Rożdżałowie, Gminne Ośrodki Kultury pełnią funkcje w zakresie upowszechniania kultury i sztuki, ale także stanowią ośrodki aktywizacji i integracji społecznej. Działalność GOK – ów uzupełnia bardzo dobrze rozwinięta sieć bibliotek, które oprócz swojej podstawowej działalności organizują konkursy, wystawy i prelekcje. Na obszarze LGD znajduje się 56 świetlic wiejskich, wokół nich skupiona jest aktywność Kół Gospodyń Wiejskich, wiele z tych obiektów zostało wyremontowanych i wyposażonych ze środków osi 4 LEADER PROW 2007 – 2013.

O jakości życia mieszkańców decyduje również dostęp do sieci wodociągowej i kanalizacyjnej, obszar LGD w tym zakresie wypada dość korzystnie, 77,97 % mieszkańców ma dostęp z sieci wodociągowej, do sieci kanalizacyjnej ma dostęp 32,55 % populacji, gdzie średnia dla powiatu chełmskiego wynosi 22,5 % .

W zakresie rozwoju infrastruktury gminnej widać znaczący wzrost liczby obiektów sportowo- rekreacyjnych oraz społeczno- kulturalnych, a także zrewitalizowanych przestrzeni publicznych. Wiele z tych obiektów zostało dofinansowanych ze środków osi 4 LEADER PROW na lata 2007-2013. Pomimo rozwoju bazy społeczno-kulturalnej i podniesienia standardów takich obiektów i przestrzeni – w konsultacjach społecznych podnoszony był problem miejsc, wokół których budowany mógłby być potencjał społeczny. Dotyczy to w szczególności miejscowości peryferyjnych wobec centrów gmin i ich siedzib.

Dostępność komunikacyjna

Przez teren LGD przebiegają ważne szlaki komunikacyjne drogowe i linie kolejowe: nr 7 Warszawa Wschodnia – Dorohusk (tzw. nadwiślańska kolej żelazna) i nr 69 na odcinku Zamość – Rejowiec – Zamość skomunikowana w Rejowcu z pociągami w kierunku Lublina. Bezpośredni dostęp do linii kolejowych mają tylko mieszkańcy miasta i gminy Rejowiec Fabryczny oraz gminy Rejowiec.

Sieć dróg na obszarze LGD tworzy droga krajowa nr 12 przebiegająca przez gminę Siedliszcze i skomunikowane z nią drogi wojewódzkie nr 812. 841, 843, 839. Uzupełnieniem sieci dróg są drogi powiatowe i gminne.

Duże rozproszenie zabudowy mieszkaniowej i rozdrobnienie gospodarstw rolnych powoduje, że obszar LGD charakteryzuje duża i rozległa sieć dróg gminnych. Największą ilość dróg posiada gmina Chełm, Sawin i Siedliszcze. Większość dróg gminnych to drogi o nawierzchni nieulepszanej i drogi gruntowe w zabudowie kolonijnej. Problemem w zakresie sieci drogowej jest ich niedostateczna nośność oraz niski poziom nakładów finansowych na budowę lub modernizację dróg gminnych, co przy dynamicznym rozwoju motoryzacji powoduje stałe pogorszenie się warunków podróżowania i bezpieczeństwa ruchu drogowego. Strukturę dróg gminnych obrazuje poniższa tabela

Tabela: Publiczne drogi gminne

Lp.	Gmina	Długość dróg gminnych w km.	W tym gruntowe w km.
1.	Chełm	651,8	475,6
2.	Sawin	399,7	378,5
3.	Siedliszcze	414	307
4.	Rejowiec	20,8	7,73
5.	Rejowiec Fabryczny	21,4	2
6.	Rejowiec Fabryczny miasto	16,8	0,6
Ogółem		1 524,5	1171,43

III. 5 Sektor społeczny i aktywność społeczna mieszkańców.

Szczegółowe dane dotyczące liczby organizacji pozarządowych na terenie LGD na przestrzeni lat 2009 - 2014 przedstawia poniższa tabela.

Tabela: Fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne na obszarze LGD.

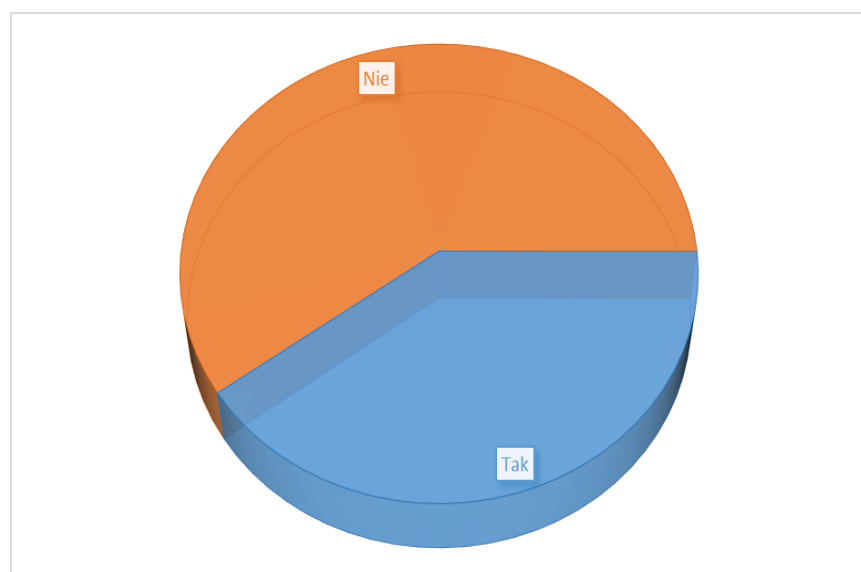
Lp.	Nazwa gminy	2009	2010	2011	2012	2013	2014
1.	Chełm	16	16	15	18	19	21
2.	Sawin	12	12	12	13	13	13
3.	Siedliszcze	9	9	9	11	12	13
4.	Rejowiec	5	6	7	7	7	7
5.	Rejowiec Fabryczny	12	12	13	14	14	15
6.	Rejowiec Fabryczny miasto	11	11	11	12	14	14
Razem		65	66	67	75	79	83

Od 2009 roku można zaobserwować niewielki ale systematyczny wzrost liczby organizacji pozarządowych na terenie LGD. Według stanu na dzień 31.12.2013 r. na terenie gmin stowarzyszonych zarejestrowanych było 79 stowarzyszeń i fundacji. Dominującą formą prawną organizacji społecznych są stowarzyszenia rejestrowe. Najwięcej organizacji działa jako Ochotnicze Straże Pożarne, Stowarzyszenia Kół Gospodyń Wiejskich, Towarzystwa Regionalne i Kluby Sportowe. Poziom aktywności tych organizacji jest dość zróżnicowany, najaktywniejsze, choć nieliczne, często stanowią główne ośrodki życia społecznego i kulturalnego gminy. Ogromna większość organizacji boryka się barierami uniemożliwiającymi prowadzenie aktywnej działalności takimi jak: brak środków finansowych, brak zaplecza lokalowego i sprzętowego, niewystarczające zasoby kadrowe, co w działalności typu non profit stanowi poważny problem.

Jak pokazują wyniki konsultacji, w sferze aktywności pozarządowej występuje znaczne różnicowanie pomiędzy gminami członkowskimi. W części z nich np. Sawin, Rejowiec Fabryczny istnieje sieć organizacji w zakresie szeroko pojmowanej kultury i zachowania pamięci o dziedzictwie lokalnym. W innych natomiast sytuacja jest odmienna, mniej zaawansowana jeżeli chodzi o poziom rozwoju trzeciego sektora. W gminie Chełm zdecydowanie lepiej rozwija się przedsiębiorczość.

Zadowolający jest relatywnie wysoki poziom rozpoznawalności lokalnych organizacji pozarządowych oceniony na podstawie badania ankietowego, którego wynik przedstawia poniższy wykres.

Wykres: Rozpoznawalność organizacji pozarządowych.

Pytanie ankietowe: Czy zna Pan/Panią organizacje pozarządowe (społeczne) działające na terenie Pana/Pani miejscowości/gminy?

A zatem 40% badanych respondentów zna jakąś organizację pozarządową działającą na terenie ich miejscowości. Respondenci zwykle wymieniali koła gospodyń wiejskich, kluby sportowe, lokalne stowarzyszenia rozwoju. 10 % respondentów wskazywało na brak organizacji zajmujących się profilaktyką i leczeniem uzależnieniem oraz zwalczaniem przemocy. Jednakże na pytanie o bezpośrednie zaangażowanie w działalność tego typu organizacji odpowiedzi są bardzo niepokojące. Otóż tylko 1% badanych jest aktywna w jakiejś organizacji, pozostałe 99% stwierdza, że z powodu predyspozycji osobistych, braku czasu nie może sobie pozwolić na tego typu dodatkowe zaangażowanie.

Choć zauważalny jest wyraźny trend wzrostowy jeżeli chodzi o liczbę organizacji, to liczba osób zaangażowanych w ich działalność potwierdza relatywnie niską aktywność społeczną mieszkańców LGD.

III. 6 Problemy społeczne

Określone w fazie diagnozy problemy społeczne występujące na obszarze LGD w większości mają szerszy makroekonomiczny kontekst. Wśród zdiagnozowanych obszarów problemowych do najważniejszych należą:

1. **Niekorzystne trendy demograficzne** – starzenie społeczeństwa, migracje młodych ludzi do większych ośrodków miejskich i za granicę, wyludnianie się wsi, ujemny przyrost naturalny.
2. **Kwestie związane z rynkiem pracy w tym bezrobocie** postrzegane jako największy problem społeczny. Sytuacja, obraz, skala zjawiska została szczegółowo opisana w podrozdziale III.2 Rynek Pracy.
3. **Rosnący udział osób zagrożonych wykluczeniem społecznym** z powodu ubóstwa, uzależnień od alkoholu i narkotyków, a także nasilające się zjawisko uzależnienia od pomocy społecznej. Wśród tej kategorii aktywność jest nastawiona na poszukiwanie kolejnych form wsparcia, a nie aktywne szukanie alternatywnych opcji na rynku pracy. W wielu przypadkach najbardziej cierpią na tym dzieci, których szanse rozwoju są bardzo ograniczone.

Tabela: Wydatki gmin na pomoc społeczną na 1 mieszkańca

Lp.	Nazwa gminy	2009	2011	2013
1.	Chełm	457,26	484,99	469,85
2.	Sawin	541,79	652,69	666,88
3.	Siedliszcze	543,88	643,77	650,29
4.	Rejowiec	499,15	527,62	600,26
5.	Rejowiec Fabryczny	608,33	638,64	748,73
6.	Rejowiec Fabryczny miasto	726,67	771,19	821,47

Tabela: Liczba osób korzystających z pomocy społecznej.

Lp.	Nazwa gminy	Liczba os. korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej			Udział os. korzystających z pomocy społecznej w ogólnej l. mieszkańców w %		
		2009	2011	2013	2009	2011	2013
1.	Chełm	1440	1105	921	11,09	8,02	6,60
2.	Sawin	986	961	853	17,94	16,84	15,05
3.	Siedliszcze	1280	1146	1073	23,28	16,26	15,42
4.	Rejowiec	1092	985	867	16,92	14,79	13,15
5.	Rejowiec Fabryczny	1564	961	991	34,32	21,49	22,56
6.	Rejowiec Fabryczny miasto	696	1000	693	15,63	21,98	15,35

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Ośrodków Pomocy Społecznej

Mimo że, w ciągu ostatnich lat daje się zauważyć spadek liczby osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej, to wydatki gmin w tym zakresie na jednego mieszkańca mają tendencję wzrostową. Według stanu na dzień 31.12.2013 ze wsparcia oferowanego przez gminne Ośrodki Pomocy Społecznej korzystało ogółem 12,83 % całej populacji LGD, co potwierdza istnienie problemu.

4. **Niska aktywność społeczna i poziom zaangażowania obywatelskiego** czego przejawem jest mała liczba osób uczestniczących w zebraniach wiejskich, konsultacjach społecznych, roszczeniowa postawa wobec władz, niska frekwencja wyborcza, brak wiary ani w możliwość, ani w sens działań lokalnych wobec sił będących „gdzieś

poza nami” (np. UE, rząd, gospodarka globalna). Ma to oczywiście wpływ na rozwój niektórych elementów kapitału społecznego. Bo w takim otoczeniu, nawet ludziom aktywnym, trudniej „przebić się” ze swoimi pomysłami.

Na uwagę w kontekście aktywności społecznej zasługuje wniosek z przeprowadzonego w 2014 roku badania ewaluacyjnego LGD, który wskazuje na istnienie specyficznego podziału wśród społeczności LGD na bardzo aktywną, zaangażowaną społecznie mniejszość i pasywną większość. O ile sama kwestia rozkładu na aktywnych i pasywnych jest rzeczą naturalną w każdej społeczności, o tyle w kontekście wdrażania LSR, kwestia aktywizacji społecznej musi być postrzegana jako pierwszy krok do ewentualnych innych działań aktywizujących w kierunku ekonomicznym.

III.7 Opis grup docelowych i defaworyzowanych

W tej części dokumentu opisano grupy docelowe szczególnie istotne z punktu widzenia realizacji LSR, zdiagnozowanych problemów i obszarów interwencji w ramach wdrażania strategii. Określono je jako grupy docelowe oraz grupy defaworyzowane. Przy czym grupy docelowe stanowią bezpośredni odbiorcy wsparcia jak również beneficjenci ostateczni.

W celu zidentyfikowania grup defaworyzowanych przyjęto następującą definicję pojęcia „grupa defaworyzowana”: grupa społeczna wykluczona bądź też zagrożona wykluczeniem ze względu na trudne położenie na rynku pracy ale również w odniesieniu do jakichkolwiek społecznych uwarunkowań zmniejszających szanse życiowe tej grupy bądź powodujących pogorszenie jakości życia.

Grupy defaworyzowane nie są tożsame z grupami docelowymi, często natomiast stanowią zbiory przenikające się lub zawierające.

Grupy docelowe:

Mikro i małe przedsiębiorstwa oraz osoby planujące podjęcie działalności gospodarczej – grupę tę stanowią osoby planujące podjęcie działalności gospodarczej, preferowane z grup defaworyzowanych opisanych poniżej. Duży poziom bezrobocia, rolniczy charakter gospodarki i słabość tego sektora powoduje, że na obszarze LGD występuje silny trend w kierunku poszukiwania alternatywnych źródeł dochodu i sposobów na wychodzenie z bezrobocia. Wśród potencjalnych i już działających przedsiębiorstw największą barierą w rozwoju jest brak środków finansowych, dobór odpowiednich metod aktywizacji, wsparcia szkoleniowego i doradczego przyczyni się do wzrostu przedsiębiorczości mieszkańców i rozwoju już istniejących firm.

Wśród działających już przedsiębiorstw grupę docelową będą stanowiły podmioty nastawione na wzrost konkurencyjności i tworzenie nowych miejsc pracy poprzez zastosowanie innowacyjnych rozwiązań w tym mających korzystny wpływ na środowisko i klimat.

Jednostki samorządu terytorialnego – tę grupę stanowią samorządy 6 gmin członkowskich które będą bezpośrednimi odbiorcami działań z zakresu infrastruktury drogowej.

Organizacje społeczne – grupę tę stanowią działające na obszarze LGD organizacje pozarządowe, które będą realizowały działania w zakresie integracji i aktywizacji społecznej mieszkańców, ochrony, zachowania i popularyzacji dziedzictwa i zasobów lokalnych w celu podniesienia atrakcyjności (w tym turystycznej) i spójności obszaru.

Turyści - grupę tę stanowią turyści i goście odwiedzający teren LGD, będą oni pośrednimi odbiorcami działań realizowanych w ramach celu ogólnego III **Wzmocnienie roli dziedzictwa w budowaniu spójności społecznej na obszarze LGD**. Obszar LGD posiada duży potencjał zasobów dziedzictwa lokalnego, który może być wykorzystany również promocji LGD i zwiększania atrakcyjności turystycznej obszaru, głównie w kierunku turystyki jednodniowej i weekendowej. Sprzyjają temu obecne trendy na turystykę wiejską i kulturową. Realizowane przedsięwzięcia w ramach celu III przyczynią się do ułatwienia dostępu do atrakcji turystycznych.

Mieszkańcy – ogół mieszkańców LGD stanowi grupę docelową wdrażania LSR, ponieważ realizacja zaplanowanych celów ogólnych przyczyni się do poprawy jakości ich życia, niektórzy skorzystają bezpośrednio i będą odbiorcami rezultatów. Upowszechnianie i promocja realizowanych przedsięwzięć i dobrych praktyk będzie pośrednio wpływać na świadomość mieszkańców, postrzeganie przez nich otoczenia w którym żyją.

Planowane metody komunikacji z grupami docelowymi – zamieszczanie informacji w mediach lokalnych (prasa, radio), bieżąca aktualizacja strony internetowej stowarzyszenia oraz jej promocja, bieżąca aktywność w mediach społecznościowych, kontakty bezpośrednie z władzami gmin, liderami, organizacjami społecznymi, sektorem gospodarczym, dystrybucja materiałów promocyjnych i informacyjnych.

Cele komunikacji – informowanie o celach, wskaźnikach LSR, planowanych terminach naborów wniosków, informacje o konkursach, działania podejmowane przez LGD na rzecz grup docelowych.

Grupy defaworyzowane

W wyniku przeprowadzonej diagnozy oraz konsultacji społecznych wyodrębniono następujące grupy defaworyzowane:

Mieszkańcy małych, peryferyjnych w stosunku do siedziby gminy miejscowości/wsi – liczna ale bardzo rozproszona grupa mieszkańców wsi, kolonii zlokalizowanych poza centrum gminy. Na obszarze LGD zamieszkuje 42 074 osób, z czego tylko 23% mieszka w miejscowościach, które są siedzibą gminy lub stanowią jej centrum, pozostali mieszkańcy to mieszkańcy odleglejszych wsi i kolonii, które charakteryzują się dużym rozproszeniem. W centrach gminy i większych miejscowościach zlokalizowanych jest znacznie więcej inwestycji, tutaj też koncentruje się aktywność społeczna, kulturalna i gospodarcza, większość punktów handlowo-usługowych, przychodnie i ośrodki zdrowia ma swoje siedziby w centrach gmin. Z uwagi na słabą dostępność komunikacyjną, zły stan dróg i związaną z tym niewystarczającą sieć transportu zbiorowego, mieszkańcy peryferyjnych miejscowości mają utrudniony dostęp do wielu usług publicznych i komercyjnych. Problem nasila się w okresie jesienno-zimowym, z powodu nieprzejezdnych dróg uniemożliwiających poruszanie się pieszo i za pomocą jednośladów. Wsparcie tej grupy planowane jest poprzez realizację inwestycji drogowych w zakresie włączenia społecznego, oraz premiowanie projektów, w ramach oceny operacji, skierowanych do tej grupy defaworyzowanej. LGD w ramach działań informacyjnych, aktywizacyjnych i szkoleniowych również uwzględni potrzeby tej grupy, np. organizując transport. Planując spotkania i przedsięwzięcia aktywizacyjne uwzględni ich organizację poza centrum gminy.

Osoby długotrwale bezrobotne, wielokrotnie bezrobotne oraz zagrożone długotrwałym bezrobociem – w tej grupie znajdują się osoby pozostające bez zatrudnienia przez okres dłuższy niż 12 miesięcy, osoby zatrudniane okresowo w ramach subsydiowanego zatrudnienia i nie mogące znaleźć stałej pracy, często powracające do rejestru osób bezrobotnych, osoby o niskich kwalifikacjach. Grupa ta zostanie objęta wsparciem szkoleniowym, działaniami aktywizacyjnymi, indywidualnym doradztwem. W ramach systemu oceny i wyboru operacji przewidziano premiowanie podejmowania działalności gospodarczej przez osoby z tej grupy, premiowanie tworzenia nowych miejsc pracy w ramach rozwijania działalności gospodarczej dla osób z tej grupy. Liczebność tej grupy pokazuje poniższa tabela.

Tabela: Liczba osób długotrwale bezrobotnych.

Lp.	Nazwa gminy	2009	2011*	2013
1.	Chelm	288	395	505
2.	Sawin	85	130	245
3.	Siedliszcze	157	168	291
4.	Rejowiec	242	245	291
5.	Rejowiec Fabryczny	207	223	304
6.	Rejowiec Fabryczny miasto	106	128	249
Razem		1085	1289	1885

Źródło: Opracowanie własne na podstawie statystyk PUP w Chelmie, dane za rok 2009 i 2011 obejmują łączną liczbę bezrobotnych wg stażu bezrobocia od 12-24 m. i powyżej 24 m.

Osoby powyżej 50 roku życia, seniorzy - rosnąca grupa osób starszych, w tym część osób samotnych. Całkowita liczba ludności LGD w powyżej 50 roku życia wynosi 9 718 osoby, co stanowi 23,33% ogółu mieszkańców LGD. W liczbie tej przeważają kobiety (5 168) co stanowi 53% ogółu mieszkańców 50+. Analizy GUS jednoznacznie wskazują, że liczba tych osób będzie rosła. Przy zabudowie kolonialnej charakterystycznej dla gmin wiejskich należących do LGD osoby z tej grupy borykają się z ograniczonym dostępem do usług niezbędnych do życia (sklepy, dostęp do lekarza, apteka etc.) oraz do transportu publicznego. Ta grupa mieszkańców będzie napotykać coraz większe bariery. Ponadto należy pamiętać o aspektach psychologicznych związanych z samotnością i ograniczeniami w kontaktach z otoczeniem społecznym z racji mniejszej mobilności tych osób co skutkować będzie coraz większym wykluczeniem. W trakcie konsultacji społecznych zwracano uwagę na trudności w znalezieniu pracy przez osoby powyżej 50 r.ż. Osoby te znajdują się w szczególnie trudnej sytuacji na rynku pracy. Z jednej strony w bliskiej perspektywie mają przejście na emeryturę, a z drugiej strony ze względu na swój wiek mają problemy ze znalezieniem bądź zmianą pracy. Stanowią znaczący odsetek wśród osób bezrobotnych, a ich liczba w ostatnich latach systematycznie wzrasta. Często są to osoby długotrwale bezrobotne, o niskiej aktywności zawodowej i niskiej motywacji do nabywania nowych umiejętności. Głównymi przyczynami bezrobocia wśród osób w wieku 50+ jest przekonanie pracodawców o ich mniejszej wydajności w pracy, szybkim odchodzeniu na emeryturę, braku znajomości nowych technologii, czy większym koszcie utrzymania

takiego pracownika. Najistotniejszą przyczyną dezaktywacji osób 50+ są negatywne stereotypy dotyczące efektywności ich pracy, które przejawiają się w przeświadczeniu, iż zaawansowany wiek wiąże się bez wątpienia z obniżeniem zdolności do pracy i jej wydajności, z pogarszającym się stanem zdrowia i kondycją fizyczną, co w konsekwencji prowadzi do niskiej oceny własnych sił i umiejętności. Kolejną przyczyną dezaktywacji są zbyt niskie i nieaktualne kwalifikacje pracowników 50+ ograniczające ich możliwości utrzymania się na rynku pracy, w szczególności z zakresu technologii informacyjno-komunikacyjnych oraz znajomości języków obcych, jak również brak motywacji do rozszerzania i aktualizacji posiadanej wiedzy i umiejętności. Ponadto pracodawcy nie chcą finansować szkoleń starszych pracowników. Zapominają przy tym o pozytywnych aspektach zatrudnienia osób w tym wieku, a mianowicie myśląc w szerszym kontekście osoby te lepiej oceniają skutki, działają spokojniej, mają duże doświadczenie, ogromną motywację do pracy i są lojalni, jak również duży odsetek osób w wieku powyżej 50 roku życia ma ogromne doświadczenie w pracy na stanowiskach kierowniczych. Do tej grupy adresowane będą działania aktywizacyjne, podnoszące kompetencje w kierunku zwiększania aktywności społecznej i gospodarczej, ponadto LGD będzie premiowała projekty z zakresu rozwoju przedsiębiorczości, które przewidują zatrudnienie osób z tej grupy.

Młodzież po ukończeniu szkoły – grupę tą tworzą osoby młode, bezrobotne po zakończeniu edukacji, które kończąc naukę wracają do rodzinnych miejscowości gdzie nie mają szans na znalezienie zatrudnienia bez doświadczenia, to powoduje, że wyjeżdżają za granicę lub do większych miast. Jak wynika z diagnozy i konsultacji społecznych, migracje młodych ludzi są poważnym problemem. W celu przeciwdziałania temu trendowi wspierane będzie tworzenie miejsc pracy również dla osób z tej grupy, ponadto, planowane jest objęcie tej grupy działaniami aktywizacyjnymi i szkoleniowymi. Jak wynika z danych Powiatowego Urzędu Pracy w Chełmie na dzień 31.12.2013 liczba osób bezrobotnych do 25 r.ż. wyniosła 691, co stanowi 20,74% ogółu zarejestrowanych bezrobotnych.

Planowane metody komunikacji z grupami defaworyzowanymi – bezpośrednie kontakty z sołtysami, udział w zebraniach wiejskich i zebraniach sołtysów, współpraca i kontakty z Powiatowym Urzędem Pracy w Chełmie, kontakty i współpraca z gminnymi ośrodkami pomocy społecznej, domami pomocy społecznej, współpraca z placówkami oświatowymi, zespołami szkół kształcenia zawodowego, (Zespół Szkół w Siedliszczu), zamieszczanie informacji w mediach lokalnych, na tablicach ogłoszeń w centrum gminy oraz w innych miejscowościach, aktywność w mediach społecznościowych, wykorzystanie internetu i mediów społecznościowych zwłaszcza jeżeli chodzi o kontakty z młodzieżą, dystrybucja materiałów informacyjnych.

Cele komunikacji – informowanie o celach LSR, możliwości uzyskania wsparcia w ramach LSR jakie mogą uzyskać grupy defaworyzowane, informacje nt. podejmowanych przez LGD działań skierowanych do grup defaworyzowanych.

III.8 Dziedzictwo i zasoby lokalne.

Obszar LGD charakteryzuje duży potencjał i różnorodność zasobów lokalnych, których efektywne wykorzystanie może stanowić czynnik dynamizujący rozwój. Do najważniejszych należą:

- lokalne produkty rolne – z uwagi na rolniczy charakter, obszar LGD ma bogaty zasób dobrej jakości produktów rolnych takich jak: owoce, warzywa, zboża, oraz produktów pochodzenia zwierzęcego jak wieprzowina, drób, nabiał, a także miód i jego przetwory,
- surowce naturalne – na terenie LGD występują złoża surowców mineralnych budowlanych (kreda, margiel, piasek) i energetycznych (złoża węgla kamiennego). Dodatkowe szanse stwarza możliwość zagospodarowania zrehabilitowanych wyrobisk naziemnych i wykorzystanie terenów poeksploatacyjnych w branży turystycznej i rekreacyjnej np. akweny dla sportów wodnych, kąpieliska, tory moto-crossowe itp.
- produkty lokalne – obszar LGD słynie z tradycji bednarskich i garncarskich, tradycyjne rzemiosło jest kultywowane zarówno w ramach działalności gospodarczej jak i indywidualnie, wytwarzane w sposób tradycyjny użytkowe wyroby bednarskie i garncarskie, potrawy regionalne, tradycyjne receptury wyrobów spożywczych i przetworów,
- walory przyrodnicze i krajobrazowe – rolniczy charakter i brak dużych zakładów przemysłowych pozwolił na zachowanie środowiska naturalnego we względnie niezmienionym stanie. Na obszarze LGD znajdują się dwa obszary chronionego krajobrazu: Chełmski Obszar Chronionego Krajobrazu oraz Pawłowski Obszar Chronionego Krajobrazu, obszar NATURA 2000 – ostoje ptasie oraz ostoje siedliskowe, liczne zbiorniki wodne, pomniki przyrody.
- tereny inwestycyjne – każda z gmin członkowskich posiada liczne tereny inwestycyjne przeznaczone dla przemysłu, produkcji czy zaplecza logistycznego, Tereny wyposażone lub mające dostęp do podstawowej infrastruktury technicznej. Tworzone są specjalne strefy ekonomiczne dla pozyskania inwestorów zewnętrznych.

- korzystne warunki klimatyczne – ze względu na swoje położenie obszar LGD posiada korzystne warunki do rozwoju energii ze źródeł odnawialnych (energetyka słoneczna i wiatrowa), ilość gruntów rolnych i tradycja rolnicza stwarzają realne możliwości rozwoju upraw energetycznych i produkcji energii z odpadów pochodzenia roślinnego i zwierzęcego.
- korzystne położenie – przygraniczne położenie i przebiegający przez teren LGD ważny, międzynarodowy szlak komunikacyjny E373 może stanowić czynnik sprzyjający rozwojowi przedsiębiorczości;
- dziedzictwo kulturowe - o historii i bogatym dziedzictwie kulturowym świadczą liczne zabytki kultury zlokalizowane terenie gmin wchodzących w skład LGD. W latach dziewięćdziesiątych ubiegłego wieku na obszarze przeprowadzono spis ewidencyjny obiektów architektury i budownictwa, zabytkowych parków i cmentarzy. Zdecydowaną większość wśród zaewidencjonowanych obiektów stanowią drewniane zabudowania wiejskie pochodzące z lat dwudziestych i trzydziestych XX wieku. Obszar LGD jest jednym z ostatnich regionów w kraju, gdzie tradycyjne budownictwo drewniane zachowało się we względnie niezmienionej formie. O historii tych ziem świadczą licznie zachowane pałace i zespoły dworsko parkowe, do najbardziej charakterystycznych należą: pałac Ossolińskich w Rejowcu, pałac Woronieckich w Kaniem, zespół pałacowo – parkowy w Srebrzyszczu, zespół dworsko – parkowy w Chojnie Nowym, dwór Morawskich w Rejowcu Fabrycznym. Gminne rejestry obiektów objętych ochroną konserwatorską dokumentują także obiekty kultury przemysłowej z drugiej połowy XIX i początku XX w. np. budynki cukrowni w Rejowcu i cementowni „Firley” w Rejowcu Fabrycznym wraz z towarzyszącymi im budynkami mieszkalnymi dla średniej kadry technicznej i willami ówczesnych właścicieli. Zabytkami świadczącymi o wielokulturowości tych ziem i tolerancji religijnej są zabytki sakralne – kościoły, zbory, synagogi, kaplice i krzyże przydrożne, mogiły zbiorowe poległych w różnych okresach walki o polskość i wolność ziem obszaru LGD. Liczna, niezagospodarowana, drewniana zabudowa tradycyjna stwarza możliwości do tworzenia izb pamięci, eko-muzeów, skansenów, wiosek tematycznych. Tak wykorzystanych obiektów jest wciąż niewiele na terenie LGD a zdecydowanie przyczyniły by się do zachowania i ochrony historii i tradycji lokalnych. Urządzane i odtwarzane przez pasjonatów i animatorów kultury tradycyjne zagrody wiejskie z wyposażeniem i sprzętami gospodarstwa domowego, tworzone skanseny są sposobem na zachowanie dla przyszłych pokoleń i turystów dziedzictwa kulturowego i świadectwem przeobrażeń w standardzie i jakości życia na obszarze Lokalnej Grupy Działania.

Analizowany obszar bogaty jest również w dobra kultury niematerialnej takie jak zwyczaje, obrzędy, tradycje ludowe kultywowane przez zespoły artystyczne, twórców ludowych: rzeźbiarzy, hafciarzy. Do najbardziej charakterystycznych wizytówek regionu należą zachowane i kultywowane tradycje bednarские i garncarskie. Głównym ośrodkiem związanym z rozwojem tego rzemiosła jest miejscowość Pawłów i Sawin. Wzrost zainteresowania dawną sztuką użytkową, powrót do tradycji przyczynił się do utworzenia Pawłowskiego Ośrodka Garncarstwa i Bednarstwa, który szkoli młodych adeptów tego rzemiosła.

Słabością tej sfery jest zbyt mała, nieefektywna promocja bogactwa zasobów dziedzictwa lokalnego oraz brak inicjatyw w kierunku odkrywania nieznanych elementów tradycji, historii, kultury lokalnej. Dobrze zachowane i wypromowane dziedzictwo lokalne może stanowić potencjał rozwojowy, wzmacniać więzi międzypokoleniowe i tożsamość lokalną mieszkańców.

III. 9 Spójność obszaru

O spójności obszaru LSR przesądzają aspekty:

1) terytorialny – pięć sąsiadujących gmin wiejskich i gmina miejska, których obszar znajduje się w jednym obrysie terenów ze sobą sąsiadujących, podobnych pod względem geograficznym i przyrodniczym. O spójności obszaru świadczą również wspólne dla obszaru kompleksy leśne, obszary chronionego krajobrazu, szlaki turystyczne.

2) geograficzny – obszar objęty działaniem LGD w całości położony jest w obrębie Makroregionu Polesie Wołyńskie, z podobną budową geologiczną, rzeźbą terenu, klasami bonitacyjnymi gleby, zasobami wód powierzchniowych i podziemnych.

3) kulturowy i historyczny – występujące na obszarze LGD zabytki architektury to budowle sakralne, dwory i pałace dawnych właścicieli dóbr ziemskich. Świadkowie historii tych ziem - kurhany i mogiły świadczą o początkach osadnictwa na tych terenach a także o patriotyzmie i przywiązaniu do wolności. Mieszkańców pod względem kulturowym łączą takie same obrzędy np. nocy świętojańskiej, dożynek, pieczonego ziemniaka; zwyczaje – palmy i pisanki wielkanocne, zwyczaje weselne oraz tradycje rzemieślnicze – garncarstwo, bednarstwo, wikliniarstwo, kowalstwo.

4) społeczny – obszar LGD charakteryzują podobne wskaźniki w zakresie liczby mieszkańców w tym kobiet, gęstości zaludnienia, struktury wiekowej, poziomu wykształcenia, bezrobocia, aktywności gospodarczej i społecznej mieszkańców i migracji zarobkowej młodych. Jakość życia w obszarze wyznacza dostępna infrastruktura techniczna –

sieć drogową, wodociągową, sanitarną, telefoniczną. Gminy LGD łączą również wspólne problemy społeczne i wyzwania. Największym potencjałem społecznym cechującym społeczność całego obszaru LGD jest przywiązanie do ziemi traktowanej, jako „matka żywicielka”, szacunek dla pracy, zaangażowanie, uczciwość i życzliwość w stosunkach międzyludzkich. Charakterystyczna dla mieszkańców obszaru jest także postawa „pogodzenia z losem”, brak kreatywności, wiary we własne możliwości i niskie aspiracje życiowe. Więzi społeczne i kontakty międzyludzkie ograniczone do najbliższej rodziny i członków jednostki osiedleńczej.

5) gospodarczy – w 5 gminach wiejskich i na obrzeżach miasta dominujący sektor gospodarki to rozdrobnione i niskotowarowe rolnictwo. Sektor usług dostosowany jest do wewnętrznego popytu w branży budowlanej, transportowej, handlu i usługach.

6) przyrodniczy i krajobrazowy – krajobraz i przyrodę stowarzyszonych gmin cechuje równinny krajobraz z pagórami porośniętymi lasami mieszanymi i zagajnikami, w dolinach łąki i pola odznaczone gęstą linią miedzi. Wiejskie jednostki osadnicze ułożone u zbiegu lub wzdłuż głównych dróg. Zagrody wiejskie zagospodarowywane tradycyjnie – budynek mieszkalny z ogrodem od strony drogi, dalej tzw. podwórkę z budynkami gospodarczymi. Przyrodę i warunki naturalne cechuje czyste powietrze, gleba i wody, co sprzyja zachowaniu rzadkich okazów fauny i flory.

Rozdział IV Analiza SWOT dla obszaru objętego LSR

Identyfikacja słabych i mocnych stron oraz szans i zagrożeń obszaru objętego Lokalną Strategią Rozwoju została przeprowadzona metodą warsztatową i objęła przedstawicieli wszystkich gmin wchodzących w skład LGD. Zgodnie z metodologicznymi założeniami analizy SWOT proces planowania strategicznego oparto na diagnozie i ocenie stanu istniejącego przez lokalną społeczność. Metodą „burzy mózgów”, dyskusji na spotkaniach otwartych z mieszkańcami zorganizowanych w miesiącu wrześniu 2015 r. zidentyfikowano słabe i mocne strony oraz szanse i zagrożenia dla rozwoju obszaru w obrębie Lokalnej Grupy Działania PROMENADA S12.

Zestawione zewnętrzne i wewnętrzne czynniki determinujące rozwój obszaru stanowią kompendium obserwacji i ocen możliwości rozwojowych obszaru, widzianych z perspektywy uczestników konsultacji, reprezentujących poszczególne sfery funkcjonowania społeczności lokalnych.

Analiza SWOT została przeprowadzona z podziałem na 3 główne obszary: gospodarka i infrastruktura, sfera społeczna, sfera kulturalna wraz z rekreacją i turystyką. Tak określone obszary tematyczne mają swoje uzasadnienie w wyznaczonym kierunku wsparcia określonym w Programie Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 dla lokalnych grup działania. Poszczególne obszary tematyczne analizy SWOT odnoszą się do diagnozy obszaru i ludności przedstawionej w rozdziale III.

GOSPODARKA I INFRASTRUKTURA	
Mocne strony	Słabe strony
• zasób uzbrojonych terenów inwestycyjnych w centrach gmin • utworzone podstrefy Specjalnych Stref Ekonomicznych • walory przyrodnicze i krajobrazowe sprzyjające rozwojowi przedsiębiorczości w oparciu o turystykę i rekreację • korzystne położenie geograficzne do wykorzystania OZE • duży zasób siły roboczej • dobre warunki glebowo klimatyczne do produkcji substratów biologicznych do OZE	• słaba sieć dróg między „centrami” gmin i miejscowościami peryferyjnymi • zły stan techniczny infrastruktury drogowej, brak chodników, tras rowerowych • brak bazy wypoczynkowo- noclegowej w atrakcyjnych turystycznie obszarach LGD, • słaba sieć usług dla ludności i ograniczony popyt wewnętrzny na towary i usługi własne • niski wskaźnik inwestycji w odnawialne źródła energii • brak spójnej oferty promocyjnej terenów z potencjałem turystycznym i inwestycyjnym • niska aktywność, przedsiębiorczość oraz skłonność do ryzyka lokalnej społeczności • Znaczne rozdrobnienie rolnictwa • Niski poziom innowacyjności przedsiębiorstw
Szanse	Zagrożenia
• rozwój zawodowego szkolnictwa wyższego, budowa szkoleniowej infrastruktury lotniczej • budowa kopalni węgla kamiennego na obszarze LGD • dostępność funduszy na podejmowanie i rozwój działalności gospodarczej • odbudowa kształcenia zawodowego • budowa drogi ekspresowej S12 do wschodniej granicy kraju • pozyskanie inwestorów do specjalnych stref ekonomicznych	• przewaga konkurencyjna terenów inwestycyjnych w większych ośrodkach miejskich • migracja poza obszar LGD wykształconych i przedsiębiorczych młodych ludzi • zaporowe procedury korzystania z funduszy strukturalnych UE na rozbudowę infrastruktury i rozwój przedsiębiorczości w obszarze LGD

Wyjaśnienie: Analiza SWOT w sferze „Gospodarka i infrastruktura” powstała w ramach konsultacji społecznych z przedsiębiorcami, osobami zainteresowanymi własną działalnością gospodarczą, rolnikami i reprezentantami branż usługowo-handlowych

SFERA SPOŁECZNA	
Mocne strony	Słabe strony
- silne poczucie tożsamości i tradycji historycznych w obszarze LGD - ugruntowana i akceptowana pozycja liderów społecznych z NGO i grup nieformalnych - potencjał instytucjonalny do rozwoju kultury i kultywowania dziedzictwa lokalnego - zasób nieruchomości pod budownictwo mieszkaniowe, usługi (w tym publiczne) - rozbudzona świadomość skuteczności oddolnych inicjatyw w aktywizowaniu mieszkańców obszaru LGD	- roszczeniowe postawy wobec lokalnych władz i liderów - zanik systemu pomocy sąsiedzkiej i współdziałania na rzecz wspólnoty wiejskiej - utrudnienia architektoniczne w dostępie do obiektów publicznych - brak zainteresowania budowaniem partnerstw społecznych i gospodarczych - niewystarczająca i mało atrakcyjna oferta kulturalna i edukacji pozaszkolnej szczególnie dla dzieci i młodzieży - brak dbałości o czystość i estetykę, dewastacja terenów ogólnodostępnych - niskie zainteresowanie mieszkańców przekwalifikowaniem zawodowym i kształceniem dorosłych - odpływ młodych kreatywnych ludzi do większych ośrodków miejskich i za granicę, starzenie się wsi - brak zainteresowania i niskie kompetencje mieszkańców do korzystania z nowych technologii - niewystarczająca dostępność do specjalistycznych usług medycznych i badań profilaktycznych - niewystarczająca infrastruktura służąca integracji mieszkańców - świetlice, kluby wiejskie, place zabaw, grillowiska, amfiteatry - narastające zjawiska patologii i przestępczości, zwłaszcza wśród młodych ludzi
Szanse	Zagrożenia
- dostęp organizacji pozarządowych i grup nieformalnych do środków finansowych na działalność społeczno kulturalną - rozwój infrastruktury IT i jej powszechna dostępność	- pogłębianie się zjawiska migracji i starzenie społeczeństwa - brak środków finansowych w organizacjach społecznych i grupach nieformalnych na prefinansowanie i wkład własny przy realizacji projektów społecznych

Wyjaśnienie: SWOT dla „Sfery społecznej” to efekt dyskusji z mieszkańcami, przedstawicielami sektora pozarządowego, KGW, OSP, animatorów kultury, lokalnych twórców, rzemieślników i zespołów ludowych.

SFERA KULTURALNO - REKREACYJNA I TURYSTYKA

Mocne strony	Słabe strony
• sieć instytucji statutowo działających na rzecz kultury i rekreacji • działające zespoły folklorystyczne i ludowe • kultywowane tradycje rzemieślnicze ginących zawodów (garncarstwo, bednarstwo) • aktywne Koła Gospodyń Wiejskich i organizacje pozarządowe • zidentyfikowane i skatalogowane lokalne atrakcje turystyczne - zabytki, miejsca pamięci, zbiorniki wodne, stadniny i szlaki konne, ścieżki przyrodnicze, rękodzieło, tradycje kulinarne • dobry standard istniejących obiektów sportowych i rekreacyjnych • bogata historia miejscowości obszaru LGD	• uboga oferta instytucji kultury dla miejscowych, wynikająca z ograniczonych możliwości finansowych • mało wykorzystywane istniejące obiekty rekreacyjne • brak odpowiedniego oznakowania miejsc atrakcyjnych turystycznie • niespójny system promocji istniejących walorów turystycznych i rekreacyjnych • brak współpracy firm i instytucji z branży turystycznej i rekreacyjnej na rzecz promocji i rozwoju turystyki na obszarze LGD • niewystarczające zaplecze noclegowe i gastronomiczne dla rozwoju turystyki • niewystarczające działania na rzecz ochrony i promocji lokalnego dziedzictwa historycznego i kulturowego
Szanse	Zagrożenia
• panująca moda na zdrowy i aktywny wypoczynek • wzrastające zainteresowanie dziedzictwem kulturowym, tradycjami kulinarnymi, zwyczajami i obrzędami • nowe trendy w praktycznym zastosowaniu tradycyjnych wyrobów rękodzielniczych • wzrost popularności turystyki weekendowej i rowerowej • wzrost atrakcyjności turystycznej Lubelszczyzny • rosnące przekonanie do wypoczynku agroturystycznego	• spadek dochodów gmin i niedoinwestowanie instytucji kultury • spadek poczucia bezpieczeństwa w związku z sąsiedztwem z Ukrainą • konkurencyjność turystyczna sąsiednich regionów kraju

Wyjaśnienie: SWOT dla „Sfery kulturalno - rekreacyjnej i turystyki” obejmuje także lokalne dziedzictwo kulturowe i przyrodnicze. Jest to diagnoza i ocena stanu istniejącego widziana oczami uczestników konsultacji- młodych rodzin, młodzieży w tym studentów, gimnazjalistów, absolwentów poszukujących pracy, długotrwale bezrobotnych, instytucji kultury, sportu i rekreacji, wolontariuszy oraz właścicieli gosp. agroturystycznych, obiektów noclegowych, ośrodków rehabilitacyjno-rekreacyjnych.

Komentarz do przeprowadzonej analizy SWOT

Przeprowadzona analiza SWOT wykazuje, że słabością obszaru objętego LSR jest integracja społeczna, zanik więzi tzw. "sąsiedzkich" i różnych grup społecznych. Wskazane byłoby, w szczególności w odniesieniu do pomiotów gospodarczych czy instytucji publicznych o podobnych profilach działalności, upowszechnianie korzyści i tzw. dobrych praktyk współpracy. Wsparcia wymaga realizacja przedsięwzięć służących dalszemu, skutecznemu pobudzaniu aktywności społecznej i obywatelskiej mieszkańców.

Niezbędne są działania mające na celu zagospodarowanie czasu wolnego dzieci i młodzieży, ukierunkowane na rozwój utalentowanych jednostek. Oczekiwane są inicjatywy w zakresie opieki nad małymi dziećmi, a także tworzenie warunków sprzyjających pełnemu rozwojowi fizycznemu, społecznemu i psychicznemu dzieci i młodzieży. Dużym potencjałem dysponują organizacje pozarządowe, koła gospodyń wiejskich. Te, najczęściej niewielkie podmioty, borykają się z problemem finansowania podejmowanych inicjatyw. Istotną grupą defaworyzowaną są osoby starsze w stosunku do których należy organizować programy pomocy i wsparcia w celu przeciwdziałania izolacji społecznej i wdrażać inicjatywy wykorzystujące ich wiedzę i doświadczenie. Znaczącym problemem obszaru LGD jest wysoki wskaźnik bezrobocia. Brak miejsc pracy przekłada się na ograniczenie zasobności finansowej gospodarstw domowych. Konieczne jest stymulowanie przedsiębiorczości poprzez podnoszenie kompetencji w zakresie podejmowania działalności gospodarczej, możliwości dofinansowania rozwoju małych firm skutkującego dodatkowymi miejscami pracy. Wsparcia wymaga także rolnictwo, którego poziom rozdrobnienia przekłada się na niską konkurencyjność. Rozwiązaniem wspierającym rolnictwo może być podejmowanie działań służących tworzeniu grup producenckich czy lokalnych zakładów przetwórstwa.

Szansą dla obszaru LGD są tereny inwestycyjne specjalnych stref ekonomicznych. Konieczne jednak dla wykorzystania tych zasobów jest prowadzenie aktywnej i spójnej polityki promocyjnej ukierunkowanej na pozyskanie kapitału zewnętrznego i budowania marki obszaru LGD. Słabością obszaru LGD są warunki i jakość życia w miejscowościach lub osiedlach peryferyjnych w stosunku do „centrów” gmin. Problemem jest dostępność komunikacyjna tych terenów, brak infrastruktury komunalnej, usług publicznych, obiektów i przestrzeni umożliwiających budowanie więzi społecznych. Łagodzenie tych problemów będzie wpływać na ograniczenie migracji młodych ludzi do większych ośrodków miejskich.

Mocne strony	Słabe strony
➤ dobre warunki lokalizacyjne dla lokalnych inicjatyw inwestycyjnych i prowadzenia działalności gospodarczej ➤ sprzyjające rozwojowi OZE położenie geograficzne i warunki glebowo-klimatyczne ➤ przygotowane zasoby ekonomiczne i siły roboczej na przyjęcie kapitału zewnętrznego ➤ walory przyrodnicze, krajobrazowe i kulturowe do rozwoju turystyki wypoczynkowej i poznawczej ➤ wysoki potencjał społeczny i instytucjonalny do kultywowania dziedzictwa i rozwoju kultury z wykorzystaniem zasobów lokalnych (zjawisko tzw. „aktywnej mniejszości”)	➤ dysproporcje w dostępie do infrastruktury (w tym drogowej), usług publicznych, zdrowotnych, edukacyjnych i kulturalnych pomiędzy „centrami” gmin i ich peryferiami ➤ słabo rozwinięta baza wypoczynkowo-noclegowa ➤ słaba kondycja ekonomiczna mieszkańców obszaru, niska skłonność do ryzyka w podejmowaniu i rozwijaniu działalności gospodarczej (w tym rolniczej) ➤ rozluźnione międzyludzkie więzi społeczne, wysoki poziom indywidualizmu, niska skłonność do integracji i działalności korporacyjnej ➤ mało zintegrowana i nieefektywna promocja historycznych, kulturalnych, społecznych i gospodarczych atutów obszaru ➤ migracja mieszkańców (szczególnie młodych i wykształconych) do dużych miast i za granicę
Szanse	Zagrożenia
➤ zaangażowanie na obszarze LGD zewnętrznego kapitału inwestycyjnego i funduszy strukturalnych UE 2014 – 2020 ➤ kształcenie zawodowe i ustawiczne nabywanie umiejętności dostosowanych do potrzeb społecznych i rynku pracy w tym stosowanie technologii cyfrowych ➤ sprzyjające trendy w praktycznym stosowaniu dziedzictwa i zasobów lokalnych, moda na turystykę i „wiejski” styl życia	➤ przewaga konkurencyjna lokalnych ośrodków wzrostu i ośrodków turystycznych ➤ pogłębianie się migracji i starzenie się społeczeństwa przy niekorzystnych trendach demograficznych ➤ spadek dochodów osobistych i dochodów gmin grożący stagnacją rozwojową i dalszym obniżaniem poziomu życia i aktywności społecznej

Mocne strony	Diagnoza
➤ dobre warunki lokalizacyjne dla lokalnych inicjatyw inwestycyjnych i prowadzenia działalności gospodarczej ➤ sprzyjające rozwojowi OZE położenie geograficzne i warunki glebowo-klimatyczne ➤ przygotowane zasoby ekonomiczne i siły roboczej na przyjęcie kapitału zewnętrznego ➤ walory przyrodnicze, krajobrazowe i kulturowe do rozwoju turystyki wypoczynkowej i poznawczej ➤ wysoki potencjał społeczny i instytucjonalny do kultywowania dziedzictwa i rozwoju kultury z wykorzystaniem zasobów lokalnych (zjawisko tzw. „aktywnej mniejszości”)	Rozdział III.2 Rozdział III.2; III.9 Rozdział III.1; III.3 Rozdział III.8 Rozdział III.4; III.5
Słabe strony	Diagnoza
➤ dysproporcje w dostępie do infrastruktury (w tym drogowej), usług publicznych, zdrowotnych, edukacyjnych i kulturalnych pomiędzy „centrami” gmin i ich peryferiami ➤ słabo rozwinięta baza wypoczynkowo-noclegowa ➤ słaba kondycja ekonomiczna mieszkańców obszaru, niska skłonność do ryzyka w podejmowaniu i rozwijaniu działalności gospodarczej (w tym rolniczej) ➤ rozluźnione międzyludzkie więzi społeczne, wysoki poziom indywidualizmu, niska skłonność do integracji i działalności korporacyjnej ➤ mało zintegrowana i nieefektywna promocja historycznych, kulturalnych, społecznych i gospodarczych atutów obszaru ➤ migracja mieszkańców (szczególnie młodych i wykształconych) do dużych miast i za granicę	Rozdział III.4; III.7 Rozdział II – wnioski z konsultacji społecznych Rozdział III.2; III.3 Rozdział III.5 ; III.6 Rozdział III.8 Rozdział III.1; III.3; III.7

W tabeli powyżej wykazano zakres powiązań i spójności analizy mocnych i słabych stron obszaru, wynikających z potencjału i uwarunkowań wewnętrznych z diagnozą stanu istniejącego obszaru, dla którego opracowywana jest Lokalna Strategia Rozwoju. **Natomiast uwarunkowania zewnętrzne czyli szanse i zagrożenia pojawiające się w otoczeniu LGD znajdują potwierdzenie swojego oddziaływania na obszar LGD w konsultacjach społecznych ale nie wpływają wprost z diagnozy.**

Reasumpeja analizy SWOT

Szanse i zagrożenia rozwojowe, silne i słabe strony w newralgicznych dla społeczności LGD obszarach życia zagregowane do poziomu kompleksowego, pozwalają ocenić sytuację w jakiej znajduje się obszar w zakresie makrootoczenia, w którym kształtują się szanse do wykorzystania i zagrożenia, którym LGD musi się przeciwstawiać i bronić przed ich skutkami korzystając z wewnętrznych atutów, zasobów i przewag pozwalających konkurować z otoczeniem. Przeprowadzona „metodą problemową” z udziałem społeczności diagnoza stanu istniejącego i analiza mocnych i słabych stron oraz szans i zagrożeń zewnętrznych wskazała najważniejsze kierunki interwencji w ramach Lokalnej Strategii Rozwoju.

W wyniku wieloetapowych konsultacji społecznych wyspecyfikowano trzy główne kierunki interwencji:

- rozwój przedsiębiorczości i konkurencyjności LGD,
- włączenie społeczne i jakość życia,
- budowanie spójności społecznej i gospodarczej obszaru, które zdefiniowano jako skuteczne narzędzia eliminowania przyczyn i negatywnych następstw głównych problemów.

Hierarchia celów szczegółowych i zaplanowane w ich ramach działania to zaakceptowany społecznie, jako adekwatny do potrzeb i możliwy do zrealizowania, harmonogram działań, który poprzez planowane przedsięwzięcia pozwoli osiągnąć założone cele.

Rozdział V Cele LSR

Lokalna Strategia Rozwoju określa 3 cele ogólne o charakterze strategicznym i długim horyzoncie realizacji, które korespondują z priorytetami i celami określonymi dla Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 tj. zwiększanie włączenia społecznego, ograniczanie ubóstwa i promowanie rozwoju gospodarczego na obszarach wiejskich.

Cele ogólne zawierają cele szczegółowe o krótszym horyzoncie czasowym, które będą realizowane przez konkretne przedsięwzięcia przyczyniające się bezpośrednio do realizacji celów szczegółowych i ogólnych.

Cele, przedsięwzięcia i planowane wskaźniki realizacji celów zostały określone w sposób partycypacyjny z udziałem społeczności w procesie konsultacji społecznych. Stanowią rozwiązanie dla określonych w strategii problemów i wyzwań, a także wynikają z przeprowadzonej diagnozy.

Cel ogólny I. Rozwój przedsiębiorczości i wzrost konkurencyjności obszaru LGD

Cel szczegółowy I.1 Wzrost aktywności gospodarczej mieszkańców LGD.

Cel szczegółowy I.2 Rozwój i efektywne wykorzystanie zasobów lokalnych.

Cel ogólny II. Wspieranie włączenia społecznego i poprawa warunków życia na obszarze LGD

Cel szczegółowy 2.1. Poprawa dostępności i spójności komunikacyjnej na obszarze LGD.

Cel szczegółowy 2.2 Aktywizacja i integracja mieszkańców LGD w tym grup defaworyzowanych i zagrożonych wykluczeniem społecznym.

Cel ogólny III Wzmocnienie roli dziedzictwa w budowaniu spójności społecznej na obszarze LGD

Cel szczegółowy III.1 Tworzenie warunków dla wzmacniania tożsamości lokalnej i upowszechniania dziedzictwa kulturowego.

Cel szczegółowy III.2 Ochrona, zachowanie i wykorzystanie dziedzictwa kulturowego do rozwoju i promocji obszaru LGD.

Cel ogólny I. Rozwój przedsiębiorczości i wzrost konkurencyjności obszaru LGD

Z diagnozy obszaru, analizy SWOT i konsultacji społecznych wynika, że dużym problemem na obszarze LGD są kwestie związane z rynkiem pracy, niski wskaźnik przedsiębiorczości, niska innowacyjność przedsiębiorstw. W ramach celu I realizowane będą działania związane z tworzeniem miejsc pracy, rozwojem przedsiębiorczości, zwiększaniem konkurencyjności przedsiębiorstw. Podstawę do podejmowania i rozwoju przedsiębiorczości będą stanowiły lokalne zasoby rozumiane jako produkty rolne, surowce naturalne, produkty lokalne i usługi specyficzne dla obszaru, walory naturalne, kulturowe, przyrodnicze, krajobrazowe, (np. zbiorniki wodne, ścieżki przyrodnicze, szlaki turystyczne, wyrobiska naziemne poeksploatacyjne itp.), zasoby ludzkie i instytucjonalne. Rozwój i efektywne wykorzystanie lokalnych zasobów przyczyni się do zwiększenia konkurencyjności obszaru LGD.

Przyjęty system kryteriów wyboru operacji kładzie nacisk na wdrażanie innowacyjnych rozwiązań w rozwoju i podejmowaniu działalności, przyjęta definicja innowacji została szerzej opisana w Rozdziale VI Sposób wyboru i oceny operacji oraz sposób ustanawiania lokalnych kryteriów wyboru.

Cel ogólny I jest także powiązany z pozostałymi celami przekrojowymi PROW 2014 -2020 tj. ochrona środowiska, przeciwdziałanie zmianom klimatu, których realizacja wyraża się w przyjętym systemie oceny operacji, oznacza to, że najwyżej punktowane będą operacje mające pozytywny wpływ na środowisko i klimat. Korzystne oddziaływanie na środowisko może wiązać się z:

- wprowadzeniem nowego lub ulepszanego produktu, który jest ekologiczny np. zużywa mniej energii, ma niższy poziom hałasu albo jest urządzeniem wykorzystywanym w technologiach środowiskowych (instalacje do recyklingu).
- ulepszeniem procesu produkcji w taki sposób aby zużywał mniej zasobów (materiałów, energii, wody) lub generował mniej zanieczyszczeń (pyły, odpady, ścieki).

W ramach celu ogólnego I prowadzone będą także działania aktywizujące w kierunku rozwoju przedsiębiorczości, szkoleniowe, doradcze i informacyjne.

Zasady oceny operacji premiuje podejmowanie działalności przez osoby z grup defaworyzowanych: długotrwale bezrobotnych, w tym bezrobotną młodzież po ukończeniu szkoły. W ramach rozwijania działalności najwyżej punktowane będą operacje przyczyniające się do tworzenia miejsc pracy dla osób z grup defaworyzowanych.

W ramach celu ogólnego I zaplanowano realizację projektu współpracy powyżej limitu 2% środków na przygotowanie i realizację projektów współpracy, polegającego na utworzeniu stałego punktu sprzedażowego produktów lokalnych i tradycyjnych. Projekt ma na celu animację i aktywizację mieszkańców w zakresie rozwoju inicjatyw gospodarczych, produkcji i sprzedaży tradycyjnych wyrobów lokalnych. Planowane koszty realizacji projektu po stronie LGD: 60 000,00 zł.

Cel ogólny II. Wspieranie włączenia społecznego i poprawa warunków życia na obszarze LGD

W ramach celu II wspierane będą operacje w zakresie poprawy dostępności komunikacyjnej przyczyniającej się do włączenia społecznego, poprawy spójności obszaru, zaspokajania potrzeb osób z grup defaworyzowanych. Preferowane będą operacje realizowane poza siedzibą gminy, skierowane do osób z grup defaworyzowanych. W ramach celu ogólnego II będą realizowane działania, które przyczynią się do zwiększenia poziomu integracji społecznej mieszkańców, aktywizacji i podnoszenia kompetencji oraz włączenia społecznego. Rozwój infrastruktury drogowej, oraz rekreacyjnej lub turystycznej służącej mieszkańcom przyczyni się do poprawy warunków ich życia. W ramach celu ogólnego II planowana jest realizacja projektu współpracy w zakresie budowy, rozbudowy i wyposażenia infrastruktury kulturalnej (powyżej 2% limitu środków na przygotowanie i realizację projektu współpracy). Planowane koszty realizacji projektu po stronie LGD: 111 000,00 zł.

Cel ogólny III Wzmocnienie roli dziedzictwa w budowaniu spójności społecznej na obszarze LGD

W ramach celu III wspierane będą działania stymulujące rozwój obszaru, wzrost aktywności, zwiększanie spójności społecznej i atrakcyjności turystycznej z wykorzystaniem zasobów dziedzictwa lokalnego, realizowane poprzez jego ochronę, zachowanie, rozwój i upowszechnianie.

W ramach tego celu zaplanowano realizację dwóch projektów współpracy w ramach przedsięwzięcia: **współpraca i wymiana doświadczeń w zakresie ochrony, promocji i wykorzystania zasobów dziedzictwa kulturowego (do wysokości limitu 2% określonego dla podziałania 19.3)**

1. Projekt współpracy międzynarodowej

Zaplanowano międzynarodowy projekt współpracy pn. „*Nasze korzenie i tradycja - dzisiaj. Ochrona niematerialnego dziedzictwa kulturowego*”, z 2 lokalnymi grupami działania: LGD Dolina Giełczwi i LGD z Litwy „LGD „Radviliskio lyderis”.

Projekt będzie realizowany w ramach podziałania 19.3 – Przygotowanie i realizacja działań w zakresie współpracy z lokalną grupą działania objętego PROW na lata 2014-2020 i obejmie przygotowanie i realizację projektu współpracy. Planowane koszty realizacji projektu po stronie LGD: 80 000,00 zł.

Celem projektu będzie ochrona tradycji i przekazów ustnych jako nośników niematerialnego dziedzictwa kulturowego obszaru partnerskich LSR, które odnoszą się do współcześnie praktykowanych zjawisk kulturowych przekazywanych z pokolenia na pokolenie.

W ramach realizacji projektu przewiduje się następujące zadania:

- 1) Odszukanie interesujących faktów historycznych, opowieści i legend odnoszących się do historii i tradycji obszaru partnerskich LGD.

Do realizacji tego zadania zostaną zaproszeni wszyscy mieszkańcy obszaru, głównie seniorzy, dzieci i młodzież szkolna, nauczyciele.

- 2) Upowszechnienie zebranych interesujących faktów historycznych, opowieści i legend dzięki utrwaleniu ich w formie elektronicznej i zamieszczeniu na stronach internetowych partnerskich LGD (m.in. nagranie audiobooka) – materiał przygotowany w 3 wersjach językowych.
- 3) Przeprowadzenie warsztatów dla przewodników/opowiadaczy lokalnych. Warsztaty wspólne dla uczestników z krajów partnerskich LGD. Wymiana dobrych praktyk.

Forma zaplanowanych działań włączających do udziału w projekcie różnych grup odbiorców, w tym dzieci, osób niepełnosprawnych i starszych posłuży nie tylko poznawaniu własnych korzeni kulturowych poprzez aktywny udział, ale również będzie sprzyjało integracji społecznej, międzypokoleniowej oraz promowaniu zasad tolerancji i szacunku.

2. Projekt współpracy międzyregionalnej

Projekt współpracy będzie miał charakter międzyregionalny. Będzie zgodny z celem ogólnym III i realizowany w ramach przedsięwzięcia 3.2.1. zgodnie z Planem Działania, projekt będzie dotyczył promocji dziedzictwa kulturowego poprzez wymianę doświadczeń, wyjazdy studyjne dla instytucji kultury, osób zaangażowanych w pielęgnowanie tradycji i obyczajów. Planowane koszty realizacji projektu po stronie LGD: 34 000,00 zł.

V.1 Wskaźniki realizacji celów ogólnych, szczegółowych i przedsięwzięć.

Tabele umieszczone poniżej przedstawiają cele ogólne i cele szczegółowe oraz przedsięwzięcia, a także wskaźniki ich realizacji. Do szacowania wartości przyjętych wskaźników wykorzystano – tam gdzie było to możliwe – doświadczenia z poprzedniego okresu programowania. Informacje na potrzeby systemu monitoringu wskaźników pozyskane zostaną z kilku źródeł. W przypadku wskaźników oddziaływania ze statystyk publicznych,

ogólnodostępnych, czyli z danych GUS oraz z danych uzyskanych w badaniu ewaluacyjnym ankietowym. Informacje do kontrolowania postępu w przypadku wskaźników produktu i rezultatu pozyskiwane będą bezpośrednio od beneficjentów operacji realizowanych w ramach LSR. Niektóre z zebranych przez LGD informacji będą wymagały przetworzenia w celu określenia wartości wskaźników. **Stan początkowy wskaźników produktu i rezultatu ma wartość „zero”, stan początkowy wskaźników oddziaływania został zaczerpnięty z danych GUS oraz z badania ankietowego mieszkańców przeprowadzonego w 2014r.**

Źródłem finansowania operacji realizujących określone cele w LSR będą środki pochodzące z PROW 2014-2020 oraz wkład własny wnioskodawców.

1.0	CEL OGÓLNY	Rozwój przedsiębiorczości i wzrost konkurencyjności obszaru LGD.				
1.1	CELE SZCZEGÓŁOWE	Wzrost aktywności gospodarczej mieszkańców				
1.2		Rozwój i efektywne wykorzystanie zasobów lokalnych				
		Wskaźniki oddziaływania dla celu ogólnego	jednostka miary	stan początkowy 2014 rok	plan 2023 rok	Źródło danych / sposób pomiaru
W 1.		wzrost wskaźnika przedsiębiorczości na obszarze LGD	Podmioty//1000 mieszk.	276	296	GUS – BDL
W 1.		wzrost dochodów podatkowych gmin od osób fizycznych i prawnych	%	10,72	12	GUS – BDL
		Wskaźniki rezultatu dla celów szczegółowych	jednostka miary	stan początkowy 2015 rok	plan 2022 rok	Źródło danych / sposób pomiaru
w 1.1		liczba osób uczestniczących w spotkaniach informacyjno - konsultacyjnych	os.	0	180	listy obecności, dokumentacja LGD
w 1.1		liczba osób uczestniczących w szkoleniach z zakresu przygotowania wniosku o przyznanie pomocy, realizacji i rozliczenia operacji	szt.	0	120	listy udzielonego doradztwa, dane LGD
w.1.1		liczba podmiotów biorących udział w szkoleniach/spotkaniach/indywidualnym doradztwie, którym została przyznana pomoc	szt.	0	50	sprawozdania beneficjentów, dane LGD,
w.1.1		Liczba podmiotów, którym udzielono wsparcia w zakresie sprzedaży produktów bazujących na lokalnych zasobach	szt.	0	6	sprawozdania beneficjentów, dane LGD,
w.1.2		liczba nowo utworzonych miejsc pracy (samozatrudnienie + przedsiębiorcy)	szt.	0	50	sprawozdania beneficjentów, dane LGD,
w 1.2		liczba wdrożonych innowacji i rozwiązań z zakresu ochrony środowiska i klimatu	szt.	0	15	sprawozdania beneficjentów, dane LGD,
Przedsięwzięcia		Grupy docelowe		Wskaźniki produktu		

			Sposób realizacji (konkurs, projekt grantowy, operacja własna, projekt współpracy, aktywizacja, itp..)	nazwa	jednostka miary	wartość		Źródło danych / sposób pomiaru
						początkowa 2015 rok	końcowa 2023 rok	
1.1.1	Podniesienie wiedzy mieszkańców z zakresu przedsiębiorczości	mieszkańcy	aktywizacja	liczba spotkań o charakterze informacyjno- konsultacyjnym	szt.	0	10	sprawozdania beneficjentów, dane LGD
1.1.2	Indywidualne doradztwo	mieszkańcy, osoby planujące podjęcie działalności ze szczególnym uwzględnieniem długotrwale bezrobotnych, przedsiębiorcy	koszty bieżące	liczba udzielonych porad	szt.	0	240	listy udzielonego doradztwa, dane LGD
1.1.3	Szkolenia dla wnioskodawców z zakresu wniosku o przyznanie pomocy, realizacji i rozliczenia operacji	potencjalni wnioskodawcy	aktywizacja	liczba szkoleń	szt.	0	8	listy obecności na szkoleniach, dokumentacja LGD
1.1.4	Wsparcie inicjatyw gospodarczych bazujących na lokalnych zasobach - utworzenie punktów sprzedażowych	mieszkańcy, producenci wyrobów lokalnych	projekt współpracy (powyżej 2%)	liczba projektów współpracy	szt.	0	1	dane LGD, sprawozdanie z realizacji projektu
1.2.1	Tworzenie nowych pomiotów gospodarczych w tym z wykorzystaniem	mieszkańcy / os. bezrobotne, długotrwale bezrobotne	konkurs (1,2 mln)	liczba operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa	szt.	0	20	sprawozdania beneficjentów, dane LGD,

	innowacji i rozwiązań przyjaznych dla środowiska			liczba operacji ukierunkowanych na innowacje	szt.	0	10	
				liczba operacji z zastosowaniem rozwiązań przyjaznych środowisku	szt.	0	10	
1.2.2	Wsparcie na rozwój istniejących przedsiębiorstw w tym z wykorzystaniem innowacji i rozwiązań przyjaznych dla środowiska	przedsiębiorcy	konkurs (1,8 mln)	liczba operacji polegających na rozwoju istniejących przedsiębiorstw	szt.	0	15	sprawozdania beneficjentów, dane LGD,
				liczba operacji ukierunkowanych na innowacje	szt.	0	10	
				liczba operacji z zastosowaniem rozwiązań przyjaznych środowisku	szt.	0	5	
SUMA			3 000 000,00					

2.0	CEL OGÓLNY	Wspieranie włączenia społecznego i poprawa warunków życia na obszarze LGD						
2.1	CELE SZCZEGÓŁOWE	Poprawa dostępności i spójności komunikacyjnej na obszarze LGD						
2.2		Aktywizacja i integracja mieszkańców LGD w tym grup defaworyzowanych i zagrożonych wykluczeniem społecznym						
		Wskaźniki oddziaływania dla celu ogólnego	jednostka miary	stan początkowy2014rok	plan 2023 rok	Źródło danych / sposób pomiaru		
W 2.0	odsetek/liczba osób deklarujących poprawę warunków życia na obszarze LGD w stosunku do lat ubiegłych/do roku 2014		% ogólnej liczby badanych	20	40	badanie ankietowe mieszkańców LGD		

W 2.0	liczba organizacji pozarządowych na terenie LGD		liczba organizacji	83	93	dane statystyczne GUS		
W 2.0	liczba osób bezrobotnych w stosunku do liczby osób w wieku produkcyjnym		%	12,40	10,00	dane statystyczne GUS		
		Wskaźniki rezultatu dla celów szczegółowych	jednostka miary	stan początkowy 2015 rok	plan 2023 rok	Źródło danych / sposób pomiaru		
w 2.1	liczba osób korzystających z nowej/wyremontowanej infrastruktury w zakresie włączenia społecznego		szt.	0	3000	sprawozdanie beneficjenta		
w 2.2	liczba nowo powstałych / wyremontowanych / doposażonych obiektów infrastruktury rekreacyjnej,turystycznej lub kulturalnej sprzyjającej integracji i aktywizacji społecznej		szt.	0	7	sprawozdanie beneficjenta, dane LGD		
	liczba osób korzystających z nowo powstałych / wyremontowanych / doposażonych obiektów infrastruktury turystycznej,rekreacyjnej lub kulturalnej sprzyjającej integracji i aktywizacji społecznej		szt.	0	4500	sprawozdania beneficjenta, dane LGD		
	liczba osób, które wzięły udział w przedsięwzięciach o charakterze aktywizacyjnym i integracyjnym		szt.	0	3500	listy obecności, sprawozdania beneficjanta		
	liczba osób, które podniosły swoje kompetencje		os.	0	100	listy obecności, dane LGD		
Przedsięwzięcia		Grupy docelowe	Sposób realizacji (konkurs, projekt grantowy, operacja własna, projekt współpracy, aktywizacja, itp..)	Wskaźniki produktu				
				nazwa	jednostka miary	wartość		źródło danych / sposób pomiaru
						początkowa 2015 rok	końcowa 2023 rok	

2.1.1	Remont, budowa, przebudowa dróg, ciągów pieszych, pieszo-rowerowych w zakresie włączenia społecznego	mieszkańcy	konkurs (2,1 mln)	liczba operacji z zakresu infrastruktury drogowej przyczyniającej się do włączenia społecznego	szt.	0	6	sprawozdania beneficjenta, dane LGD
2.1.2	Rozwój infrastruktury turystycznej lub rekreacyjnej służącej integracji społecznej –	mieszkańcy/ grupy defaworyzowane	konkurs (150 tys.)	liczba przedsięwzięć z zakresu infrastruktury turystycznej lub rekreacyjnej służącej integracji społecznej	szt.	0	3	sprawozdania beneficjenta, dane LGD
2.2.1	Aktywizacja, integracja i wzrost kompetencji mieszkańców LGD	mieszkańcy / grupy defaworyzowane	konkurs (150 tys.)	liczba przedsięwzięć /inicjatyw lokalnych sprzyjających aktywizacji i integracji mieszkańców	szt.	0	3	sprawozdania beneficjenta, dane LGD
		mieszkańcy/ grupy defaworyzowane	aktywizacja	liczba przedsięwzięć o charakterze edukacyjnym	szt.	0	6	sprawozdania beneficjenta, dane LGD
		mieszkańcy/grupy defaworyzowane	Projekt współpracy (powyżej 2% limitu przewidzianego na realizację projektów współpracy)	Liczba przedsięwzięć w zakresie budowy, rozbudowy i wyposażenia infrastruktury kulturalnej	szt.	0	1	Sprawozdanie z realizacji operacji, dane LGD
SUMA			2 400 000,00					

3.0	CEL OGÓLNY	Wzmocnienie roli dziedzictwa w budowaniu spójności społecznej na obszarze LGD					
3.1	CELE SZCZEGÓŁOWE	Tworzenie warunków dla wzmacniania tożsamości lokalnej i upowszechniania dziedzictwa kulturowego					
3.2		Ochrona, zachowanie i wykorzystanie dziedzictwa kulturowego do rozwoju i promocji obszaru LGD.					
		Wskaźniki oddziaływania dla celu ogólnego	jednostka miary	stan początkowy 2015 rok	plan 2023 rok	Źródło danych / sposób pomiaru	
W 3.0	liczba osób deklarujących wiedzę i rozpoznawalność różnorodnych elementów dziedzictwa lokalnego (przyrodniczego, architektury, rzemiosła, sztuki ludowej, zwyczajów, obrzędów itp.)		liczba osób	0	10 000	Badania ankietowe własne LGD	
		Wskaźniki rezultatu dla celów szczegółowych	jednostka miary	stan początkowy 2015 rok	plan 2023 rok	Źródło danych / sposób pomiaru	
w 3.1	liczba osób korzystających z zabezpieczonych, odtworzonych lub/i doposażonych obiektów cennych kulturowo		liczba os.	0	1500	sprawozdania beneficjenta, dane LGD	
w 3.2	liczba osób uczestniczących w wydarzeniach promocyjnych		liczba os.	0	1000	sprawozdania beneficjenta, dane LGD	
w 3.2	odbiori publikacji i działań promocyjnych		liczba os.	0	20 000	sprawozdania beneficjenta, dane LGD	
w.3.3	liczba projektów wykorzystujących lokalne zasoby: historyczne, kulturowe, turystyczne, produkty lokalne		szt.	0	2		
Przedsięwzięcia		Grupy docelowe	Sposób realizacji (konkurs, projekt grantowy, operacja własna, projekt współpracy, aktywizacja, itp..)	Wskaźniki produktu			Źródło danych / sposób pomiaru
				nazwa	jednostka miary	wartość początkowa 2015 rok końcowa 2023 rok	

3.1.1	Ocalić od zapomnienia - zabezpieczenie, doposażenie, i/lub odtworzenie obiektów cennych kulturowo, niewpisanych do rejestru zabytków	turyści, mieszkańcy	konkurs (150 000,00)	liczba zabezpieczonych, odtworzonych lub/i doposażonych obiektów	szt.	0	6	sprawozdania beneficjenta, dane LGD
3.1.1	Poszukiwanie, utrwalanie i promocja dawnych, nieodkrytych zasobów dziedzictwa lokalnego	turyści, mieszkańcy	konkurs (150 000,00)	liczba wydarzeń promocyjnych/imprez o charakterze promocyjnym	szt.	0	3	sprawozdania beneficjenta, dane LGD
				liczba wydawnictw/publikacji	szt.	0	3	sprawozdania beneficjenta, dane LGD
3.2.1	Współpraca i wymiana doświadczeń w zakresie ochrony, promocji i wykorzystania zasobów dziedzictwa kulturowego	turyści, mieszkańcy	projekt współpracy	liczba projektów współpracy	szt.	0	2	dane LGD, sprawozdanie z realizacji projektu
SUMA			300 000,00					

W tabeli celów zostały uwzględnione tylko koszty przewidziane na wdrażanie LSR w ramach Podziałania 19.2. Koszty związane z realizacją projektów współpracy oraz funkcjonowaniem LGD zostały ujęte w Planie Działania, który stanowi załącznik nr 3 do LSR oraz w budżecie, który stanowi załącznik nr 4 do LSR.

Tabela zawiera obowiązkowy zestaw wskaźników z danego zakresu Podziałania 19.2, 19.3 oraz 19.4.

Z zakresu kosztów bieżących nie uwzględniono wskaźników dotyczących szkoleń dla pracowników biura i organów (liczba osobodni szkoleń dla pracowników LGD; liczba osobodni szkoleń dla organów LGD), ponieważ LGD nie planuje ponoszenia kosztów w tym zakresie w ramach poddziałania 19.4., co nie oznacza, że pracownicy i członkowie organów nie będą brali udziału w szkoleniach. Doświadczenia wdrażania LSR w latach 2009 – 2015 pokazują, że potrzeby szkoleniowe pracowników i członków Rady były zaspokajane bez konieczności ponoszenia kosztów, w ramach bezpłatnych szkoleń i spotkań informacyjnych organizowanych przez UMWL, ARiMR lub wewnętrznych organizowanych przez LGD. Ponadto, na etapie opracowania LSR bardzo trudno jest określić precyzyjnie wskaźnik dotyczący liczby osobodni szkoleń.

V.2 Powiązanie celów z diagnozą obszaru.

Cele oraz przedsięwzięcia są powiązane z diagnozą obszaru oraz ludności. Należy jednak podkreślić, że analiza SWOT i częściowo diagnoza wykazała wiele obszarów problemowych wymagających interwencji, na które LGD nie ma możliwości oddziaływania w ramach PROW 2014 -2020. Te problemy i słabości obszaru w większości zostały uwzględnione analizie SWOT, gdyż daje to pełniejszy obraz sytuacji społeczno – gospodarczej obszaru. Wielkość budżetu LSR (6 mln) w stosunku do obszaru, przyjętego horyzontu czasowego oraz zdiagnozowanych potrzeb spowodowała, że decyzją lokalnej społeczności w niniejszej strategii zostały obrane kierunki działań przyczyniających do spowodowania realnej i trwałej zmiany na obszarze LGD.

Powiązania diagnozy obszaru i ludności z celami, przedsięwzięciami i wskaźnikami przedstawia poniższa tabela.

Tabela. Matryca logiczna powiązań diagnozy obszaru, analizy SWOT z przyjętymi celami i wskaźnikami

Zidentyfikowane problemy/wyzwania społeczno-ekonomiczne	Cel ogólny-odpowiadający na wyzwania	Cele szczegółowe plan łagodzenia problemów	Planowane przedsięwzięcia	Produkty	Rezultaty	Oddziaływanie	Czynnik zewnętrzny warunkujący osiągnięcie celów
PROBLEMY: -niska aktywność, przedsiębiorczość oraz skłonność do ryzyka lokalnej społeczności; -rozdrobione i mało efektywne rolnictwo; -słaba sieć usług dla ludności i ograniczony popyt wewnętrzny na usługi własne; -niski poziom innowacyjności przedsiębiorstw WYZWANIA: wykorzystanie potencjału zasobów uzbrojonych terenów inwestycyjnych; -położenia geograficznego i warunków glebowo klimatycznych do rozwoju OZE; -walorów przyrodniczych i	I. Rozwój przedsiębiorczości i wzrost konkurencyjności obszaru LGD	I.1 Wzrost aktywności gospodarczej mieszkańców LGD	Podniesienie wiedzy mieszkańców z zakresu przedsiębiorczości	liczba spotkań o charakterze informacyjno-konsultacyjnym	liczba osób uczestniczących w spotkaniach informacyjno - konsultacyjnych	Wzrost wskaźnika przedsiębiorczości na obszarze LGD	SZANSE: -rozwój zawodowego szkolnictwa wyższego; -odbudowa kształcenia zawodowego; -dostępność funduszy na podejmowanie i rozwój działalności gospodarczej; -pozyskanie inwestorów do specjalnych stref ekonomicznych ZAGROŻENIA: -przewaga konkurencyjna terenów inwestycyjnych w większych ośrodkach miejskich; -zaporowe procedury korzystania z funduszy strukturalnych UE;
			Indywidualne doradztwo	liczba udzielonych porad	liczba osób z podstawowymi kompetencjami w zakresie aplikowania, realizacji i rozliczenia operacji		
			Szkolenia dla wnioskodawców z zakresu wniosku o przyznanie pomocy, realizacji i rozliczenia operacji	liczba szkoleń	liczba podmiotów biorących udział w szkoleniach		
			Wsparcie inicjatyw gospodarczych bazujących na lokalnych zasobach - utworzenie punktów sprzedażowych	Liczba projektów współpracy	Liczba podmiotów, którym udzielono wsparcia w zakresie sprzedaży produktów bazujących na lokalnych zasobach		
		I.2 Rozwój i efektywne wykorzystanie	Tworzenie nowych pomiotów gospodarczych w tym z wykorzystaniem	liczba operacji polegających na utworzeniu	liczba nowo utworzonych miejsc pracy	Wzrost dochodów podatkowych	

krajobrazowych sprzyjających rozwojowi turystyki i rekreacji		zasobów lokalnych	innowacji i rozwiązań przyjaznych dla środowiska	nowego przedsiębiorstwa	(samozatrudnienie i przedsiębiorcy)	gmin od osób fizycznych i prawnych	-migracja poza obszar LGD wykształconych i przedsiębiorczych młodych ludzi
				liczba operacji ukierunkowanych na innowacje			
				liczba operacji z zastosowaniem rozwiązań przyjaznych środowisku			
			Wsparcie na rozwój istniejących przedsiębiorstw w tym z wykorzystaniem innowacji i rozwiązań przyjaznych dla środowiska	liczba operacji polegających na rozwoju istniejących przedsiębiorstw	liczba wdrożonych innowacji i rozwiązań z przyjaznych środowisku		
	liczba operacji ukierunkowanych na innowacje						
	liczba operacji z zastosowaniem rozwiązań przyjaznych środowisku						
PROBLEMY: - dysproporcje w dostępie do infrastruktury (w tym drogowej), usług publicznych, zdrowotnych edukacyjnych i kulturalnych pomiędzy „centrami” gmin i ich peryferiami; -Rozluźnione międzyludzkie więzi społeczne, wysoki	II. Wspieranie włączenia społecznego i poprawa warunków życia na obszarze LGD	II.1. Poprawa dostępności i spójności komunikacyjnej na obszarze LGD	Remont, budowa, przebudowa dróg, ciągów pieszych, pieszo-rowerowych w zakresie włączenia społecznego	liczba operacji z zakresu infrastruktury drogowej przyczyniającej się do włączenia społecznego	liczba osób korzystających z nowej/wyremontowanej infrastruktury w zakresie włączenia społecznego		SZANSE: -zaangażowanie na obszarze LGD zewnętrznego kapitału inwestycyjnego i funduszy UE 2014-2020; -kształcenie zawodowe i ustawiczne nabywanie umiejętności dostosowanych do potrzeb społecznych
		II.2 Aktywizacja i integracja mieszkańców LGD w tym grup defaworyzowanych i	Rozwój infrastruktury turystycznej lub rekreacyjnej służącej integracji społecznej	liczba przedsięwzięć z zakresu infrastruktury turystycznej lub rekreacyjnej	liczba nowo powstałych / wyremontowanych / wyposażonych obiektów infrastruktury rekreacyjnej lub	liczba osób deklarujących poprawę warunków życia na obszarze LGD w stosunku do lat	

poziom indywidualizmu, niska skłonność do integracji i działalności korporacyjnej; -niewystarczająca infrastruktura służąca integracji mieszkańców- , place zabaw, amfiteatry, kluby wiejskie, grillowiska; WYZWANIA: Wykorzystanie potencjału tkwiącego w: -ugruntowanej pozycji liderów społecznych z NGO i grup nieformalnych; -poczuciu tożsamości i tradycji historycznej w obszarze LGD; -świadomości skuteczności inicjatyw oddolnych w aktywizowaniu mieszkańców LGD		zagrożonych wykluczeniem społecznym.		służącej integracji społecznej	turystycznej sprzyjającej integracji i aktywizacji społecznej	ubiegłych/do roku 2014	i rynku pracy w tym stosowanie technologii cyfrowych ZAGROŻENIA: - spadek dochodów osobistych i dochodów gmin grożący stagnacją rozwojową i dalszym obniżaniem poziomu życia i aktywności społecznej	
					liczba osób korzystających z nowo powstałych /wyremontowanych / doposażonych obiektów infrastruktury turystycznej lub rekreacyjnej sprzyjającej integracji i aktywizacji społecznej			
				Aktywizacja, integracja i wzrost kompetencji mieszkańców LGD	liczba przedsięwzięć /inicjatyw lokalnych sprzyjających aktywizacji i integracji mieszkańców	liczba osób, które wzięły udział w przedsięwzięciach o charakterze aktywizacyjnym i integracyjnym		liczba organizacji pozarządowych na terenie LGD
					liczba przedsięwzięć o charakterze edukacyjnym	liczba osób, które podniosły swoje kompetencje		liczba osób bezrobotnych w stosunku do liczby osób w wieku produkcyjnym
				Liczba przedsięwzięć w zakresie budowy, rozbudowy i wyposażenia	Liczba osób korzystających wybudowanej, przebudowanej lub doposażonej	liczba osób deklarujących poprawę warunków życia na obszarze		

				infrastruktury kulturalnej	infrastruktury kulturalnej	LGD w stosunku do lat ubiegłych/do roku 2014	
PROBLEMY: - mało zintegrowana i nieefektywna promocja historycznych, kulturowych, społecznych i gospodarczych atutów obszaru; -Uboga oferta instytucji kultury dla miejscowych wynikająca z ograniczonych możliwości finansowych; WYZWANIA: Wykorzystanie potencjału w zakresie: - istniejącej sieci instytucji działających na rzecz kultury i rekreacji; -kultywowanych tradycji rzemieślniczych, folklorystycznych i ludowych; -zidentyfikowanych i skatalogowanych atrakcji	III. Wzmocnienie roli dziedzictwa w budowaniu spójności społecznej na obszarze LGD	III.1 Tworzenie warunków dla wzmocnienia tożsamości lokalnej i upowszechniania dziedzictwa kulturowego.	Ocalić od zapomnienia - zabezpieczenie, doposażenie, i/lub odtworzenie obiektów cennych kulturowo, niewpisanych do rejestru zabytków	liczba zabezpieczonych, odtworzonych lub/i doposażonych obiektów	liczba osób korzystających z zabezpieczonych, odtworzonych lub/i doposażonych obiektów cennych kulturowo	liczba osób deklarujących wiedzę i rozpoznawalność różnorodnych elementów dziedzictwa lokalnego (przyrodniczego, architektury, rzemiosła, sztuki ludowej, zwyczajów, obrzędów itp.)	SZANSE: -panująca moda na zdrowy i aktywny wypoczynek; -wzrastające zainteresowanie dziedzictwem kulturowym, tradycjami kulinarnymi, zwyczajami i obrzędami; -Nowe trendy w praktycznym zastosowaniu tradycyjnych wyrobów rękodzielniczych; -wzrost popularności turystyki weekendowej i rowerowej; -rosnące przekonanie do wypoczynku agroturystycznego ZAGROŻENIA: -konkurencyjność turystyczna sąsiednich regionów; -spadek dochodów gmin i
			Poszukiwanie, utrwalanie i promocja dawnych, nieodkrytych zasobów dziedzictwa lokalnego	liczba wydarzeń promocyjnych/imprez o charakterze promocyjnym	liczba osób uczestniczących w wydarzeniach promocyjnych		
				liczba wydawnictw/publikacji	odbiorcy publikacji i działań promocyjnych		
		III.2 Ochrona, zachowanie i wykorzystanie dziedzictwa kulturowego do rozwoju i promocji obszaru LGD.	Współpraca i wymiana doświadczeń w zakresie ochrony, promocji i wykorzystania zasobów dziedzictwa kulturowego	liczba projektów współpracy	liczba projektów wykorzystujących lokalne zasoby historyczne, kulturowe, turystyczne, produkty lokalne		

turystycznych (zabytki, miejsca pamięci, zbiorniki wodne, studnie i szlaki konne, ścieżki przyrodnicze, rękodzieło , tradycje kulinarne)							niedoinwestowanie instytucji kultury; - wycofanie się partnerów projektu współpracy;
---	--	--	--	--	--	--	--

Rozdział VI Sposób wyboru i oceny operacji oraz sposób ustanawiania lokalnych kryteriów wyboru.

Proces wyboru i oceny projektów jest uregulowany w Regulaminie Rady oraz procedurze wyboru i oceny operacji. Przyjęte rozwiązania, zarówno w Regulaminie Rady jak i procedurze, zostały poddane konsultacjom społecznym, w których udział brały grupy docelowe LSR, potencjalni wnioskodawcy, mieszkańcy, osoby zaangażowane we wdrażanie LSR oraz członkowie zwyczajni stowarzyszenia.

Regulamin Rady, jako nadrzędny dokument określający zasady funkcjonowania organu i zasady oceny i wyboru operacji jak również procedura oceny i wyboru operacji, jest aktualizowana i zatwierdzana przez Zarząd, po zasięgnięciu opinii członków Rady oraz pracowników biura.

Regulamin Rady, procedura wyboru operacji i lokalne kryteria wyboru wraz z procedurą ustalania i zmiany kryteriów stanowią załącznik do wniosku o wybór LSR.

Przyjęte w procesie oceny i wyboru operacji rozwiązania gwarantują:

- 1) przejrzystość,
- 2) zachowanie odpowiednich parytetów podczas głosowania,
- 3) jawność procesu oceny i wyboru,
- 4) bezstronność członków Rady,
- 5) możliwość wniesienia protestu w przypadku gdy wnioskodawca nie zgadza się z decyzją Rady,
- 6) wybór operacji w największym stopniu uwzględniających potrzeby poszczególnych grup, operacji przyczyniających się do osiągnięcia założonych celów LSR celów przekrojowych PROW tj. ochrona środowiska, przeciwdziałanie zmianom klimatu, innowacyjność
- 7) uwzględniają sytuacje nadzwyczajne jak: możliwość zaistnienia konfliktu interesów, rozbieżności w ocenie, rozbieżności w sposobie interpretacji kryteriów, uzyskanie takiej samej liczby punktów przez więcej niż 1 operację.

Podstawowym narzędziem służącym do przeprowadzenia oceny operacji są lokalne kryteria wyboru projektów. Jest to zestaw pożądanych cech projektów istotnych z punktu widzenia osiągania wskaźników realizacji celów, diagnozy obszaru, analizy SWOT oraz uwarunkowań społeczno – gospodarczych obszaru LGD.

Zgodnie z § 23 pkt 5 Statutu Stowarzyszenia, zatwierdzenie lokalnych kryteriów wyboru, jako istotnego narzędzia dla prawidłowego wdrażania LSR, należy do wyłącznej kompetencji Zarządu. Projekt kryteriów oraz ich aktualizacja są opracowane z udziałem społeczności lokalnej i poszczególnych grup docelowych. Szczegółowe zasady uchwalania i zmiany lokalnych kryteriów wyboru są określone w procedurze oceny i wyboru operacji stanowiącej załącznik do wniosku o wybór LGD do realizacji LSR.

Kryteria zostały opracowane ze względu na typ wnioskodawcy:

- 1) dla osób podejmujących działalność gospodarczą,
- 2) dla podmiotów prowadzących działalność gospodarczą,
- 3) dla jednostek finansów publicznych,
- 4) dla pozostałych podmiotów.

Uzasadnieniem dla takiego zróżnicowania jest brak wyodrębnionych działań i katalogu wnioskodawców określonych w rozporządzeniu dot. wsparcia na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego, możliwe zakresy wsparcia umożliwiają/ograniczają dostęp do poszczególnych działań różnym podmiotom. Zastosowanie różnych kryteriów umożliwia poprawną ocenę operacji ze względu na jej zakres. Określone w lokalnych kryteriach typy wnioskodawców mają odzwierciedlenie w ww. rozporządzeniu.

Wagi punktowe – w każdym z kryteriów wnioskodawca może uzyskać od 0 do max. 8 pkt. Kryteria są stopniowane co dwa punkty, nie ma możliwości przyznania innej punktacji w poszczególnym kryterium niż 0, 2, 4, 6, lub 8 pkt. Najwyżej punktowane są cechy operacji lub wnioskodawców w najwyższym stopniu przyczyniające się do osiągania założonych wskaźników realizacji LSR. W kryteriach kluczowych dla wdrażania strategii określono minimum punktowe niezbędne do uzyskania pozytywnej oceny końcowej.

Innowacyjność w kryteriach – innowacyjność została zdefiniowana jako powstanie nowej usługi/produktu, dotychczas nieoferowanego na danym obszarze; zastosowanie nowych sposobów organizacji lub zarządzania, wcześniej nie stosowanych na danym obszarze; nowatorskim wykorzystaniu lokalnych zasobów i surowców, wcześniej nie stosowanych na danym obszarze; nowym sposobie zaangażowania lokalnej społeczności w proces rozwoju; upowszechnieniu lub wykorzystaniu nowoczesnych technik informacyjno-komunikacyjnych.

Operacja innowacyjna to operacja nowatorska, niestandardowa, o eksperymentalnym charakterze, w nietypowy sposób podchodząca do lokalnych zasobów, tradycji, przyczyniająca się do pozytywnych zmian na obszarze LGD.

W ocenie innowacyjności jej kontekst terytorialny, a więc ocena czy operacja jest innowacyjna w skali gminy, obszaru LSR czy województwa, przekłada się na przyznaną liczbę punktów. Kryterium innowacyjności zastosowano do wszystkich typów wnioskodawców, z wyłączeniem jednostek sektora finansów publicznych. Wspólnym dla wszystkich wnioskodawców jest kryterium oddziaływania na środowisko. Wskaźniki produktu dotyczące innowacyjności i rozwiązań pro środowiskowych uwzględniono tylko w przypadku beneficjentów celu ogólnego I, bowiem największy potencjał i realne szanse na wprowadzanie innowacyjnych i sprzyjających środowisku rozwiązań w ramach LSR widzimy w sektorze gospodarczym.

Podstawowe zasady ustalania wsparcia tj. określenie intensywności pomocy i wysokości wsparcia w zależności od kategorii beneficjenta, lub rodzaju operacji.

W drodze konsultacji społecznych mieszkańcami i partnerami LGD a także na podstawie analizy SWOT i diagnozy ustalono następujące poziomy wsparcia, w oparciu o zakresy określone w *Rozporządzeniu Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania pomocy finansowej w ramach poddziałania „Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność” objętego PROW na lata 2014-2020*:

1) **osoby podejmujące działalność gospodarczą (§ 2 ust.1 pkt. 2 lit. a)** – pomoc przyznawana jest na zasadzie premii w stałej wysokości **wynoszącej 60 000,00 zł**. Uzasadnienie: Kwota ustalona w wyniku konsultacji społecznych. W poprzednich latach środki na podjęcie działalności gospodarczej dostępne były w PUP w kwocie ok. 20 tys., dotacja z POKL ok. 40 tys. zł. W związku z tym, kwota 60 tys. zł jest konkurencyjna w stosunku do innych źródeł finansowania, a tym samym zachęcająca dla podejmujących działalność gospodarczą. Dodatkowo kwota niemożliwa pozwoli na zrealizowanie większej liczby operacji, a tym samym, wzrost wskaźnika przedsiębiorczości i zmniejszenie bezrobocia na obszarze LGD.

2) **rozwój działalności gospodarczej (§ 2 ust.1 pkt. 2 lit c)** - pomoc przyznawana w wysokości nie wyższej niż 70 % kosztów kwalifikowalnych, maksymalna **kwota wsparcia jednej operacji wynosi 200 000,00 zł**. Uzasadnienie: średnia wartość refundacji w ramach rozwijania działalności gospodarczej w poprzednim okresie finansowania wyniosła 200 000,00 zł., Dodatkowo kwota w tej wysokości pozwoli na zrealizowanie większej liczby operacji.

3) **pozostali wnioskodawcy/rodzaje operacji (§ 2 ust.1 pkt.5, 6, 7, 8)** pomoc przyznawana jest w wysokości do 100 % kosztów kwalifikowalnych, a przypadku jednostek samorządu terytorialnego pomoc przyznawana jest w wysokości 63,36% kosztów kwalifikowalnych.

Sposób udostępniania do wiadomości publicznej procedur oceny i wyboru operacji – pełna dokumentacja konkursowa, w tym procedury oceny i wyboru operacji, lokalne kryteria wyboru operacji oraz Regulamin Rady będą udostępniane każdorazowo przed naborem wniosków na stronie internetowej stowarzyszenia www.promenadas12.pl w zakładce dotyczącej danego naboru, nie wcześniej niż 30 dni i nie później niż 14 dni przed planowanym terminem rozpoczęcia naboru wniosków. Dodatkowo procedury będą zamieszczone na stałe w zakładce strony internetowej - *strefa beneficjenta/zasady i warunki wsparcia* w formie pliku do pobrania, i będą podlegały aktualizacji i archiwizacji. Ponadto aktualne wersje procedur będą dostępne w formie papierowej w Biurze LGD i wydawane na żądanie osobom zainteresowanym.

Określone w LSR i załącznikach procedury oceny i wyboru operacji dotyczą tylko wnioskodawców innych niż LGD. LGD nie planuje realizacji projektów grantowych i operacji własnych w ramach LSR. Uzasadnieniem tej decyzji jest potwierdzona diagnozą, analizą SWOT i konsultacjami społecznymi potrzeba wspierania przedsiębiorczości, tworzenia miejsc pracy, poprawy spójności komunikacyjnej i społecznej, działania te są kapitałochłonne, absorbują znaczną część budżetu LSR. Podczas konsultacji społecznych potrzeba realizacji małych projektów grantowych w sposób zaproponowany przez instytucję wdrażającą PROW 2014-2020 miała charakter marginalny, natomiast operacjami własnymi nie chcemy pomniejszać wsparcia dedykowanego innym wnioskodawcom oraz pomniejszać i tak niewielkiego budżetu LSR. Dopuszczamy możliwość realizacji projektów własnych tylko w przypadku gdy zagrożona będzie prawidłowa realizacja LSR tj osiągnięcie wskaźników produktu określonych w ramach celów ogólnych II i III. (z wyłączeniem zadań w zakresie infrastruktury drogowej). Prowadzone na bieżąco działania monitoringowe pozwolą na szybkie zidentyfikowanie problemu i podjęcie działań niwelujących zagrożenia, w takim przypadku do LSR i innych dokumentów regulujących zasady przyznawania pomocy zostaną wprowadzone stosowne zmiany.

Mniejsze projekty, wspierające aktywność społeczną i lokalne inicjatywy zgodne z celami LSR będziemy realizować poprzez program grantowy finansowany ze środków własnych.

Rozdział VII Plan działania

Plan działania, rozumiany jako harmonogram osiągania celów i wskaźników został wypracowany metodą partycypacyjną poprzez spotkania konsultacyjne z grupami docelowymi, badania ankietowe on-line oraz konsultacje pisemne, plan działania stanowi załącznik nr 3 do LSR. W opracowaniu planu działania uwzględniono także wnioski z ewaluacji LGD i LSR przeprowadzonej w 2014 r., z których wynika, że największą intensywność jeżeli chodzi o wydatkowanie środków i osiąganie wskaźników produktów należy założyć w pierwszym okresie wdrażania tj. w latach 2016 – 2018. Uzasadnieniem dla takiej konstrukcji planu działania jest zachowanie płynności w wydatkowaniu środków z uwagi na to, że LGD ma ograniczony wpływ na skuteczność realizacji operacji przez beneficjentów, Zdarza się, że kwota refundacji jest niższa w stosunku do wnioskowanej, lub dochodzi do zmniejszania lub rozwiązania umowy przyznania pomocy, czy wycofania się beneficjenta z realizacji operacji. Przyjmując plan działania zakładający realizację LSR w pierwszych latach wdrażania, LGD będzie jeszcze miała czas na wdrożenie działań naprawczych i pełne wykorzystanie środków finansowych.

Harmonogram prowadzenia naborów oraz wybór typów operacji został zaplanowany w taki sposób aby z jednej strony możliwe było osiągnięcie wymaganych poziomów realizacji w okresach pomiaru, z drugiej strony, żeby zapewnić możliwość wdrożenia działań naprawczych w przypadku zagrożenia dla realizacji celów ogólnych i szczegółowych. Planowane jest zorganizowanie co najmniej dwóch naborów wniosków w pierwszych dwóch latach realizacji LSR, dwóch naborów w latach 2019 – 2021 oraz realizację dwóch projektów współpracy w latach 2017-2018. Przez cały okres wdrażania LSR prowadzone będzie systematyczne doradztwo, spotkania konsultacyjno-informacyjne oraz szkolenia.

Rozdział VIII Budżet LSR

Niniejszy dokument jest strategią jednofundusową, finansowaną w całości ze środków PROW 2014 – 2020 i wkładu własnego beneficjentów. Zgodnie z zasadami konkursu na wybór LGD do realizacji LSR, Lokalna Grupa Działania PROMENADA S 12 będzie ubiegać się o wsparcie w ramach następujących poddziałań:

Poddziałanie	Budżet
19.2 Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność	5 700 000,00 zł
19.3. Przygotowanie i realizacja działań w zakresie współpracy z lokalną grupą działania (do wysokości 2% kwoty przewidzianej na poddziałanie)	114 000,00 zł
19.3. Przygotowanie i realizacja działań w zakresie współpracy z lokalną grupą działania – powyżej limitu 2%	171 000,00 zł.
19.4 Wsparcie na rzecz kosztów bieżących i aktywizacji	1 377 500,00 zł

W wyniku przeprowadzonych konsultacji społecznych przyjęto następujące założenia podziału środków na poszczególne cele ogólne LSR:

- Cel ogólny I – 4 369 500,00 zł. – działania związane z aktywizacją gospodarczą mieszkańców, tworzeniem miejsc pracy, wsparciem innowacji w tworzeniu i rozwoju działalności gospodarczej oraz wdrażanie rozwiązań w zakresie ochrony środowiska i klimatu w ramach celu ogólnego . Wsparcie kierowane do os. z grup defaworyzowanych tj. bezrobotnych.
- Cel ogólny 2 – 2 579 000,00 zł. – działania z zakresu infrastruktury drogowej przyczyniającej się do włączenia społecznego, z zakresu infrastruktury turystycznej lub rekreacyjnej służącej integracji społecznej, działania związane z aktywizacją i wzrostem kompetencji mieszkańców.
- Cel ogólny 3 - 414 000,00 zł – działania związane z zabezpieczaniem, odtwarzaniem i/lub doposażaniem obiektów cennych kulturowo, organizacją wydarzeń promocyjnych; wydawnictwa i publikacje służące utrwalaniu i promocji dawnych, nieodkrytych zasobów dziedzictwa lokalnego, działania związane z współpracą i wymianą doświadczeń w zakresie ochrony, promocji i wykorzystania zasobów dziedzictwa kulturowego.

Budżet z podziałem na cele ogólne uwzględnia kwoty wsparcia w ramach poddziałań 19.2 19.3 i 19.4. Kwoty wsparcia pochodzące tylko ze środków poddziałania 19.2 przedstawiają tabele celów w rozdziale V LSR.

50 % środków w ramach poddziałania 19.2 jest przeznaczona na tworzenie lub utrzymanie miejsc pracy, działania te

będą realizowane w ramach celu ogólnego I.

Budżet LSR w formie tabeli stanowi załącznik nr 4 do LSR.

Rozdział IX Plan komunikacji

Plan komunikacji dla obszaru LSR będzie wspierać realizację celów określonych w LSR przez mieszkańców obszaru LGD – potencjalnych beneficjentów, poprzez zachęcenie ich do korzystania ze środków PROW, dzięki dostarczeniu im informacji niezbędnych w procesie ubiegania się o wsparcie LEADER oraz upowszechnianie efektów realizacji LSR na obszarze LGD.

Celem ogólnym planu komunikacji jest zbudowanie spójnego i pozytywnego wizerunku LGD będącej realizatorem LSR i stosującej w tej realizacji podejście LEADER, jak również dotarcie do jak największej grupy potencjalnych wnioskodawców. Konstrukcja strategii komunikacji sprawia, iż pośrednio realizowane będą także cele zawarte w PROW 2014-2020 oraz cele zawarte we Wspólnych Ramach Strategicznych i Strategii Rozwoju Kraju do 2020. Celem działań jest ponadto utrwalenie i pogłębienie akceptacji i przychylności mieszkańców obszaru LSR dla istnienia samych funduszy oraz skutków ich działania w gminach członkowskich.

Cel ogólny działań informacyjno-promocyjnych będzie realizowany poprzez wszystkie gminy tworzące LGD.

Cele szczegółowe:

- 1) okresowe informowanie społeczności lokalnej o stanie realizacji LSR,
- 2) informowanie o działaniach realizowanych przez LGD;
- 3) informowanie o celach ogólnych i szczegółowych LSR;
- 4) bieżące informowanie o wszystkich ewentualnych zmianach w LSR,
- 5) wsparcie potencjalnych beneficjentów w zakresie doskonalenia umiejętności przygotowania wniosków aplikacyjnych i pozyskiwania środków finansowych z UE,
- 6) edukacja określonych grup docelowych włączonych w proces wdrażania LSR,
- 7) popularyzowanie i promocja efektów realizacji projektów innowacyjnych,
- 8) prezentacja sukcesów we wdrażaniu LSR.

Grupy docelowe:

Grupy docelowe, do których kierowane będą poszczególne działania komunikacyjne wynikają z LSR i zapisanych w niej celów ogólnych i szczegółowych.

Zaplanowane działania komunikacyjne oraz środki przekazu w szczególny sposób będą skupiać się na grupach docelowych przedsięwzięć realizowanych w ramach wdrażania LSR i grupach defaworyzowanych.

Grupy docelowe: mikro i małe przedsiębiorstwa oraz osoby planujące podjęcie działalności gospodarczej, jednostki samorządu terytorialnego, organizacje społeczne, mieszkańcy.

Grupy defaworyzowane: mieszkańcy małych, peryferyjnych w stosunku do siedziby gminy miejscowości (w przypadku gminy miejskiej Rejowiec Fabryczny mieszkańcy dzielnic oddalonych od centrum), osoby długotrwale bezrobotne, wielokrotnie bezrobotne oraz zagrożone długotrwałym bezrobociem, osoby powyżej 50 r.ż., seniorzy, młodzież

Rodzaje działań i środków komunikacji:

Spośród wielu środków w planie komunikacji uwzględniono kilka narzędzi odpowiadającym celom LSR i określonym grupom docelowym.

Wśród tych działań informacyjno-promocyjnych są:

Kampanie informacyjne, kierowane do ogółu społeczności lokalnej, a wśród niej potencjalnych beneficjentów. Celem kampanii będzie szeroka informacja i promocja samej LSR, zaplanowanych w niej przedsięwzięć i kryteriów oceny wniosków aplikacyjnych. W kampaniach zostaną wykorzystane przede wszystkim środki masowego przekazu oraz spotkania bezpośrednie.

Materiały informacyjne promocyjne i szkoleniowe (w formie drukowanej i elektronicznej) – będą wykorzystane częściowo w kampanii informacyjnej, a częściowo w realizowanych działaniach edukacyjnych.

Spotkania informacyjno-konsultacyjne będą zastosowane głównie celem informacji i wsparcia potencjalnych beneficjentów w postaci informacji i doradztwa merytorycznego.

Okazjonalne imprezy masowe – współorganizowane przez LGD w partnerstwie z podmiotami gospodarczymi, społecznymi i publicznymi oraz uczestnictwo LGD w tego typu imprezach organizowanych przez inne podmioty gospodarcze lub społeczne.

Portale internetowe – biura LGD oraz podmiotów wchodzących w skład LGD, a także portale społecznościowe. Ten środek komunikacji posłuży do prezentacji wszystkich dokumentów związanych z wdrażaniem LSR, a także do bieżącego informowania, np. o terminach naboru wniosków, planowanych konkursach; rodzajach i wysokości

wsparcia projektów, itp. Wszystkie informacje udostępniane na portalach internetowych będą miały formę przejrzystą i zrozumiałą dla każdego potencjalnego beneficjenta.

Natomiast w odniesieniu do komunikacji wewnętrznej ustalono, iż komunikację tę definiują podstawowe dokumenty pracy biura (np. zakresy czynności, umowy cywilnoprawne, regulamin pracy biura) i działalności organów LGD, które zapewnią prawidłowość procesu komunikowania, w tym także prowadzenie odpowiedniej dokumentacji związanej z procesem, jego monitorowaniem i ewaluacją działań komunikacyjnych.

Zakładane wskaźniki realizacji działań komunikacyjnych są opisane się w Planie komunikacji stanowiącym załącznik nr 5 do LSR.

Rozdział X Zintegrowanie

X.1 Zgodność i komplementarność ze strategiami i planami operacyjnymi na poziomie gmin członkowskich, politykami regionalnymi i krajowymi.

Wypracowane przez społeczność LGD cele główne i szczegółowe, przed ich ostatecznym przyjęciem, poddane zostały badaniu spójności i komplementarności z lokalnymi (na poziomie gmin) strategiami i planami operacyjnymi a także ze strategiami i politykami wyższej rangi, albowiem proces budowania LSR przypada na okres zmian w sposobie postrzegania i realizowania wielu aspektów polityki rozwoju lokalnego, regionalnego i rozwoju kraju.

Mieszkańcy LGD opowiedzieli się za formułowaniem celów rozwojowych w taki sposób by były powiązane i wspierały wzajemnie strategiczny rozwój gmin obszaru LGD a także były spójne i zintegrowane z kierunkami rozwoju regionu i kraju.

Poziom zintegrowania i komplementarności LSR przedstawiono w poniższej tabeli.

Tabela: Komplementarność LSR z innymi dokumentami strategicznymi.

L.p.	Nazwa dokumentu poddanego badaniu zgodności i komplementarności z LSR	LSR Cel ogólny I Rozwój przedsiębiorczości i wzrost konkurencyjności LGD	LSR Cel ogólny II Wspieranie włączenia społecznego i poprawa warunków życia na obszarze LGD	LSR Cel ogólny III Wzmocnienie roli dziedzictwa w budowaniu spójności społecznej na obszarze LGD
A. SPÓJNOŚĆ I KOMPLEMENTARNOŚĆ LSR ZE STRATEGIAMI ROZWOJU GMIN LGD				
1.	Strategia Rozwoju Miasta Rejowiec Fabryczny na lata 2008-2015	C.S. 1- wzrost gospodarczej i przestrzennej atrakcyjności miasta	C.S.2 –ograniczenie społecznego niedostosowania C.S.4- poprawa jakości życia mieszkańców	C.S.3- wzrost znaczenia kultury, sportu i rekreacji jako czynników wspomagających rozwój ekonomiczny miasta
2	Strategia Rozwoju Gminy Rejowiec Fabryczny na lata 2007-2020	C.S.3 –wspieranie rozwoju rolnictwa ekologicznego i agroturystyki które stanowiło by bazę do rozwoju przetwórstwa rolno-spożywczego i turystyki	C.S.1 –poprawa warunków życia mieszkańców w sferze społecznej	C.S.1 –poprawa warunków życia mieszkańców w sferze społecznej
3	Strategia Rozwoju Gminy Rejowiec na lata 2008-2015	P. II Edukacja i gospodarka	P.1- Jakość życia mieszkańców	P.III Dziedzictwo, Turystyka, Rekreacja i oferta czasu wolnego
4	Strategia Rozwoju Gminy Sawin na lata 2015-2020 - Aktualizacja	C.S.1 Rozwój kapitału naturalnego; C.S.2 Rozwój kapitału gospodarczego;	C.S.3 Rozwój kapitału ludzkiego i społecznego	C.S.3 Rozwój kapitału ludzkiego i społecznego
5	Strategia Rozwoju Gminy Siedliszcze na lata 2008-2015	C.S 2.2 – zagospodarowanie wolnych terenów i obiektów; C.S 2.3 – promocja walorów gospodarczych gminy; C.S 4 – rozwój rolnictwa i poprawa warunków prowadzenia działalności przez rolników z terenu gminy	C.S 1.2- poprawa dostępności komunikacyjnej i układu drogowego;	C.S 3. – wzrost potencjału gminy Siedliszcze jako ośrodka turystyczno-kulturalnego o znaczeniu ponadlokalnym; C.S 3.5 – kultywowanie lokalnej historii, tradycji i obrzędów
6	Strategia Rozwoju Gminy Chełm na lata 2015-2020 z perspektywą do roku 2030	C.S. 1.1-wsparcie małej i średniej przedsiębiorczości; C.S.1.4- rozwój i podnoszenie konkurencyjności lokalnego agrobiznesu C.S.2- Stworzenie warunków dla wszechstronnego rozwoju społecznego i wysokiej jakości życia	C.S2.4-wspieranie integracji społecznej – walka z wykluczeniem społecznym; C.S 2.6- pobudzanie aktywności obywatelskiej i społecznej C.S 3.1- poprawa dostępności komunikacyjnej w gminie	C.S 3.3- wzrost atrakcyjności turystycznej gminy; C.S 3.4 – podnoszenie wartości kultury
7	Zintegrowana Strategia Rozwoju Obszaru Funkcjonalnego	C.S. 1- rozwój infrastruktury poprawiającej atrakcyjność	C.S.2- rozwój infrastruktury społecznej i poprawa świadczonych usług	C.S.2- rozwój infrastruktury społecznej i poprawa świadczonych usług

	„Zbiornik Wodny Oleśniki” (strategia obejmuje gminy Rejowiec Fabryczny i Siedliszcze)	inwestycyjną i turystyczną obszaru funkcjonalnego		
B. SPÓJNOŚĆ LSR Z PONADLOKALNYMI STRATEGIAMI ROZWOJU				
8.	Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju „Trzecia Fala Nowoczesności” Polska 2030	Obszar zadaniowy – konkurencyjność i innowacyjność (modernizacje)	Obszar zadaniowy- równoważenie potencjału rozwojowego regionów (dyfuzja)	Obszar zadaniowy- równoważenie potencjału rozwojowego regionów (dyfuzja)
9.	Strategia Rozwoju Kraju 2020	II.2.3 -zwiększenie konkurencyjności i modernizacja sektora rolno-spożywczego; II.2.4 -poprawa warunków ramowych do prowadzenia działalności gospodarczej; II.3.4 - Zwiększenie wykorzystania rozwiązań innowacyjnych	III. Integracja społeczna III.3.3 – tworzenie warunków do rozwoju ośrodków regionalnych, subregionalnych i lokalnych oraz wzmocnienie potencjału obszarów wiejskich	I.3.2 –Rozwój kapitału społecznego; II.2.4 -poprawa warunków ramowych do prowadzenia działalności gospodarczej;
10.	Strategia Rozwoju Społeczno Gospodarczego Polski Wschodniej do roku 2020	Obszar strategiczny: Innowacyjność – budowanie przewag konkurencyjnych poprzez działania na rzecz podnoszenia poziomu technologicznego, zaawansowania i innowacyjności	Infrastruktura transportowa i elektroenergetyczna – wzmocnienie spójności wewnętrznej Polski Wschodniej; -przełamywanie barier związanych z peryferyjnym położeniem Polski Wschodniej	Obszar strategiczny: Zasoby pracy i jakość kapitału ludzkiego
11.	Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020 Regiony, Miasta, Obszary Wiejskie	1.wielosektorowe podejście do działań rozwojowych ukierunkowanych terytorialnie; 2.zwiększenie roli szczebla regionalnego w uruchomianiu procesów rozwojowych w systemie wieloszczeblowego zarządzania polityką regionalną; 3.zróżnicowane podejście do różnych typów terytoriów(rozumianych funkcjonalnie obszarów problemowych i ośrodków wzrostu	1. wielosektorowe podejście do działań rozwojowych ukierunkowanych terytorialnie; 2.zwiększenie roli szczebla regionalnego w uruchomianiu procesów rozwojowych w systemie wieloszczeblowego zarządzania polityką regionalną; 3.zróżnicowane podejście do różnych typów terytoriów(rozumianych funkcjonalnie obszarów problemowych i ośrodków wzrostu	1.wielosektorowe podejście do działań rozwojowych ukierunkowanych terytorialnie; 2.zwiększenie roli szczebla regionalnego w uruchomianiu procesów rozwojowych w systemie wieloszczeblowego zarządzania polityką regionalną; 3.zróżnicowane podejście do różnych typów terytoriów(rozumianych funkcjonalnie obszarów problemowych i ośrodków wzrostu
12.	Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020	Oś 3 Konkurencyjność przedsiębiorstw Oś 4 Energia przyjazna środowisku Oś 10 Adaptacyjność przedsiębiorstw i pracowników do zmian	Oś 11 Włączenie społeczne Oś 12 Edukacja, kwalifikacje i kompetencje Oś 13 Infrastruktura społeczna	Oś. 7 –ochrona dziedzictwa kulturowego i naturalnego

13.	Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020	P.2 Zwiększanie rentowności gospodarstw i konkurencyjności wszystkich rodzajów rolnictwa we wszystkich regionach oraz promowanie innowacyjnych technologii; P.5 promowanie efektywnego gospodarowania zasobami i wspieranie przechodzenia w sektorach rolnym, spożywczym i leśnym na gospodarkę niskoemisyjną i odporną na zmiany klimatu	P.6 Promowanie włączenia społecznego, zmniejszania ubóstwa oraz rozwoju gospodarczego na obszarach wiejskich;	P.4 Odtwarzanie, ochrona i wzbogacanie ekosystemów związanych z rolnictwem i leśnictwem;
14.	Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020	C.S 2.4- wspieranie przedsiębiorczości na wsi i tworzenia pozarolniczych miejsc pracy na obszarach wiejskich; C.S.3.5- wspieranie małych i średnich przedsiębiorstw	C.S.2.5 – wyposażanie obszarów wiejskich w infrastrukturę transportową, komunalną, energetyczną; C.S.3.4 – rozwijanie systemu kształcenia dostosowanego do specyfiki regionu; C.S.4.1 –poprawa wewnętrznego skomunikowania regionu; C.S.4.2 wspieranie włączenia społecznego	C.S.2.3- wzmocnienie doradztwa rolniczego oraz promowanie i wspieranie inicjatyw współpracy rolników i mieszkańców wsi; C.S.4.5- racjonalne i efektywne wykorzystanie zasobów przyrody dla potrzeb gospodarczych i rekreacyjnych, przy zachowaniu walorów środowiska przyrodniczego
15.	Strategia Rozwoju Powiatu Chełmskiego na lata 2008-2015 z perspektywą do roku 2020- aktualizacja	P.I Zrównoważone wykorzystanie istniejących zasobów dla rozwoju społeczno-gospodarczego; P.II Zwiększenie konkurencyjności i innowacyjności lokalnej gospodarki	P.I Zrównoważone wykorzystanie istniejących zasobów dla rozwoju społeczno-gospodarczego; P.III Wzrost poziomu zatrudnienia i jakości życia mieszkańców powiatu	P.III Wzrost poziomu zatrudnienia i jakości życia mieszkańców powiatu; P.IV Podnoszenie kompetencji i zdolności do kooperacji mieszkańców oraz ograniczenie wykluczenia cywilizacyjnego

X.2 Integracja pozioma: sektorów, partnerów, zasobów i branż na rzecz realizacji przedsięwzięć.

W części B tabeli zgodności i komplementarności wykazano spójność celów ogólnych LSR ze strategicznymi dokumentami i politykami rozwoju. Sformułowany przez lokalną społeczność zestaw celów i działań zmierzający do zaspokojenia lokalnych potrzeb i oczekiwań, przy uwzględnieniu uwarunkowań i dynamiki zmian zachodzących w otoczeniu, wpisuje się w cele programów operacyjnych Unii Europejskiej ukierunkowane na zrównoważony i sprzyjający włączeniu społecznemu wzrost. Strategia rozwoju obszaru LGD, dzięki komplementarności z Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 i Regionalnym Programem Operacyjnym Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020, stwarza szansę przyspieszenia gospodarczego, tworzenia nowych miejsc pracy i budowania społeczeństwa obywatelskiego przy wykorzystaniu mechanizmów wsparcia finansowego. Zastosowane narzędzia

partycypacji w budowaniu strategii w zestawieniu z zasadami monitorowania poziomu i efektów jej wdrażania tworzą mechanizm współodpowiedzialności za LSR jako narzędzie kreowania rozwoju.

Przyjęte w LSR cele ogólne będą z poziomu LGD uzupełniać i uszczegóławiać strategię rozwoju kraju i regionu lubelskiego.

Zrównoważony rozwój obszaru LGD będzie możliwy do osiągnięcia dzięki zintegrowaniu poziomemu ze strategicznymi celami rozwoju gmin członkowskich i obszarów funkcjonalnych, co w sposób jednoznaczny i kompleksowy wykazano w części A tabeli zgodności.

LSR tworzy ramy do współpracy pomiędzy sektorami, przedsiębiorcami i organizacjami społecznymi na rzecz aktywizowania i włączania w życie społeczne obszaru ludzi z grup defaworyzowanych – starszych, niepełnosprawnych, bezrobotnych, słabiej wykształconych oraz młodzieży i dzieci. Prospołecznemu i prorozwojowemu podejściu LSR służy przede wszystkim umiejętny dobór lokalnych kryteriów wyboru operacji i ustalony poziom wsparcia, dostosowany do diagnozy ekonomicznej sektorów i potrzeb, oczekiwań i możliwości grup docelowych.

Celem LSR jest budowanie aktywności i spójności społecznej wokół zasobów kulturowych i walorów środowiskowych, które według analizy SWOT są mało wykorzystanym potencjałem i szansą na wypromowanie lokalnych produktów i usług. Przedsięwzięcia planowane przez LGD w ramach celu ogólnego LSR podejmowane będą przede wszystkim z udziałem sektora publicznego – Gminne Ośrodki Kultury oraz społecznego – zespoły ludowe, obrzędowe, twórcy ludowi i rzemiosło tradycyjne.

Rozdział XI Monitoring i ewaluacja

W niniejszym rozdziale przedstawiono opis prowadzenia ewaluacji i monitoringu w ramach wdrażania LSR 2014-2020 oraz funkcjonowania LGD. Celem prowadzonych badań i analiz będzie zebranie informacji na temat finansowego, rzeczowego oraz społecznego wymiaru działania LGD i wdrażania LSR pod kątem skuteczności i wydajności pracy Stowarzyszenia. Dodatkowo, przyjęte procedury mają na celu ocenę zgodności realizacji operacji z wcześniej przyjętymi celami strategii.

Zasady monitoringu i ewaluacji określa procedura stanowiąca załącznik nr 2 do niniejszego dokumentu.

Założenia ogólne w procesie monitoringu i ewaluacji:

- monitoring jest procesem ciągłym i polega na systematycznej analizie wdrażania LSR, analizie podejmowanych przez LGD działań oraz analizie otoczenia, na które działania LGD wywołują wpływ.
- organem odpowiedzialnym za monitoring jest Zarząd Stowarzyszenia, który w tym celu powołuje Zespół Monitorujący.
- Zespół Monitorujący składa się co najmniej z 2 członków zarządu, pracownika biura LGD, przewodniczącego Rady oraz z innych osób wskazanych przez Zarząd.
- Monitoring jest ściśle powiązany z oceną - ewaluacją własną
- Działania Zespołu Monitorującego mogą stanowić podstawę do wszczęcia procedury aktualizacji LSR.

Elementy podlegające monitoringowi:

- a) Wskaźniki realizacji celów ogólnych, szczegółowych i przedsięwzięć
- b) Harmonogram ogłaszanych konkursów w tym ilościowa i jakościowa ocena złożonych wniosków
- c) Budżet LSR
- d) Adekwatność i aktualność procedur dotyczących wyboru operacji,

Elementy podlegające ewaluacji:

- a) Działalność LGD, funkcjonowanie biura i Zarządu
- b) Jakość świadczonego doradztwa,
- c) Skuteczność działań promocyjnych i aktywizacyjnych (plan komunikacji)
- d) Stopień realizacji celów LSR
- e) Plan działania
- f) Budżet LSR

Podmioty dokonujące ewaluacji i monitoringu:

- 1) Wewnętrzne: Zespół Monitorujący
- 2) Zewnętrzne: podmiot nie związany z LGD (ekspert)

Wykorzystanie wyników z analizy danych monitoringowych i ewaluacji:

Uzyskane wnioski z prowadzonych badań i analiz z zakresu monitorowania i ewaluacji funkcjonowania LGD i wdrażania LSR będą przedmiotem dyskusji na spotkaniu członków organów LGD. Wnioski z monitoringu i ewaluacji mogą stanowić podstawę do wszczęcia procedury aktualizacji LSR lub innych dokumentów regulujących wdrażanie strategii i funkcjonowanie LGD.

Wszelkie zmiany dotyczące terminu, czy zakresu procedury ewaluacyjnej i/lub monitorowania będą każdorazowo zgłaszane i uzasadniane przed SW i wymagać będą pozytywnej zgody.

Rozdział XII Strategiczna ocena oddziaływania na środowisko

Strategia rozwoju lokalnego realizuje cel szczegółowy inicjatywy LEADER tj. „*wspieranie włączenia społecznego, ograniczenia ubóstwa i rozwoju gospodarczego na obszarach wiejskich*” poprzez przypisane mu operacje dostosowane do lokalnych uwarunkowań, w związku z czym przyjęto, że dokument LSR jest emanacją działania objętego PROW 2014-2020, polegającą na wyborze takich działań i operacji, które na poziomie Stowarzyszenia LGD PROMENADA S 12 realizować będą cel ogólny i cele szczegółowe inicjatywy LEADER.

Analiza uwarunkowań wynikających z art. 49 ustawy *o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko* wykazała, że potencjalny zakres rzeczowy operacji możliwych do zrealizowania w ramach LSR nie naruszy występujących na terenie LGD obszarów i form ochrony środowiska naturalnego i nie będą one narażone w wyniku ich wdrażania na przekroczenia standardów ich jakości w wyniku intensywnego wykorzystania, ponieważ w LSR nie planuje się realizacji przedsięwzięć mogących znacząco lub potencjalnie znacząco oddziaływać na środowisko.

Założenia do LSR na lata 2016-2022 dla LGD PROMENADA S 12 przekazano do uzgodnienia Regionalnemu Dyrektorowi Ochrony Środowiska w Lublinie i Lubelskiemu Państwowemu Wojewódzkiemu Inspektorowi Sanitarnemu wraz z wnioskiem o stwierdzenie konieczności przeprowadzania strategicznej oceny oddziaływania na środowisko przygotowywanego dokumentu.

W swoich stanowiskach oba organy uznały, że brak jest podstaw do prowadzenia dla dokumentu LSR strategicznej oceny oddziaływania na środowisko.

Na podstawie wyników analizy uwarunkowań wynikających z art. 49 ustawy *o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko* i zgodnych opinii uprawnionych organów, Zarząd Lokalnej Grupy Działania PROMENADA S 12 w opinii z dnia 4 grudnia 2015r. stwierdził, że w stosunku do **Lokalnej Strategii Rozwoju na lata 2016-2022 dla Lokalnej Grupy Działania PROMENADA S 12 nie mają zastosowania przepisy art. 46 i art. 47 ustawy o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz ocenach oddziaływania na środowisko, dotyczące konieczności przeprowadzania strategicznej oceny oddziaływania na środowisko.**

Załącznik nr 1 Procedura Aktualizacji Lokalnej Strategii Rozwoju

Cel procedury:

Celem procedury jest sformalizowanie procesu dokonywania zmian w Lokalnej Strategii Rozwoju (LSR), stworzenie narzędzi i schematu działania w przypadku stwierdzenia konieczności aktualizacji zapisów LSR.

Zakres procedury:

W procedurze zawarty jest opis czynności i schemat działań związanych ze zgłoszeniem, analizowaniem i przyjmowaniem zmian w LSR.

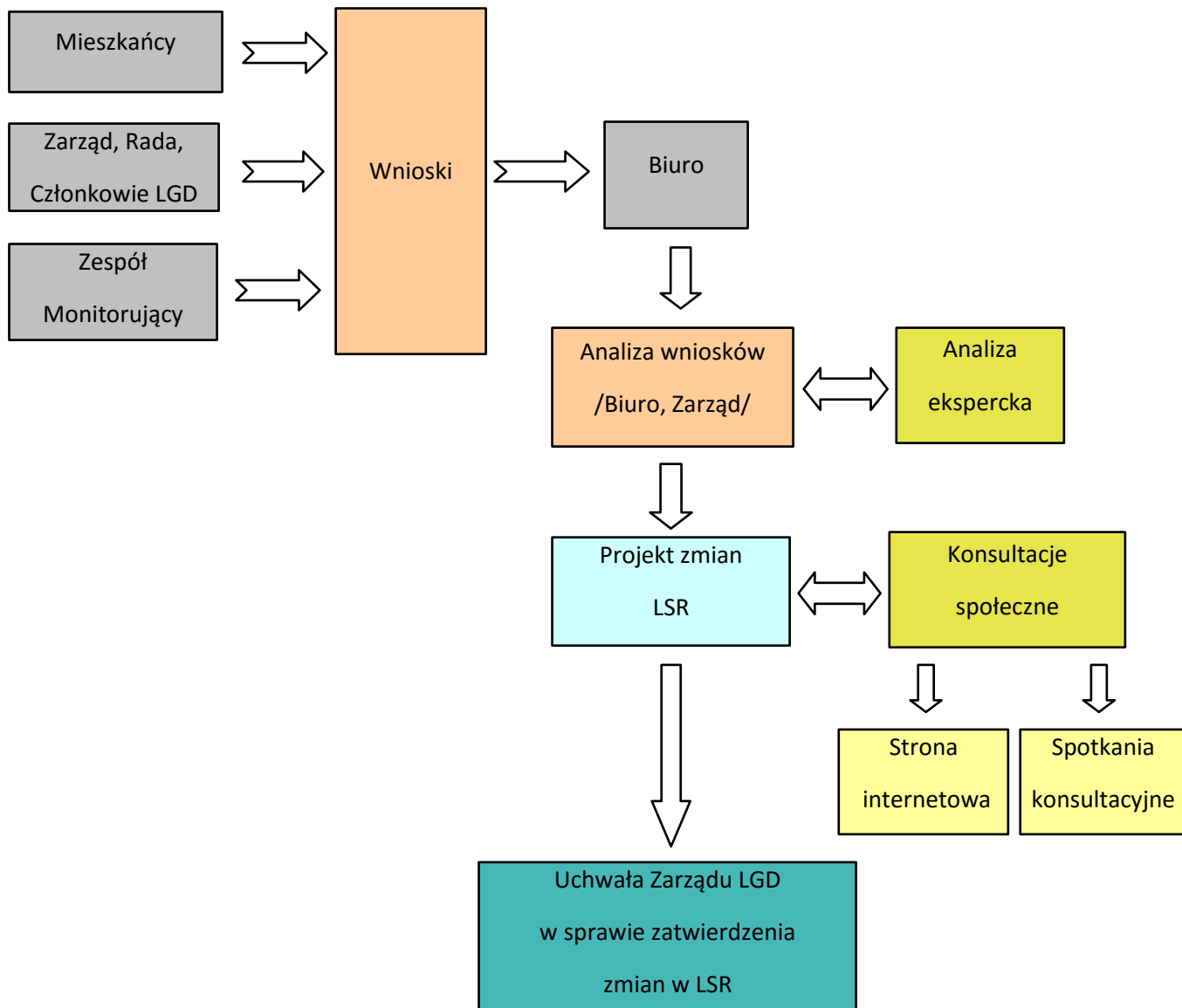
Założenia ogólne:

- Aktualizacja LSR będzie dokonywana w taki sposób, aby zostały spełnione zasady ustalone w pierwotnej wersji, bez naruszania konstrukcji dokumentu.
- Aktualizacja LSR nie może wpływać na zmniejszenie liczby punktów otrzymanych przez LGD w poszczególnych kryteriach oceny LSR dokonanej przez Samorząd Województwa Lubelskiego.
- Proces aktualizacji LSR odbywa się przy szerokim udziale społeczności lokalnej, partnerów LGD, przedstawicieli wszystkich sektorów.
- Aktualizacja LSR nie powinna być przeprowadzana częściej niż raz w roku. Dopuszcza się częstsze wprowadzanie zmian w przypadku, gdy wystąpiły okoliczności uzasadniające dokonanie zmian.
- Wszyscy członkowie LGD, a także mieszkańcy obszaru mają możliwość składania wniosków, uwag i propozycji zmian w zapisach LSR.
- Za proces aktualizacji i zapewnienie konsultacji społecznych poprzedzających wprowadzenie zmian odpowiada Zarząd Stowarzyszenia.

Przebieg:

1. Podstawą do zainicjowania aktualizacji są działania monitorujące prowadzone przez Zespół Monitorujący na podstawie planu i procedury monitoringu i ewaluacji.
2. Propozycje zmian mogą być zgłaszane przez mieszkańców obszaru LGD, członków LGD, członków Rady, Zarządu, Zespół Monitorujący.
3. Wniosek w sprawie zgłoszenia propozycji musi być złożony w formie pisemnej na formularzu udostępnionym na stronie internetowej Stowarzyszenia, bezpośrednio, osobiście w biurze LGD lub za pośrednictwem poczty.
4. Wniosek, o którym mowa w pkt. 3 musi zawierać w szczególności uzasadnienie dla proponowanych zmian.
5. Analiza wniosków dokonywana jest przez pracowników biura i Zarząd Stowarzyszenia.
6. Zarząd może dodatkowo podjąć decyzję o zleceniu ekspertom zewnętrznym analizy związanej z koniecznością aktualizacji LSR.
7. Zarząd dokonuje ostatecznej decyzji o konieczności wprowadzenia zmian i przygotowuje projekt zmian w LSR.
8. Projekt o którym mowa w pkt. 7 jest konsultowany ze społecznością lokalną.
9. Minimalne wymagania dotyczące zapewnienia partycypacyjnego charakteru aktualizacji LSR:
 - a) udostępnienie na stronie internetowej propozycji zmian z możliwością wnoszenia uwag, i
 - b) organizacja co najmniej jednego spotkania konsultacyjnego z udziałem przedstawicieli sektora społecznego, gospodarczego i publicznego.
10. Analizy wniosków z konsultacji dokonuje Zarząd Stowarzyszenia we współpracy z pracownikami biura.
11. Wnioski z konsultacji są uwzględniane w projekcie zmian LSR lub odrzucane z podaniem przyczyny odrzucenia.
12. Wnioski z konsultacji społecznych oraz ostateczny projekt zmian LSR jest publikowany na stronie internetowej Stowarzyszenia.
13. Ostateczny projekt zmian LSR jest zatwierdzany przez Zarząd LGD w drodze uchwały podjętej w trybie przewidzianym dla podejmowania decyzji określonym w statucie LGD.
- 14.
15. Tekst jednolity zaktualizowanej LSR stanowi załącznik do uchwały Zarządu LGD w sprawie przyjęcia zmian..
16. Z procedury wyłączone są aktualizacje wynikające z wezwań Zarządu Województwa Lubelskiego i zaleceń pokontrolnych.

Schemat graficzny procedury aktualizacji LSR

Załącznik nr 2. Procedura monitoringu i ewaluacji

Celem procedury jest określenie zasad monitorowania postępów wdrażania Lokalnej Strategii Rozwoju oraz określenie zasad dokonywania ewaluacji własnej.

Monitoring to proces systematycznego zbierania i analizowania informacji ilościowych i jakościowych na temat funkcjonowania LGD oraz stanu realizacji Lokalnej Strategii Rozwoju w aspekcie finansowym i rzeczowym.

Celem monitoringu jest uzyskanie informacji zwrotnych na temat skuteczności i wydajności wdrażania strategii, LGD dokonywać będzie systematycznej i obiektywnej oceny LSR, jej założeń, przebiegu wdrażania, osiągniętych rezultatów z punktu widzenia adekwatności, skuteczności, efektywności, oddziaływania i trwałości podejmowanych działań.

Ewaluacja LSR dostarczać będzie rzetelnych i użytecznych informacji, które będą następnie wykorzystane w procesie decyzyjnym oraz we współpracy partnerów zaangażowanych we wdrażanie LSR.

Założenia ogólne: Monitoring jest procesem ciągłym. Polega na systematycznej analizie wdrażania LSR, analizie podejmowanych przez LGD działań oraz analizie otoczenia, na które działania LGD wywołują wpływ. Organem odpowiedzialnym za monitoring jest Zarząd Stowarzyszenia.

Monitoring jest ściśle powiązany z oceną - ewaluacją własną.

Przebieg procedury:

1. Do realizacji zadań związanych z monitoringiem i ewaluacją Zarząd powołuje Zespół Monitorujący w skład którego wchodzi co najmniej 2 członków zarządu, pracownik biura LGD, przewodniczący Rady oraz inne osoby wskazane przez Zarząd LGD.
2. Proces monitoringu obejmować będzie następujące elementy:
 - e) Wskaźniki realizacji celów ogólnych, szczegółowych i przedsięwzięć
 - f) Harmonogram ogłaszanych konkursów w tym ilościowa i jakościowa ocena złożonych wniosków
 - g) Budżet LSR
 - h) Adekwatność i aktualność procedur dotyczących wyboru operacji,
3. Elementy podlegające ewaluacji:
 - g) Działalność LGD, funkcjonowanie biura i Zarządu
 - h) Jakość świadczonego doradztwa,
 - i) Skuteczność działań promocyjnych i aktywizacyjnych (plan komunikacji)
 - j) Stopień realizacji celów LSR
 - k) Plan działania
 - l) Budżet LSR
4. Zespół Monitorujący pracuje w oparciu o plan monitoringu i ewaluacji, który stanowi załącznik do niniejszej procedury.
5. Zespół Monitorujący opracowuje roczny raport ze swojej działalności uwzględniający określone w planie elementy poddane monitoringowi i ewaluacji.
6. Raport zawiera w szczególności wnioski z monitoringu i ewaluacji, rekomendacje i zalecenia dotyczące działań, które należy podjąć w przypadku zagrożenia dla prawidłowej realizacji LSR.
7. Zespół Monitorujący przekazuje raport z działalności Zarządowi w terminie do dnia 31 stycznia każdego roku wdrażania LSR, za roku ubiegły.

Plan monitoringu i ewaluacji

Elementy podlegające monitoringowi

Elementy poddane badaniu	Wykonawca badania	Źródła danych i metody ich zbierania	Czas i okres dokonywania pomiaru	Analiza i ocena danych
Wskaźniki realizacji celów ogólnych, szczegółowych i przedsięwzięć	Zespół monitorujący	Sprawozdania beneficjentów, ankiety beneficjentów, dane LGD	Na bieżąco	Stopień realizacji wskaźnika.
Harmonogram ogłaszanych konkursów w tym ilościowa i jakościowa ocena złożonych wniosków	Zespół monitorujący	Rejestr ogłoszonych konkursów, dokumentacja LGD	Na bieżąco	Zgodność ogłaszania konkursów z harmonogramem konkursów LSR, analiza ilościowa i jakościowa złożonych wniosków (liczba złożonych wniosków, liczba ocenionych pozytywnie, liczba wybranych, niewybranych)
Budżet LGD	Zespół monitorujący	Dokumentacja LGD, zestawienia, dane UM	Na bieżąco	Stopień wykorzystania środków finansowych w odniesieniu do środków zakontraktowanych.
Adekwatność i aktualność procedur dotyczących wyboru operacji	Zespół monitorujący	Dokumentacja LGD, ankiety beneficjentów, akty prawne, wytyczne i interpretacje instytucji zarządzających programem	Na bieżąco	Analiza obowiązujących w LGD procedur pod kątem zmieniających się uwarunkowań lokalnych i prawnych.

Elementy podlegające ewaluacji

Elementy poddane badaniu	Wykonawca badania	Źródła danych i metody ich zbierania	Czas i okres dokonywania pomiaru	Analiza i ocena danych
Działalność LGD, funkcjonowanie biura i zarządu	Zespół monitorujący	Badania ankietowe, opinie beneficjentów, rozmowy z mieszkańcami na otwartych spotkaniach, wywiady z wnioskodawcami, członków Stowarzyszenia.	Ocena roczna w latach 2016–2022, dokonywana w pierwszym kwartale roku kolejnego, z wyłączeniem roku, 2023 gdy wykonana będzie na dzień 30 czerwca.	Ocena poprawności działalności prowadzonej przez Stowarzyszenie, określająca skuteczność realizowanych zadań w odniesieniu do założeń LSR.
Jakość świadczonego doradztwa	Zespół monitorujący Biuro LGD	Dokumentacja LGD, rejestr świadczonego doradztwa, listy operacji wybranych i niewybranych, ankietyzacja odbiorców doradztwa	Ocena roczna w latach 2016–2022, dokonywana w pierwszym kwartale roku kolejnego, z wyłączeniem roku, 2023	Ocena jakości, skuteczności świadczonych usług doradczych.
Skuteczność działań	Podmiot niezwiązany z LGD	Badania ankietowe wśród mieszkańców, prowadzone przez podmiot inny niż LGD.	Ocena roczna w latach 2016–2022, dokonywana w pierwszym kwartale	Ocena skuteczności promocji LGD oraz działań wdrażanych w ramach LSR, mierzona,

promocyjnych i aktywizacyjnych .	(ocena zewnętrzna)		roku kolejnego, z wyłączeniem roku, 2023	jako liczba osób, które uzyskały informację na temat LGD oraz skuteczność animacji społeczności.
Stopień realizacji celów LSR	Podmiot niezwiązany z LGD (ocena zewnętrzna).	Ankiety beneficjentów, sprawozdania beneficjentów, rejestr danych LGD.	Ocena dwuletnia, dokonywana w pierwszym kwartale roku kolejnego, z wyłączeniem roku, 2023 gdy wykonana będzie na dzień 30 czerwca.	Ocena celowości i trafności założeń realizowanych w ramach LSR. Określenie stopnia realizacji poszczególnych celów.
Plan działania	Zespół monitorujący	Dokumentacja LGD.	Po każdym naborze wniosków	Ocena zgodności ogłaszanych i realizowanych projektów z planem działania
Budżet LSR.	Zespół monitorujący	Rejestr danych.	Raz na miesiąc. Ostatnia wykonywana w grudniu 2023 roku.	Ocena zgodności i wysokości wydatkowania środków finansowych z przyznanego budżetu na poszczególne zadania.

Załącznik nr 3 Plan działania

CEL OGÓLNY 1: ROZWÓJ PRZEDSIĘBIORCZOŚCI I WZROST KONKURENCYJNOŚCI OBSZARU LGD

CEL OGÓLNY NR 1	Lata	2016-2018			2019-2021			2022-2023			RAZEM 2016-2023		Progra m	Poddziałan ie / zakres Programu
	Nazwa wskaźnika	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Planowane wsparcie w PLN	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Planowane wsparcie w PLN	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Planowane wsparcie w PLN	Razem wartość wskaźników	Razem planowane wsparcie w PLN		
Cel szczegółowy 1.1: Wzrost aktywności gospodarczej mieszkańców													PROW/RPO	
Przedsięwzięcie 1.1.1. Podniesienie wiedzy mieszkańców z zakresu przedsiębiorczości	Liczba spotkań o charakterze informacyjno - konsultacyjnym	5 szt.	50%	214 875,00	5 szt.	100%	214 875,00	0	100%	0,00	10 szt.	429 750,00	PROW	Poddziałanie 19.4
Przedsięwzięcie 1.1.2. Indywidualne doradztwo	Liczba udzielonych porad	120 szt.	50%	225 000,00	100 szt.	92%	189 000,00	20 szt.	100%	36 000,00	240 szt.	450 000,00	PROW	Poddziałanie 19.4
Przedsięwzięcie 1.1.3. Szkolenia dla wnioskodawców z zakresu wniosku o przyznanie pomocy, realizacji i rozliczenia operacji	Liczba szkoleń	4 szt.	50%	214 875,00	4 szt.	100%	214 875,00	0	100%	0,00	8	429 750,00	PROW	Poddziałanie 19.4
Przedsięwzięcie 1.1.4. Wsparcie inicjatyw gospodarczych bazujących na lokalnych zasobach - utworzenie	Liczba projektów współpracy (powyżej 2%)	1 szt.	100%	60 000,00	0 szt.	100%	0	0	100%	0,00	1	60 000,00	PROW	Poddziałanie 19.3

punktów sprzedażowych														
Razem cel szczegółowy 1.1				714 750 ,00			618 750,00			36 000,00		1 369 500,00		
Cel szczegółowy 1.2: Rozwój i efektywne wykorzystanie zasobów lokalnych.														
Przedsięwzięcie 1.2.1. Tworzenie nowych podmiotów gospodarczych	Liczba operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa	10 szt.	50%	600.000,00	10 szt.	100%	600.000,00	0	100%	0,00	20 szt.	1 200 000,00	PROW	Poddziałani e 19.2 / konkurs
	liczba operacji ukierunkowanych na innowacje	5 szt.	50%		5 szt.	100%		0	100%	0,00	10 szt.			
	liczba operacji z zastosowaniem rozwiązań przyjaznych środowisku	5 szt.	50%		5 szt.	100%		0	100%	0,00	10 szt.			
Przedsięwzięcie 1.2.2 Wsparcie i rozwój istniejących przedsiębiorstw	Liczba operacji polegających na rozwój istniejących przedsiębiorstw	5 szt.	33,33%	600 000,00	10 szt.	100%	1 200 000,00	0	100%	0,00	15 szt.	1 800 000,00	PROW	Poddziałani e 19.2 / konkurs
	liczba operacji ukierunkowanych na innowacje	5 szt.	50%		5szt.	100%		0	100%	0,00	10szt.			
	liczba operacji z zastosowaniem rozwiązań przyjaznych środowisku	2 szt.	40%		5 szt.	100%		0	100%	0,00	5szt.			
Razem cel szczegółowy 1.2				1 200 000,00			1 800 000,00			0,00		3 000 000,00		
Razem cel ogólny				1 914 750,00			2 418 750,00			36 000,00		4 369 500,00		

CEL OGÓLNY 2: WSPIERANIE WŁĄCZENIA SPOŁECZNEGO I POPRAWA WARUNKÓW ŻYCIA NA OBSZARZE LGD

CEL OGÓLNY NR 2	Lata	2016-2018			2019-2021			2022-2023			RAZEM 2016-2023		Program	Poddziałanie / zakres Programu
	Nazwa wskaźnika	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Planowane wsparcie w PLN	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Planowane wsparcie w PLN	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Planowane wsparcie w PLN	Razem wartość wskaźników	Razem planowane wsparcie w PLN		
Cel szczegółowy 2.1: Poprawa dostępności i spójności komunikacyjnej na obszarze LGD													PROW/RO	
Przedsięwzięcie 2.1.1. Remont, budowa, przebudowa dróg, ciągów pieszych, pieszo - rowerowych w zakresie włączenia społecznego	Liczba operacji z zakresu infrastruktury drogowej przyczyniającej się do włączenia społecznego	6 szt.	100%	2 100 000,00	0	100%	0	0	100%	0,00	6 szt.	2 100 000,00	PROW	Podziałanie 19.2 / konkurs
Przedsięwzięcie 2.1.2. Rozwój infrastruktury turystycznej lub rekreacyjnej służącej integracji społecznej	Liczba przedsięwzięć z zakresu infrastruktury turystycznej lub rekreacyjnej służącej integracji społecznej	3 szt.	100%	150 000,00	0	100%	0,00	0	100%	0,00	3 szt.	150 000,00	PROW	Podziałanie 19.2 / konkurs
Razem cel szczegółowy 2.1				2 250 000,00			0,00			0,00		2 250 000,00		
Cel szczegółowy 2.2: Aktywizacja i integracja mieszkańców LGD, w tym grup defaworyzowanych i zagrożonych wykluczeniem społecznym														
Przedsięwzięcie 2.2.1. Aktywizacja, integracja i wzrost kompetencji mieszkańców LGD	Liczba przedsięwzięć/ inicjatyw lokalnych sprzyjających aktywizacji i integracji mieszkańców	3 szt.	100%	150.000,00	0	100%	0,00	0	100%	0,00	3 szt.	150 000,00	PROW	Podziałanie 19.2 / konkurs

	Liczba przedsięwzięć o charakterze edukacyjnym	2 szt.	33%	25 000,00	2 szt.	33%	25 000,00	2 szt.	100%	18 000,00	6 szt.	68 000,00	PROW	Podziałanie 19.4
	Liczba przedsięwzięć z zakresu budowy, rozbudowy i wyposażenia infrastruktury kulturalnej	0 szt.	0%	0,00	1 szt.	100 %	111 000,00	0 szt.	100 %	0,00	1 szt.	111 000,00	PROW	Podziałanie 19.3
Razem cel szczegółowy 2.2				175 000,00			136 000,00			18 000,00		329 000,00		
Razem cel ogólny				2 425 000,00			136 000,00			18 000,00		2 579 000,00		

CEL OGÓLNY 3: WZMOCNIENIE ROLI DZIEDZICTWA W BUDOWANIU SPÓJNOŚCI SPOŁECZNEJ NA OBSZARZE LGD

CEL OGÓLNY NR 3	Lata	2016-2018			2019-2021			2022-2023			RAZEM 2016-2023		Program	Podziałanie / zakres Programu
	Nazwa wskaźnika	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Planowane wsparcie w PLN	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Planowane wsparcie w PLN	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Planowane wsparcie w PLN	Razem wartość wskaźników	Razem planowane wsparcie w PLN		
Cel szczegółowy 3.1: Tworzenie warunków dla wzmacniania tożsamości lokalnej i upowszechniania dziedzictwa kulturowego													PROW/RPO	
Przedsięwzięcie 3.1.1. Ocalić od zapomnienia - zabezpieczenie, doposażenie i/lub odtworzenie obiektów cennych kulturowo, niewpisanych do rejestru zabytków	Liczba zabezpieczonych, odtworzonych i/lub doposażonych obiektów	6 szt.	100%	150 000,00	0	100%	0	0	100%	0,00	6szt.	150 000,00	PROW	Podziałanie 19.2 / konkurs

Przedsięwzięcie 3.1.2. Poszukiwanie, utrwalanie i promocja dawnych, nieodkrytych zasobów dziedzictwa lokalnego	Liczba wydarzeń promocyjnych/imprez o charakterze promocyjnym	0	0	0,00	3szt.	100%	150 000,00	0	100%	0,00	3szt.	150 000,00	PROW	Podziałanie 19.2 / konkurs
	Liczba wydawnictw/publikacji	0	0	0,00	3szt.	100%		0	0	0,00	3szt.		PROW	Podziałanie 19.2 / konkurs
Razem cel szczegółowy 3.1				150 000,00			150 000,00			0,00		300 000,00		
Cel szczegółowy 3.2: Ochrona, zachowanie i wykorzystanie dziedzictwa kulturowego do rozwoju i promocji obszaru LGD														
Przedsięwzięcie 3.2.1. Współpraca i wymiana doświadczeń w zakresie ochrony, promocji i wykorzystania zasobów dziedzictwa kulturowego	Liczba projektów współpracy													
		2 szt.	100%	114 000,00	0	100%	0,00	0	100%	0,00	2 szt.	114 000,00	PROW	Podziałanie 19.3
Razem cel szczegółowy 3.2				114 000,00			0,00			0,00		114 000,00		
Razem cel ogólny				264 000,00			150 000,00			0,00		414 000,00		
Razem LSR				4 603 750,00			2 704 750,00			54 000,00		7 362 500,00		
Razem planowane wsparcie na przedsięwzięcia dedykowane tworzeniu i utrzymaniu miejsc pracy w ramach poddziałania Realizacja LSR PROW													% budżetu poddziałania 19.2	
												3 000 000,00	52,63%	

Załącznik nr 4 Budżet

Zakres wsparcia	Wsparcie finansowe (PLN)					
	PROW	RPO		PO RYBY	Fundusz wiodący	Razem EFSI
		EFS	EFRR			
Realizacja LSR (art. 35 ust. 1 lit. b rozporządzenia nr 1303/2013)	5 700 000,00	0,00	0,00	0,00	0,00	5 700 000,00
Współpraca (art. 35 ust. 1 lit. c rozporządzenia 1303/2013)	114 000,00 (do limitu 2%)	0,00	0,00	0,00	0,00	285 000,00
	171 000,00 (powyżej limitu 2%)					
Koszty bieżące (art. 35 ust. 1 lit. d rozporządzenia nr 1303/2013)	1 377 500,00	0,00	0,00	0,00	0,00	1 377 500,00
Aktywizacja (art. 35 ust. 1 lit. e rozporządzenia nr 1303/2013)						
Razem	7 362 500,00	0,00	0,00	0,00	0,00	7 362 500,00

Plan finansowy w zakresie poddziałania 19.2 PROW 2014-2020 (PLN)

	Wkład EFRROW	Budżet państwa	Wkład własny będący wkładem krajowych środków publicznych	RAZEM
Beneficjenci inni niż jednostki sektora finansów publicznych	2 290 680,00	1 309 320,00	0,00	3 600 000,00
Beneficjenci będący jednostkami sektora finansów publicznych	1 336 230,00	0,00	763 770,00	2 100 000,00
Razem	3 817 800,00 zł.	1 309 320,00	872 880,00	5 700 000,00

Załącznik nr 5 Plan komunikacji

Termin	Cel komunikacji	Nazwa działania komunikacyjnego i środki przekazu	Adresaci działania komunikacyjnego (grupy docelowe)	Wskaźniki	Planowane efekty	Analiza efektywności	Opis wniosków/opinii	Budżet
II poł. 2016	Poinformowanie ogółu mieszkańców o LSR	Kampania informacyjna nt. głównych założeń LSR na lata 2014-2020: - artykuły w prasie lokalnej - imprezy lokalne (uczestnictwo LGD) - ulotki	- wszyscy mieszkańcy obszaru LGD	- liczba artykułów w prasie lokalnej - 2 - liczba imprez w których uczestniczyła LGD - 2 - liczba wydanych ulotek - 250	liczba osób poinformowanych o zasadach realizacji LSR – min. 5000	Badanie monitoringowe wyznaczonych wskaźników oceny skuteczności działania komunikacyjnego - po zakończeniu realizacji działania kom.	Wynik przeprowadzonego działania komunikacyjnego będzie upubliczniony za pomocą internetowych środków przekazu. Publikacja zestawienia końcowego na stronie internetowej LGD	
II poł. 2016	Poinformowanie potencjalnych wnioskodawców o LSR, jej głównych celach, zasadach przyznawania dofinansowania oraz typach projektów, które będą miały największe szanse wsparcia z budżetu LSR	Kampania informacyjna nt. głównych założeń LSR na lata 2014-2020: - artykuły w prasie lokalnej - ogłoszenia w siedzibach instytucji publicznych (urzędy, GOKi) - artykuły na stronach internetowych oraz portalach społ. - spotkania	- wszyscy potencjalni wnioskodawcy, w szczególności osoby bezrobotne, przedsiębiorcy, rolnicy oraz organizacje pozarządowe i mieszkańcy obszaru	- liczba artykułów w prasie lokalnej - 2 - liczba ogłoszeń na tablicach w instytucjach publicznych - 5 - liczba ogłoszeń na stronach www i portalach społ. - 5 - liczba wejść na stronę internetową LGD – min. 500 - liczba spotkań informacyjno-konsultacyjnych	liczba osób poinformowanych o zasadach realizacji LSR – min. 5000	Badanie monitoringowe osiągniętych wskaźników dla działania komunikacyjnego - po zakończeniu realizacji działania kom.	Wynik przeprowadzonego działania komunikacyjnego będzie upubliczniony za pomocą internetowych środków przekazu. Publikacja zestawienia końcowego na stronie internetowej LGD	

				LGD z mieszkańcami - 1				
II poł. 2016	Poinformowanie potencjalnych wnioskodawców o głównych zasadach interpretacji poszczególnych kryteriów oceny używanych przez organ decyzyjny LGD (zwłaszcza kryteriów jakościowych)	Spotkania nt. zasad oceniania i wyboru projektów przez LGD: - prezentacje pracowników biura w trakcie spotkań - ulotka informacyjna wręczana na spotkaniu	- wszyscy potencjalni wnioskodawcy, w szczególności osoby bezrobotne, przedsiębiorcy, rolnicy oraz organizacje pozarządowe i mieszkańcy obszaru	- liczba spotkań informacyjno-konsultacyjnych LGD z mieszkańcami - 5 - liczba ulotek do rozdysponowania na jednym spotkaniu - 50	liczba osób poinformowanych o zasadach oceniania i wyboru projektów – min. 250	Badanie monitoringowe osiągniętych wskaźników dla działania komunikacyjnego - po zakończeniu realizacji działania kom.	Wynik przeprowadzonego działania komunikacyjnego będzie upubliczniony za pomocą internetowych środków przekazu. Publikacja zestawienia końcowego na stronie internetowej LGD Ewentualne zalecenia do aktualizacji LSR czy procedur	
I poł. 2017	Uzyskanie informacji zwrotnej nt. oceny jakości pomocy świadczonej przez LGD pod kątem konieczności przeprowadzenia ewentualnych korekt w tym zakresie	Badanie satysfakcji wnioskodawców LGD dot. jakości pomocy świadczonej przez LGD na etapie przygotowywania wniosków o przyznanie pomocy: - ankiety w wersji elektronicznej rozsyłane na adresy email wnioskodawców	- wnioskodawcy w poszczególnych zakresach operacji w ramach LSR	- ankiety rozesyłane do min. 50% wnioskodawców (zakończonych konkursów)	- zwrot ankiet na poziomie min. 25%	Badanie monitoringowe osiągniętych wskaźników dla działania komunikacyjnego - po zakończeniu realizacji działania kom.	Wynik przeprowadzonego działania komunikacyjnego będzie upubliczniony za pomocą internetowych środków przekazu. Publikacja zestawienia końcowego na stronie internetowej LGD Ewentualne zalecenia dla pracowników LGD świadczących	

							doradztwo, zaplanowanie dodatkowego przeszkolenia osób udzielających pomocy, np. w zakresie komunikacji interpersonalnej	
I poł. 2018	Ponowne poinformowanie potencjalnych wnioskodawców o LSR, jej głównych celach, zasadach przyznawania dofinansowania oraz typach projektów, które będą miały największe szanse wsparcia w kolejnych latach realizacji budżetu LSR. Ponowne przekazanie informacji o możliwości aplikowania.	Kampania informacyjna nt. głównych założeń LSR na lata 2014-2020 oraz o dalszej możliwości aplikowania: - artykuły w prasie lokalnej - ogłoszenia w siedzibach instytucji publicznych (urzędy, GOK) - artykuły na stronach internetowych oraz portalach społ. - spotkania informacyjno-konsultacyjne LGD z mieszkańcami	- wszyscy potencjalni wnioskodawcy, w szczególności osoby bezrobotne, przedsiębiorcy, rolnicy oraz organizacje pozarządowe i mieszkańcy obszaru	- liczba artykułów w prasie lokalnej - 2 - liczba ogłoszeń na tablicach w instytucjach publicznych - 5 - liczba ogłoszeń na stronach www i portalach społ. - 5 - liczba wejść na stronę internetową – min. 500 - liczba spotkań informacyjno-konsultacyjnych LGD z mieszkańcami - 5	liczba osób poinformowanych o zasadach realizacji LSR – min. 5000	Badanie monitoringowe osiągniętych wskaźników dla działania komunikacyjnego - po zakończeniu realizacji działania kom.	Wynik przeprowadzonego działania komunikacyjnego będzie upubliczniony za pomocą internetowych środków przekazu. Publikacja zestawienia końcowego na stronie internetowej LGD	
II poł. 2018	Poinformowanie ogółu mieszkańców o LSR oraz wstępnych efektach	Kampania informacyjna nt. głównych założeń LSR na lata 2014-2020 oraz jej efektów:	- wszyscy mieszkańcy obszaru LGD	- liczba artykułów w prasie lokalnej - 2 - liczba imprez w których uczestniczyła LGD - 2	liczba osób poinformowanych o zasadach realizacji LSR oraz efektach – min. 5000	Badanie monitoringowe osiągniętych wskaźników dla działania komunikacyjnego	Wynik przeprowadzonego działania komunikacyjnego będzie upubliczniony za pomocą	

		- artykuły w prasie lokalnej - imprezy lokalne (uczestnictwo LGD) - ulotki		- liczba wydanych ulotek - 500		- po zakończeniu realizacji działania kom.	internetowych środków przekazu. Publikacja zestawienia końcowego na stronie internetowej LGD	
I poł. 2019	Poinformowanie ponownie potencjalnych wnioskodawców o głównych zasadach interpretacji poszczególnych kryteriów oceny używanych przez organ decyzyjny LGD (zwłaszcza kryteriów jakościowych). Ponowne przekazanie informacji o możliwości aplikowania.	Spotkania nt. zasad oceniania i wyboru projektów przez LGD: - prezentacje pracowników biura w trakcie spotkań - ulotka informacyjna wręczana na spotkaniu	- wszyscy potencjalni wnioskodawcy, w szczególności osoby bezrobotne, przedsiębiorcy, rolnicy oraz organizacje pozarządowe i mieszkańcy obszaru	- liczba spotkań informacyjno-konsultacyjnych LGD z mieszkańcami - 5 - liczba ulotek do rozdysponowania na jednym spotkaniu – min. 30	- liczba osób na spotkaniu – min. 10	Badanie monitoringowe osiągniętych wskaźników dla działania komunikacyjnego - po zakończeniu realizacji działania kom.	Wynik przeprowadzonego działania komunikacyjnego będzie upubliczniony za pomocą internetowych środków przekazu. Publikacja zestawienia końcowego na stronie internetowej LGD	
I poł. 2020	Uzyskanie informacji zwrotnej nt. oceny jakości pomocy świadczonej przez LGD w kolejnych konkursach	Badanie satysfakcji wnioskodawców LGD dot. jakości pomocy świadczonej przez LGD na etapie przygotowywania wniosków o przyznanie pomocy. Ocena wdrożenia	- wnioskodawcy w poszczególnych zakresach operacji w ramach LSR	- ankiety rozesłane do min. 50% wnioskodawców (zakończonych konkursów)	zwrot ankiet na poziomie min. 25%	Badanie monitoringowe osiągniętych wskaźników dla działania komunikacyjnego - po zakończeniu realizacji działania kom.	Wynik przeprowadzonego działania komunikacyjnego będzie upubliczniony za pomocą internetowych środków przekazu.	

		wniosków z wcześniej pozyskanej informacji zwrotnej: - ankiety w wersji elektronicznej rozsyłane na adresy email wnioskodawców					Publikacja zestawienia końcowego na stronie internetowej LGD Ewentualne zalecenia dla pracowników LGD świadczących doradztwo, zaplanowanie dodatkowego przeszkolenia osób udzielających pomocy, np. w zakresie komunikacji interpersonalnej	
II poł. 2020	Uzyskanie informacji zwrotnej nt. oceny jakości pomocy świadczonej podczas perspektywy finansowej 2014-2020 przez LGD pod kątem konieczności przeprowadzenia ewentualnych korekt	Badanie satysfakcji wnioskodawców LGD dot. jakości pomocy świadczonej przez LGD na etapie przygotowywania i realizacji wniosków o przyznanie pomocy: - ankiety w wersji elektronicznej rozsyłane na adresy email wnioskodawców	- wnioskodawcy w poszczególnych zakresach operacji w ramach LSR	- ankiety rozesłane do min. 50% wnioskodawców (zakończonych konkursów)	- zwrot ankiet na poziomie min. 25%	Badanie monitoringowe osiągniętych wskaźników dla działania komunikacyjnego - po zakończeniu realizacji działania kom.	Wynik przeprowadzonego działania komunikacyjnego będzie upubliczniony za pomocą internetowych środków przekazu. Publikacja zestawienia końcowego na stronie internetowej LGD Ewentualne zalecenia do aktualizacji LSR bądź zalecenia dla pracowników	

							LGD świadczących doradztwo	
II poł. 2020	Poinformowanie ogółu mieszkańców o efektach LSR	Kampania informacyjna nt. głównych efektów LSR na lata 2014- 2020: - artykuły w prasie lokalnej - imprezy lokalne (uczestnictwo LGD) - publikacja o efektach LSR	- wszyscy mieszkańcy obszaru LGD	- liczba artykułów w prasie lokalnej - 2 - liczba imprez w których uczestniczyła LGD - 2 - liczba wydanych publikacji - 500 - liczba wypełnionych ankiet na stronach internetowych gmin i LGD – min. 50	liczba osób poinformowanych o efektach LSR – min. 5000 - zwrot ankiet na poziomie 25%	Badanie monitoringowe osiągniętych wskaźników dla działania komunikacyjnego - po zakończeniu realizacji działania kom.	Wynik przeprowadzonego działania komunikacyjnego będzie upubliczniony za pomocą internetowych środków przekazu. Publikacja zestawienia końcowego na stronie internetowej LGD	
								13.200 zł

Koszty realizacji planu komunikacji:

- 1) Informacje na stronach WWW - 0,00 zł
- 2) Artykuły w prasie lokalnej (10 szt.) – 0,00 zł
- 3) Uczestnictwo LGD w imprezach lokalnych – 6 x 500 zł = 3000 zł
- 4) 2000 egz. ulotek – 2000 zł
- 5) 16 spotkań konsultacyjnych (koszt ew. cateringu, kserokopii i delegacji) – 3200 zł
- 6) 500 egz. publikacji o efektach LSR – 5000 zł